स्थानीय सरकार

नगर कार्यालिकाको कार्यालय

बेलबारी नगरपालिका

बेलबारी, मोरङ, १ नं. प्रदेश

बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रतिवेदन

Revenue Improvement Action Plan (RIAP)

२०७९

बिषय-सूची

बिषय-सूची ii

तालिका बिबरण iv

चित्र विवरण v

परिच्छेद १: परिचय 1

१.१ पृष्ठभूमि 1

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य 2

१.३ योजनाले राखेका उद्‌देश्यहरु....................4

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया 5

१.५ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु....................7

१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन 8

१.५.२ नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण....................8

१.५.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन 9

१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण 9

१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण 10

१.६ योजनाका सीमाहरु 10

परिच्छेद २. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय....................11

२.१ संक्षिप्त परिचय 11

२.२ भौतिक सम्पत्तिको अवस्था....................20

२.३ मानव संसाधनको अवस्था 21

परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता....................26

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था 26

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था....................26

३.१.२ कानुनी व्यवस्था 27

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था....................33

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण....................35

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व....................35

३.३.२ गैर कर राजस्व 39

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था 45

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति 45

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता 47

४.३ आन्तरिक आय परिचालन 48

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु 51

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण 51

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार 51

४.४.३ आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि 51

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार 52

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख 52

४.४.६ समन्वय संयन्त्र 52

४.४.७ चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता 52

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना 53

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना 53

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति 53

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण 59

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण 59

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण 61

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा 63

७.१ अपेक्षित नतिजा 63

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन 65

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन 65

अनुसूची

अनसूची १: कार्य तालिका तथा जनशक्ति तालिका

अनुसूची २: तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

अनुसूची ३: माईन्यूट

अनुसूची 4: फोटोहरु

तालिका विवरण

तालिका नं.	विवरण	पेज नं नं.
तालिका नं १:	वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण	13
तालिका नं २:	भू-क्षेत्रको वर्गीकरण	13
तालिका नं ३:	भू-उपयोगको विस्तृत विवरण	14
तालिका नं ४:	बेलबारीनगरपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण	15
तालिका नं ५:	नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण	18
तालिका नं ६:	२०७४ सालमा विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरूको विवरण	18
तालिका नं ७:	नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण	21
तालिका नं ८:	तहगत राजस्व अधिकार	26
तालिका नं ९:	एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था	28
तालिका नं १०:	प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)	31
तालिका नं ११:	कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था	32
तालिका नं १२:	राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा)	33
तालिका नं १३:	नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था	33
तालिका नं १४:	राजस्व परामर्श समिति पदाधिकारी तथा जिम्मेवारी	45
तालिका नं १५:	नगरपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था	49
तालिका नं १६:	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति	53
तालिका नं १७:	राजस्व सुधार कार्ययोजना	55
तालिका नं १८:	आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार	59
तालिका नं १९:	आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण	61
तालिका नं २०:	नगरपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा	63
तालिका नं २१:	अनुगमन योजना	66

चित्र विवरण

चित्र नं.	विवरण	पेज नं नं.
चित्र नं १:	स्थानिय सरकार बितय हस्तान्तरण	1
चित्र नं २:	राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्य	4
चित्र नं ३:	कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु	6
चित्र नं ४:	बेलबारी नगरपालिकाको नक्सा	11
चित्र नं ४:	बेलबारीनगरपालिकाको संगठनात्मक विवरण, २०७५	25
चित्र नं ६:	राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था	27
चित्र नं ७:	राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया	29
चित्र नं ८:	राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	65

परिच्छेद १: परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको मूल राज्य सञ्चालन संरचना सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय गरी तीन तहको हुने तथा राज्यशक्तिको प्रयोग तीनै तहले विद्‍यमान संवैधानिक व्यवस्था रहेको छ । संवैधानिक अधिकारभित्र रही स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले स्थानीय सरकारहरुलाई कार्य जिम्मेवारी तथा स्रोत परिचालन गर्न सक्ने उलेख्य अधिकार दिएको छ । स्थानीय सरकारले आ-आफ्नो क्षेत्रमा पर्ने सेवा प्रवाह तथा विकास निर्माणको क्षमतालाई वृद्‍धि गर्न आय परिचालन क्षमतालाई वृद्‍धि गर्न आय परिचालन क्षमतामा पनि सुधार गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका अतिरिक्त प्राकृतिक तथा अन्य मानवीय कारणले अकस्मात सिर्जना हुने प्रतिकुल परिस्थितिलाई सामना गर्नसक्ने गरी उत्थानशील हुन पनि आय परिचालन क्षमता सुदृढ हुनु पर्दछ ।

स्थानीय सरकारलाई संविधानद्‍वारा प्रदान गरिएको कार्यजिम्मेवारी पुरा गर्न आवश्यक पर्ने साधनको परिपूर्तिका लागि सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समपुरक अनुदान र विशेष अनुदान दिन सक्ने व्यवस्था गरेको छ । सङ्घ तथा प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने यस्तो अनुदानले मात्र स्थानीय तहको खर्व आवश्यकता पुरा गर्न सम्भव नहुने र राज्य शक्तिको बाँडफाँड गर्दा राज्यको राजस्व अधिकारको समेत तहगत सरकारबीच शक्तिको बाँडफाँड गरिने हुँदा सङ्घीय वित्त व्यवस्थापनका मान्यता अनुसार स्थानीय तहलाई विभिन्न कर तथा गैर कर लगाउने र उठाउने गरी राजस्व अधिकार समेत संवैधानिक रुपमै प्रदान गरिएको छ । अनुदान र राजस्व अधिकार बाहेक स्थानीय तहले संविधान र सङ्घीय कानून बमोजिम राजस्व बाँडफाँड बापत प्राप्त गर्नसक्ने र नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृतिमा ऋण लिन सक्ने कानुनी व्यवस्था समेत गरिएको छ ।

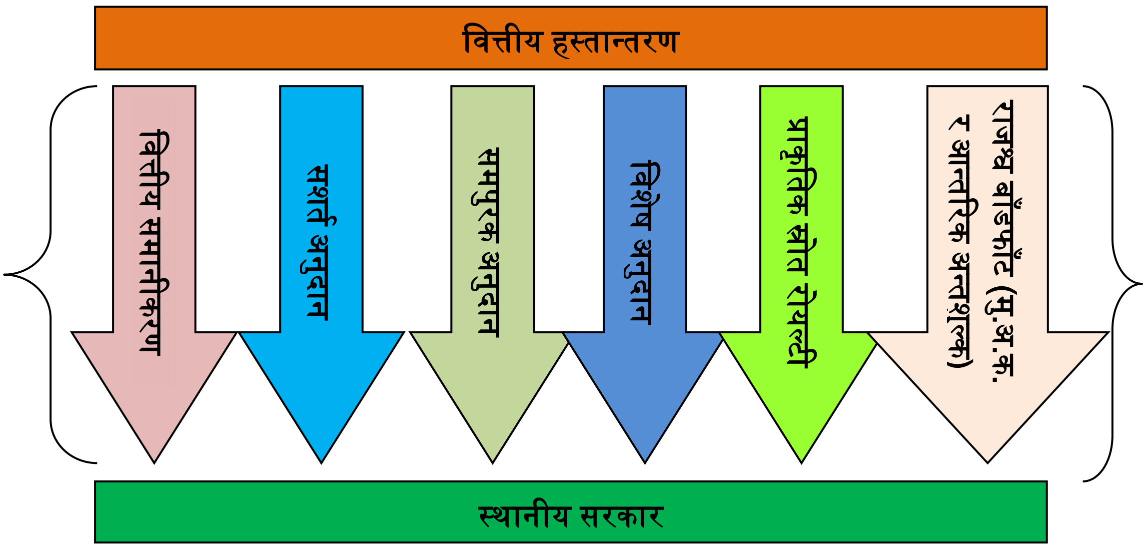

चित्र नं १: स्थानिय सरकार बित्तय हस्तान्तरण

स्थानीय सरकारलाई प्राप्त भएका वित्तीय अधिकारलाई ऐनको प्रावधान अनुसार व्यवस्थित तथा न्यायोचित तरिकाले पूर्णरुपमा परिचालन गर्न थप प्रयास गर्नुपर्ने आवश्यकता महशुस भएको छ । यसको मुख्य कारणहरुमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त कतिपय अधिकारहरु नयाँ भएकोले त्यसका लागि आवश्यक नीति तथा कार्यविधि, संगठनात्मक व्यवस्था, सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणालीको स्थापना, आयको सम्भावना अध्ययन, नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना आदि व्यवस्था तथा अभ्यासको कमी हुनु रहेको छ ।

स्थानीय सरकारको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र उनीहरुको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि ती निकायहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता बन्न पुगेको छ यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना खाँचो देखिन्छ ।

राजस्व सम्बन्धी वर्तमान स्थिति अध्ययन, विश्लेषण गरी राजस्व सुधारका लागि गर्नुपर्ने कार्यहरुको पहिचान गर्ने, समग्र राजस्व प्रशासनलाई सुदृढ गर्ने तथा सोका आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण कार्यमा सहजीकरण गर्ने प्रयोजनाका लागि प्रदेश नं. १ अन्तर्गतका ५५ स्थानीय तहहरुले राजस्व सुधार कार्ययोजना (Revenue Improvement Action Plan) तयार गरी स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार गर्नका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुको कार्ययोजना आवश्यक छ । सो कार्यका लागि प्रदेश तथा स्थानीय शासन सहयोग कार्यक्रमले यस प्रदेश अन्तरगतका विभिन्न स्थानीय तहहरुको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्नका लागि आवश्यक प्राविधिक सहयोग गर्ने कार्यक्रम रहेको छ ।

यस दस्तावेज तर्जुमाको क्रममा भएका प्रयासहरुमा नगरपालिकाका प्रतिनिधि, कर्मचारी तथा अन्य सरोकारवाला पक्षहरुले राजस्व परिचालनको क्षेत्रमा आधारभूत अभिमुखीकरण, नगरपालिकाको आन्तरिक आय सुधारका लागि सहभागितात्मक विधिबाट समस्या तथा अवसरहरुको पहिचान गरी मुख्य उपलब्धिका रुपमा नगरपालिकाको कार्ययोजना तयारी र आय सम्भाव्यताको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको आय प्रक्षेपणलाई मार्गदर्शन जस्ता कार्यहरु रहेका छन् ।

१.२ राजस्व सुधार योजनाको औचित्य

सङ्घीयतामा तहगत सरकारलाई संविधानले नै कार्यजिम्मेवारी निश्चित गरी ती जिम्मेवारीहरु पुरा गर्न आवश्यक स्रोतको व्यवस्था गर्दा अन्तरसरकारी वित्तिय हस्तान्तरणको अलावा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा तोकिएका स्रोतबाट संविधानले प्रदान गरेको अधिकार अनुरुप स्थानीय तहले राजस्व परिचालन गरी साधन स्रोतको जोहो गर्दछन् । जनताको बढ्दो माग बमोजिमको खर्च धान्नका लागि आवश्यक

सामर्थ्य अभिवृद्धि गर्न पनि ती स्थानीय सरकारहरुको आन्तरिक राजस्व परिचालन क्षमतामा वृद्धि हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । यसका लागि स्थानीय तहको राजस्व अधिकारका सम्भावनाहरुको खोजी गर्न, सम्भाव्य क्षेत्रको राजस्व परिचालनका लागि अवलम्बन गर्नुपर्ने नीतिगत, कानूनी र व्यवस्थापकीय सुधारका उपायहरु पहिचान गरी तिनको यथोचित कार्यान्वयन गर्न र ती सबै प्रयासका आधारमा आगामी दिनमा परिचालन गर्न सकिने वास्तविक आन्तरिक आयको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना महत्वपूर्ण औजार हुने विश्वास गरिन्छ ।

स्थानीय तहलाई कर वा गैर कर वापत रकम तिर्ने स्थानीय निवासीहरुले आफुले तिरेको करको सदुपयोग भए नभएको निगरानी गर्ने र यस विषयमा नियमित रुपमा आफ्नो नगरपालिका/नगरपालिकासँग प्रश्न सोध्ने हुनाले नगरपालिका/नगरपालिकाहरु पनि जनताप्रति सोझै उत्तरदायी हुने वातावरण सिर्जना हुन्छ । सेवा प्रवाहमा पनि सुधार हुन्छ र जनताको सन्तुष्टिको मात्रा पनि बढ्दै जान्छ । आन्तरिक स्रोतबाट परिचालित राजस्व खर्च गर्दा स्थानीय तहले कुनैपनि बाह्य शर्तहरु पालना गर्नु नपर्ने भएकोले यसको मात्रा जति बढी भयो त्यति बढी मात्रामा स्वायत्तताको अनुभूति गर्दछन् । यसरी स्थानीय तह प्रदेश तहले जति बढी स्वायतता पूर्वक काम गर्न पाउँछन् त्यति नै सङ्घीयता सफल र सुदृढ हुँदै जान्छ ।

वैधानिक रुपमा नै स्रोत साधनमाथि उल्लेख्य अधिकार प्राप्त भएको लामो समयसम्म पनि आन्तरिक स्रोत तथा राजस्व कमजोर रहने र निरन्तर सङ्घ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने अनुदानमा नै भर पर्नुपर्ने अवस्था भएमा स्थानीय सरकारको स्वायत्तता तथा दीगोपनमा प्रश्नचिन्ह लाग्ने सम्भावना रहन्छ । यस परिपेक्ष्यमा स्थानीय सरकारहरुले समयमै कानुनले अख्तियारी दिएका क्षेत्रमा आन्तरिक राजस्वको सम्भावना अध्ययन गरी कानुनसम्मत रुपमा राजस्वको क्षमता विस्तार गर्दै जानु आवश्यक हुन्छ । यसका लागि जन निर्वाचित पदाधिकारीहरु र राष्ट्रसेवक कर्माचारीहरुलाई संविधानले प्रदत्त गरेका काम कर्तव्य र अधिकारहरु कुशलता साथ सम्पादन गरी नागरिकहरुलाई छिटो छरितो गुणस्तरीय सेवा प्रवाह सुनिश्चित गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पहिलो र महत्वपूर्ण कार्य हो भने भर्खरै सम्पन्न भएका स्थानीय तहको संस्थागत अवस्था स्व-मूल्याङ्कन गरी सुधारका क्षेत्रहरुको पहिचान गरी तदनुरुप आवश्यकता र मागमा आधारित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै लैजानु आवश्यक छ । यसका साथै स्थानीय तहलाई संविधान र ऐनले दिएको अधिकार प्रयोग गरी वित्तीय रुपमा सवल र सक्षम बनाउन राजस्व परिचालन सम्बन्धी ज्ञान, शिप र क्षमता अभिवृद्धि गर्दै सार्वजनिक विकास निर्माण र सेवा प्रवाहमा सक्षम बनाउन आवश्यक छ ।

नगरपालिकामा थप आन्तरिक राजस्व परिचालन गर्न यसको अधिकार क्षेत्रभित्र सबै उपलब्ध आन्तरिक आयका स्रोतहरुबाट सम्भाव्य राजस्व परिचालन गर्नु अनिवार्य हुन्छ । यसमा सुधार ल्याउन नगरपालिकाको बाह्य वातावरण तथा राजस्व प्रशासनको समेत विश्लेषण गर्नुपर्ने हुन्छ । यसैले राजस्व परिचालनमा सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गरी सोको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको

आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को प्रावधान बमोजिम यो राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरिनेछ । यस राजस्व सुधार कार्ययोजनाबाट नगरपालिकालाई आफ्नो आन्तरिक आय परिचालन सुधारका साथै राजस्व प्रक्षेपणलाई यथार्थपरक, समन्यायिक, सहभागितामूलक र वैज्ञानिक बनाई बजेट तर्जुमा प्रकृयालाई थप व्यवस्थित गर्न मद्दत पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ । यसै सन्दर्भमा बेलबारीनगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि राजस्व सुधारका कृयाकलापहरु पहिचान गर्न र पहिचान गरिएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयनबाट स्थानीय तहको आन्तरिक आयमा पर्न सक्ने प्रभाव समेतका आधारमा आगामी दिनमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको प्रक्षेपण गर्ने कार्यका लागि यो राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण गर्न लागिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्यको सारांशलाई निम्न चित्रमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

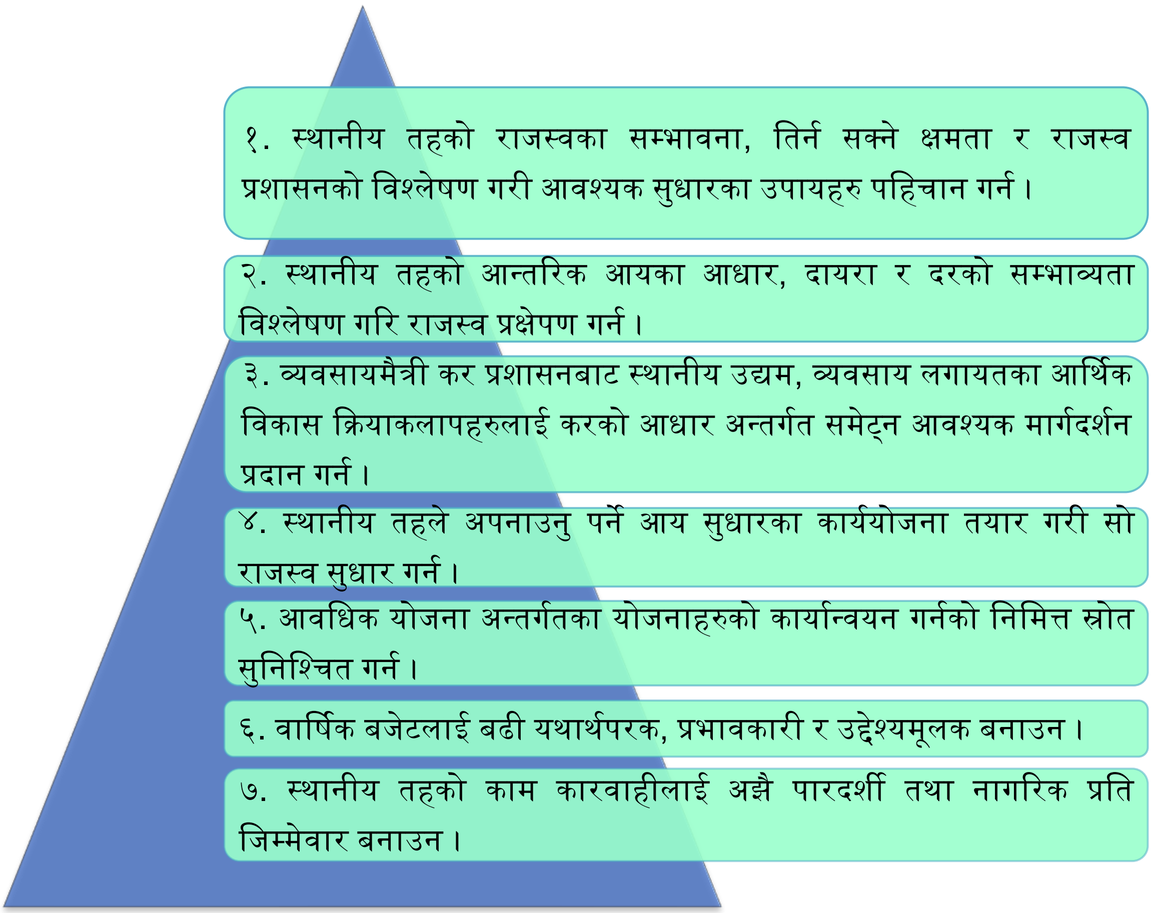

चित्र नं. २: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाको औचित्य

१.३ योजनाले राखेका उद्देश्यहरु

नगरपालिकाको आन्तरिक आयका सम्भावनाहरुको पहिचान तथा अधिकतम परिचालनका लागि देखिएका समस्याहरु न्यूनीकरण गर्न कार्ययोजना तयार गरी सोको आधारमा आगामी ३ वर्षको आय

प्रक्षेपणमा नगरपालिकालाई सहयोग पुर्याउनुनै यस योजनाको मूलभूत उद्देश्य हो । यस योजनाका खास उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- स्थानीय तहका जनप्रतिनिधीहरु तथा कर्मचारीहरुलाई राजस्व सुधार कार्ययोजना सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ।
- शीर्षकगत रुपमा सम्भावित करका आधार तथा विगत तीन वर्षको आन्तरिक आयको अवस्थाको विश्लेषण गर्ने ।
- राजस्व वृद्धिको लागि आयका प्रमुख स्रोतहरुको सम्भावना र यथार्थ असुलीमा भएको फरकको पहिचान गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व प्रशासनको संगठनात्मक सङ्कलन तथा बिलिङ्ग पद्धति र आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली सहित पालिकाको राजस्व प्रशासन तथा यसको कार्यकुशलताको विश्लेषण ।
- स्थानीय तहको आन्तरिक आय वृद्धिका सम्भावनाहरु पहिचान गरी आय सुधार कार्ययोजना र प्रक्षेपण सहितको आन्तरिक आय सुदृढीकरण कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गर्दै स्थानीय तहले अपनाउनुपर्ने सुधार रणनीति सहितको राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने ।
- स्थानीय तहको विद्यमान आर्थिक ऐन पुनरावलोकन गरी आगामी आर्थिक वर्षमा सुधारका लागि सुझाव प्रदान गर्ने ।

१.४ योजना तर्जुमा विधि र प्रक्रिया

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा प्रक्रिया स्थानीय पदाधिकारी, कर्मचारी, सम्बन्धित समितिहरु र सरोकारवालाहरुको अपनत्व र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले सहभागितामूलक विधि अवलम्बन गरिएको छ । यसको मार्गदर्शकका रुपमा सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरिएको स्थानीय तहको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६ लाई लिईएको छ । साथै स्थानीय आवश्यकता अनुसार सम्भाव्य स्थानीय राजस्वका स्रोतहरुलाई समेट्ने उद्देश्यले तथ्याङ्क तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी निर्देशिका बमोजिम कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु यसप्रकार रहेका छन् ।

१ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्णय र समय सारिणी निर्धारण

२ • योजना तर्जुमा कार्यदल गठन

३ • योजना तर्जुमाका लागि आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरु सङ्कलन तथा अध्ययन

४ • प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

५ • सूचना तथा तथ्याङ्क सङ्कलन एवम् विश्लेषण

६ • राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी (प्रारम्भिक)

७ • योजनाको मस्यौदा तयारी

८ • राजस्व सम्भावना विश्लेषण तथा राजस्व प्रक्षेपण

९ • मस्यौदा प्रतिवेदन नगरपालिकामा प्रस्तुति र सुझाव सङ्कलन

१० • मस्यौदा पुनरावलोकन र अन्तिम मस्यौदा तयारी

११ • गाउँ कार्यपालिकामा छलफल र स्वीकृति

चित्र नं. ३: कार्ययोजना तर्जुमाका चरणहरु

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गर्ने कार्यक्रम सम्बन्धमा बेलबारी नगरपालिका, बेलबारी, मोरङ, प्रदेश नं. १ र यस पाथवे ईन्जिनियरिङ कन्सल्टेन्सीबीच सम्झौता भएपछि विभिन्न समयमा भएका छलफलहरुबाट आवश्यक सन्दर्भ सामग्री सङ्कलन गरी अध्ययन टोलीलाई प्राप्त भएको हो । राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमाका लागि निम्न विधि र प्रकृया अवलम्वन गरिएको छ। मुलत: राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा स्थलगत रुपमा सँगसँगै काम गर्दै सिकाउँदै जाने (Coaching & Mentoring) विधिमा आधारित हुनेछ ।

- बेलबारीनगरपालिकामा कार्य प्रारम्भ गर्नुभन्दा पहिला परामर्शदाताले प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग बेलबारी नगरपालिकामा गर्नुपर्ने कार्यको योजना बनाई छलफलबाट अन्तिम रुप दिई अगाडी बढाईएको छ ।
- बेलबारी नगरपालिकाबाट राजस्व कार्ययोजना तर्जुमा कार्यको गुणस्तर सुनिश्चितताका लागि अनुगमन र फलोअप भइरहेको छ भने प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट अनुगमन हुन सक्नेछ । सो कार्यका लागि सेवा प्रदायक संस्थाले यो कार्य गर्नका लागि विस्तृत कार्ययोजना समेत पेश गरेको छ । परामर्शदाताले प्रदेश सुशासन केन्द्रको सम्बन्धित विज्ञ वा तोकिएको कर्मचारीहरुसँग निरन्तर समन्वयमा कार्य गरिरहेको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माण प्रकृयालाई सहभागितामूलक विधिबाट सञ्चालन गरिएको छ । साथै यस विषयमा बेलबारी नगरपालिकाका कर्मचारीहरुको पनि क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पर्नेछ ।

यस सन्दर्भमा बेलबारी नगरपालिकाका प्रमुख, उपप्रमुख तथा अन्य जनप्रतिनिधि, कर्मचारी एवम् सरोकारवालाहरुको सहभागिता र समूह छलफलबाट राजस्व सुधार सम्बन्धी आवश्यकताहरु पहिचान गरेको छ ।

- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयले तयार पारेको गाँऊपालिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७६ मा उल्लेखित सम्बन्धित फारामहरु छलफल तथा कार्यशाला विधि तथा प्रकृयाहरु प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना निर्माणलाई अन्तिम रुप दिइएको छ।
- यस प्रकृयाबाट पहिचान गरिएका आवश्यकताहरुलाई एकिकृत गरी बेलबारी नगरपालिकाको ३ वर्षे राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गरिएको छ र अन्तिम दस्तावेज तयार गर्न बेलबारी नगरपालिकामा प्रस्तुतिकरण गरी आवश्यक सुझावहरुलाई सङ्कलन गरी दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिइएको छ ।
- राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अन्तिम दस्तावेज (विद्युतिय तथा भौतिक प्रति) बेलबारी नगरपालिका र प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्र, कलवलगुडी, झापामा बुझाइने छ ।
- प्रदेश प्रशिक्षण केन्द्रबाट कार्यक्रमको अन्तिम भुक्तानी लिनका लागि प्रदेशमा गठन मूल्याङ्कन समितिको अन्तिम मूल्याङ्कन पश्चात खर्चसँग सम्बन्धित आवश्यक विल, भरपाई सहित कार्यक्रमको अन्तिम प्रतिवेदन बुझाउने छ ।

१ कार्ययोजना निर्माणका चरणहरु

परामर्शदाताले सहभागितामूलक विधि र प्रकृया प्रयोग गरी राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार पारेको छ। अध्ययनको सन्दर्भमा प्राप्त जानकरी र तथ्याङ्कहरुको परिणात्मक र गुणात्मक विश्लेषण गर्न मिश्रित विधिहरुको प्रयोग गरिएको छ । राजस्व सुधार कार्ययोजना तयार गर्ने क्रममा निम्न चरणहरु अपनाइएको छ।

पहिलो: सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन
दोस्रो: अभिमुखीकरण तथा राजस्व सुधार योजना तर्जुमा कार्यशाला
तेस्रो: तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलन र विश्लेषण
चौथो: राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण
पाचौं: मस्यौदा प्रतिवेदन तयारी
छैठौं: मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल, सुझाव सङ्कलन
सातौं: अन्तिम मस्यौदा तयारी, कार्यपालिका वैठकमा छलफल
आठौं: सहजीकरण तथा समन्वय समितिमा अन्तिम सुझाव र कमेन्टका लागि पठाउने, प्राप्त सुझाव समावेश गर्ने र कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गर्ने ।

१.५.१ सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन

अध्ययन कार्यको प्रथम चरणमा विज्ञ समूहले विभिन्न स्रोतहरुबाट सन्दर्भ सामाग्रीहरुको सङ्कलन तथा पुनरावलोकन गरेका छन । यस क्रममा अध्ययन तथा पुनरावलोकन गरिएका मुख्य सामाग्रीहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- गाउँपलिका तथा नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन, २०७६
- नेपालको संविधान, २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- सङ्घीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयद्वारा जारी गरेका सम्बन्धित नमूना कानूनहरु
- बेलबारी नगरपालिकाको गाउँ वस्तु विवरण (पार्श्वचित्र), २०७५
- बेलबारी नगरपालिकाको आय/व्यय विवरण (आ.व. २०७५/७६-२०७७/७८)
- बेलबारी नगरपालिकाको नवौं नगरसभाबाट स्वीकृत भएको आ.व. २०७८/७९ का लागि निर्धारण गरिएको विभिन्न करहरुको दर रेट (आर्थिक ऐन २०७८)
- बेलबारी नगरपालिकाको अर्थ सम्बन्धी प्रस्तावलाई कार्यान्वयन गर्न बनेको कानुन-२०७५
- आन्तरिक राजस्व व्यवस्थापनको तेस्रो सुधार कार्ययोजना (२०७५/७६-२०७७/७८)
- राष्ट्रिय योजना आयोगको पन्ध्रौं योजना
- नेपाल सरकारको सङ्घीय नीति, ऐन, नियमावली, योजना, आदि
- प्रदेश नं. १ को आर्थिक ऐन, २०७६
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४
- एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गिकरण र व्याख्या, २०७४
- आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०७६
- सार्वजनिक निजी साझेदारी तथा लगानी ऐन, २०७५

१.५.२ नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण

नगरपालिकाका अध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना प्रविधि अधिकृत तथा आन्तरिक लेखा परीक्षकसँग लगायत अन्य संबन्धित निकायसँग प्रत्यक्ष छलफल गरी नगरपालिकाले हालसम्म परिचालन गरि आएका करका आधारहरु, राजस्व परिचालनको अवस्था, सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, राजस्व प्रशासनको वर्तमान संरचना, यसमा सुधार गर्न सकिने क्षेत्र, पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका सवालहरु र हाल तयार गर्न लागेको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा र यसको प्रक्रियाबारे जानकारी गराई नगरपालिकाको भूमिका सम्बन्धमा स्पष्ट पारिएको हो ।

राजस्व सुधार कार्ययोजनाका लागि कार्यतालिका निर्धारण तथा कार्य जिम्मेवारी निर्धारण गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन फाराम अनुसार सम्बन्धित सूचना, सामाग्रीहरु आदिका आधारमा बेलबारी नगरपालिकाको राजस्वको अवस्था बारे जानकारी हासिल हुनुका साथै मुख्य सवालहरु पहिचान गर्न मद्‌दत पुगेको हो । आवश्यक सन्दर्भ सामाग्रीहरुको अध्ययन तथा विश्लेषण पश्चात विज्ञहरुको टोलीबाट तथ्याङ्क तथा सूचना सङ्कलनकालागि आवश्यक फारामहरुको विकास गरि सो फारामलाई अन्तिम रुप दिन यस कार्यमा सङ्लग्न विज्ञहरुबीच आवश्यक छलफल र अन्तरक्रिया समेत गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनका लागि तयार गरिएको फारमहरु निम्नानुसार रहेका छन् ।

- नगरपालिकाको परिचयको लागि आवश्यक आधारभूत र संस्थागत सूचना तथा मुख्य पदाधिकारीहरुसँगको परामर्शका लागि तयार गरिएको सूचना सङ्कलन चेकलिष्ट अनुसुची १ मा रहेको छ । यस सूचीमा मुख्यत: नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, गठन, राजस्व प्रशासनको अवस्था र विगत तीन आर्थिक वर्षको राजस्व परिचालनको स्थिति बारे जानकारी लिने उद्‌देश्यले यो फारमको प्रयोग गरिएको छ ।
- राजस्वका शिर्षकगत समूह छलफलका लागि आवश्यक सूचनासँग सम्बन्धित फारम अनुसूची २ मा रहेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा व्यवस्था भए अनुसार कर र गैरकरहरुको शिर्षकगत रुपमा वर्तमान समस्याहरु, सम्भावना, समाधानका लागि गर्नुपर्ने उपायहरु र जिम्मेवार निकायको पहिचान र कार्यान्वयनको समयावधीका बारेमा समूहगत रुपमा छलफल गर्नका लागि यो फारम प्रयोगमा ल्याईएको हो ।

१.५.३ तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन

बेलबारी नगरपालिकाको सङ्कलित विगतका आय तथा व्यय, आर्थिक ऐन तथा विनियोजन ऐन, नीति तथा कानूनहरु र पूर्वनिर्धारित प्रश्नावली तथा ढाँचामा नगरपालिका र वडास्तरका प्राथमिक तथा द्‌वितीय स्रोतबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरु विश्लेषण गरिएको हो । जसबाट कार्ययोजना तर्जुमा सम्बन्धी अपुग सूचना, अस्पष्टता र मुख्य सवाल सम्बन्धी जानकरी भयो । यी विषयमा थप प्रष्टताका लागि नगरपालिका प्रमुख, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र लेखा अधिकृतसँग भएको अन्तर्क्रियामा एक आपसमा प्रष्ट हुनुपर्ने विषय, नगरपालिकाले भोगिरहेका चुनौतीहरु, अपेक्षा र आवश्यकता बारेमा जानकारी आदान प्रदान भयो । त्यसपछि सबै प्राप्त सूचनाहरु र अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त वस्तुस्थित बारेको थप स्पष्टता पछि केही अझ स्पष्ट हुनुपर्ने विषयहरु नगरपालिकाको प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा लेखा अधिकृतसँग टेलिफोन छलफल गरि स्पष्ट गरी सोही आधारमा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको प्रतिवेदन तयार गरिने छ ।

१.५.४ राजस्व सुधार कार्ययोजना तयारी तथा राजस्व प्रक्षेपण

सन्दर्भ सामाग्री सङ्कलन तथा अध्ययन, नगरपालिकासँग सम्पर्क, छलफल र सूचना सङ्कलन विधि निर्धारण र तथ्याङ्क/सूचना सङ्कलन लगायतका क्रियाकलापहरु तथा प्राप्त सुचनाको विश्लेषणका

आधारमा पहिचान भएको वार्षिक कुल सम्भाव्यता र स्रोतबाट प्राप्त हुन सक्ने राजस्वलाई आगामी तीन वार्षिक वर्षका लागि प्रक्षेपण गरिने छ । साथै बेलबारी नगरपालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदनको प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरी अन्तिम प्रतिवेदन तयार गरिएको छ ।

१.५.५ राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन तथा अनुशरण

राजस्व सुधार कार्ययोजनालाई नगरपालिकाले आवश्यक छलफल तथा स्वीकृति गरी कार्यान्वयन गर्ने र कार्ययोजना बमोजिम कार्य भए नभएको भन्ने बारेमा समय समयमा समिक्षा र आवश्यकता अनुसार सुधारका लागि छलफल गर्न नियमित रुपमा गर्ने अनुगमन सम्बन्धी सुझाव गरिने छ। राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गर्दा चाल्नुपर्ने रणनीति र क्रियाकलाप तथा राजस्व परिचालनका सम्बन्धमा बेलबारी नगरपालिकाको पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई प्रशिक्षण गर्ने कार्य सम्पन्न गरिने छ।

१.६ योजनाका सीमाहरु

बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना निम्नानुसारका सीमामा रही तयार गरिएको छ ।

- अध्ययन तथा विश्लेषण कार्य प्रमुख रुपमा कार्यालयको अभिलेख, दस्तावेज, प्रतिवेदन तथा द्वितीय स्रोतहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूमा आधारित हुनेछ ।
- नगरपालिकाको कार्यालयबाट प्राप्त अभिलेख तथा दस्तावेज, अन्तरवार्ता, नगरपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा सम्बन्धित कर्माचारीहरु र अन्य सरोकारवालाहरुसँग गरिएको अन्तरक्रिया तथा कार्याशालाबाट प्राप्त सूचनाको आधारमा तयार गरिने छ। यसका अलावा प्रदेश सुशासन केन्द्र तथा पालिकामा मस्यौदा प्रतिवेदन प्रस्तुतिकरण गरी प्राप्त सुझावहरु सङ्लग्न गरिने छ।
- नगरपालिकाको जनसङ्ख्या तथा आर्थिक गतिविधिमा हुने वृद्धि, नगरपालिकाको सेवामा हुने वृद्धि र नागरिक सन्तुष्टिमा हुने वृद्धि, मूल्याङ्कन दरमा हुने वृद्धि तथा राजस्वका दरको पुनरावलोकन आदि कृयाकलापहरूले भविश्यको राजस्व सङ्कलनमा असर गर्ने भएतापनि यी तथ्याङ्कहरू उपलब्ध नभएकोल खण्डमा आय प्रक्षेपणमा आधार लिन कठिनाई हुन सक्छ ।
- नगरपालिकाको अभिलेख व्यवस्थित भइ नसकेको खण्डमा ऐतिहासिक प्रवृति देखिने तथ्याङ्कीय विश्लेषणका लागि आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनाको अभावमा स्टाटिस्टिकल टुल्सहरुको सामान्य प्रयोग गरी विश्लेषण तथा प्रक्षेपण गरिनेछ।

परिच्छेद २. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

२.१ संक्षिप्त परिचय

बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सम्भाव्यता पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापनका लागि नगरपालिकाको वस्तुस्थिति, आर्थिक गतिविधि, मानवीय संसाधान तथा भौतिक स्रोत साधन लगायतको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस परिच्छेदमा नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय, मानव संसाधनको अवस्था र नगरपालिकाको भौतिक सम्पत्तिको अवस्था प्रस्तुत गरिएको छ ।

२.१.१ अवस्थिति

मोरङको बेलवारी नगरपालिकाको सम्पूर्ण भूभाग समथर परेको नेपालको पूर्वी तराई क्षेत्रमा, जिल्लाको मध्य भागमा र पूर्वपश्चिम राजमार्गमानै अवस्थित रहेको छ । यस नगरपालिकालाई ११ वटा वडाहरुमा बिभाजन गरिएको छ। कुल १३२.७९ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यो नगरको उत्तर तर्फ लेटाङ नगरपालिका र केरावारी नगरपालिका, पूर्वतर्फ कानेपोखरी नगरपालिका, र लेटाङ नगरपालिका पश्चिम तर्फ सुन्दरहरैचा नगरपालिका र ग्रामथान नगरपालिका र दक्षिण तर्फ रंगेली नगरपालिका रहेका छन् । यो नगरपालिका समुन्द्री सतहबाट ११२ देखि ११६ मिटर सम्मको उचाईमा रहेको छ। भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले बेलबारी नगरपालिका २६° ३६'१६" देखि २६°४३'३३" उत्तरी अक्षांश र २७°३२'२६" देखि ७८°२८'४२" पुर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ ।

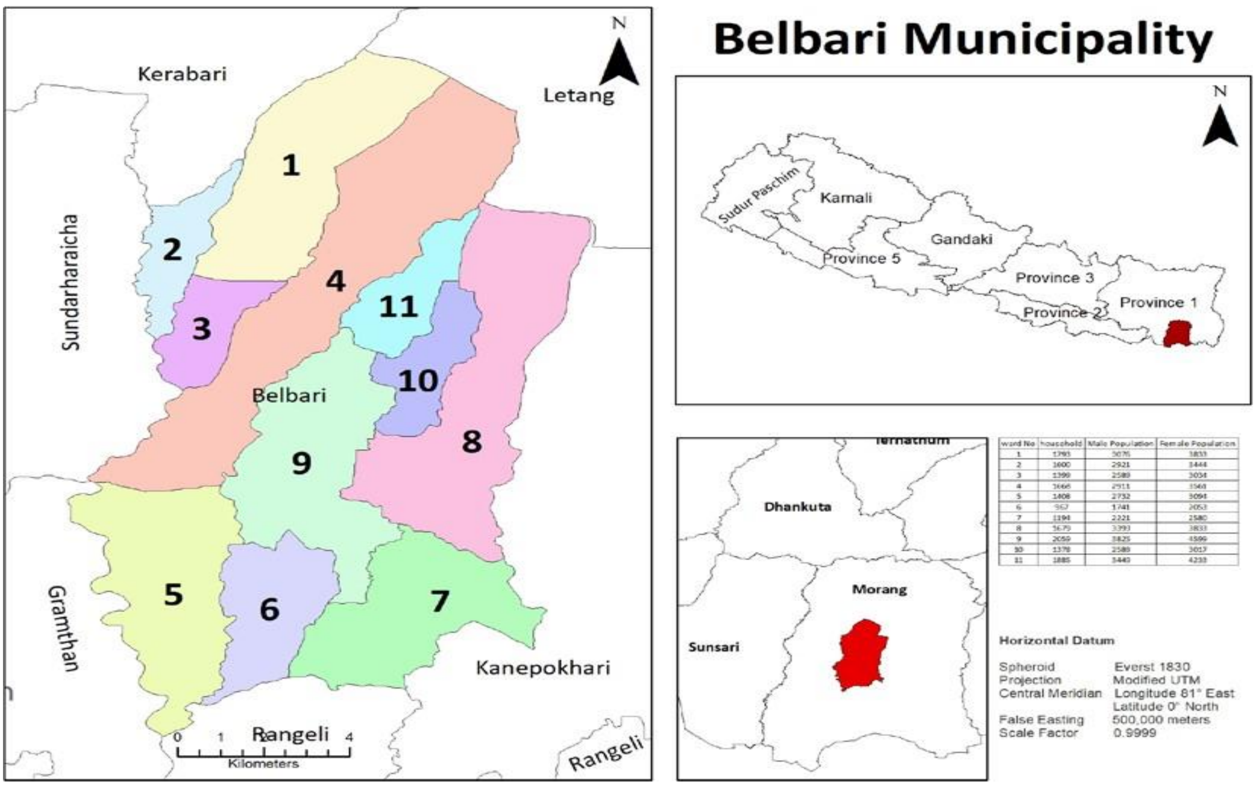

चित्र नं. ४: बेलबारी नगरपालिकाको नक्सा

तालिका नं १: वडा विभाजन तथा भौगोलिक अवस्था सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वडा कार्यालय	कुल जनसङ्ख्या	जम्मा प्रतिशत	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	जम्मा प्रतिशत
१	बेलवारी	७९५९	१०	१५.५४	१२
२	लालभित्ती	७१६०	९	४.५	३
३	बेलवारी	६४३२	८	४.४९	३
४	बुधबारे	८४३८	११	२५.९९	२०
५	कसेनी	६४४२	८	१५.१६	११
६	सोमबारे	४६४३	६	७.८८	६
७	बाहुनी	५६६६	७	१२.७९	१०
८	बलुवाही	८१३९	१०	२०.८	१६
९	डागीहाट	९८५३	१२	१५.५६	१२
१०	भाउन्ने	६३६३	८	५.०	४
११	लक्ष्मिमार्ग	९११३	११	५.०७	४
जम्मा		**८०२०८**	**१००**	**१३२.७८**	**१००**

स्रोत: बेलबारी नगरपालिका नगर पार्श्वचित्र, २०७५

२.१.२ नामाकरण

बेलवारी नगरपालिकाको नामकरण बेलवारी गाउँको बेल पाइने जंगलबाट गरिएको हो। मोरङका साविकका बेलवारी र कसेनी दुईवटा गाविस मिलाएर बेलवारी नगरपालिका बनाइएको थियो। नेपाल सरकारले बि. सं. २०७१ साल बैसाखमा साबिक बेलबारी र कसेनी गाउँ विकास समिति मिलाएर बेलवारी नगरपालिकाको संरचना बनाएको भएतापनि पुन बि. सं. २०७३ को राज्य पुर्नसंरचना पश्चात यस नगरपालिकामा साबिक डाँगीहाट र बाहुनी गाउँ विकास समिति गाभिएर हालको संरचना बनेको हो।

२.१.३ भू-बनोट र प्राकृतिक स्रोतहरु

प्रदेश नं. १ अन्तर्गत मोरङ जिल्लाको बेलबारी नगरपालिका समथर रहेको तराई क्षेत्रको रुपमा रहेको छ। यस क्षेत्रमा धरातलीय स्वरुपका हिसावले अधिकांश भू-भाग समथर, वन, खेतीयोग्य जमिन तथा खोला नालाले ओगटेको छ। तराई क्षेत्रमा रहेको यस नगरपालिकाको अधिकांश भू-भाग समथर रहेको छ।

तालिका नं. २: भू-क्षेत्रको वर्गीकरण

क्र.सं	विवरण	क्षेत्रफल(वर्ग मी.)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	८७.६	६६.२
२	वन तथा चरन क्षेत्र	३५.८	२७
३	वालुवा तथा ग्राभेलयुक्त क्षेत्र	३.८	२.९
४	नदिनालाले ओगटेको क्षेत्र	१.८	१.३
५	अन्य	३.४	२.६
जम्मा		१३२.४	१००

यस नगरपालिकाका समथर स्थानहरुमा बस्ती विकास छन् । यस नगरपालीकाका अधिकांश स्थानमा मानव बस्तीका साथै खेतीयोग्य जमीनहरु छन् । यस नगरपालिकाका अधिकांश क्षेत्रमा धान उत्पादन हुन्छ भने अन्य भागमा गहुँ, मकै उत्पादन हुने गर्दछ । यसका साथै प्राय स्थानमा मौसम अनुसारका तरकारी उत्पादन हुने गर्दछ ।

२.१.४ भू-उपयोग

वेलबारी नगरपालिकाको विधमान भू-उपयोग हेर्दा नगरको कुल भू-भाग मध्ये २०४.३१ हेक्टर वनले ओगटेको छ भने २२५६७.४ हेक्टर कृषि क्षेत्रले ओगटेको जग्गा खेतीयोग्य जमिनको रूपमा रहेको छ । खेतीयोग्य जमिनमध्ये अधिकांश जमिन मौसमी वर्षामा निर्भर रहेको छ । नगरपालिकामा बगिरहेका विभिन्न खोलानालाको किनारमा अवस्थित यस नगरपालिकाको खेतीयोग्य जमिनको उर्वराशक्ति उच्च रहेको छ । त्यस्तै नदिनालाले २११ हे., ताल तलैयाले १ हे., औद्योगिक क्षेत्रले ०.०३ हे., सडकले २१० हे., र अन्यले ३१५ हे. भूभाग ओगटेको छ । नगरपालिकामा माटोको बनावट, खेतीयोग्य जमिन, बस्तीयोग्य क्षेत्र आदिको विस्तृत अध्ययनको आधारमा नगरपालिकाबासीहरूको आर्थिक हैसियत वृद्धि गर्न र वातावरणमा प्रतिकुल असर पर्न नदिन के-कस्ता उत्पादन प्रणाली तथा नीतिहरू अवलम्बन गर्न सकिन्छ । यस विषयमा विस्तृत अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने देखिन्छ । भू-उपयोगको विस्तृत विवरण माथिको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३: भू-उपयोगको विस्तृत विवरण

क्र.सं.	विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१	कृषि क्षेत्र	२२५६७.४	९३
२	वन तथा चरन क्षेत्र	२०४.३१	१
३	आवास क्षेत्र	७९२	३
४	नदिनालाले ओगटेको क्षेत्र	२११	१
५	ताल तलैया	१.०	०
६	सिमसार क्षेत्र	१.०	०
७	औद्योगिक क्षेत्र	०.०३	०
८	सडकले ओगटेको क्षेत्र	२१०	१
९	अन्य	३१५	१
जम्मा		२४३०१.७४	१००

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.१.५ जनसङ्ख्या

२०७५ सालमा बेलवारी नगरपालिकामा सम्पन्न गरिएको परिवारिक तथ्याङ्क संकलनबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार एघार वडा बीच कुल १३२.७८ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस नगरपालिकाको १७,२२४ परिवारमा कुल ६९,४९८ जनसंख्या रहेको छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा लैङ्गिक अनुपात प्रति १०० जना महिलाहरूमा पुरुषको जनसंख्या भने कम अर्थात् ८४.३० प्रतिशत देखिन्छ । अर्कोतर्फ प्रति वर्ग

किलोमिटर क्षेत्रफलमा ५२३ जनाको दरमा जनघनत्व रहेको देखिन्छ । क्षेत्रफलका हिसाबले वडा नं. ४ सबै भन्दा ठुलो वडा भएता पनि वडा नं. ९ मा सबैभन्दा बढी जनसंख्या र परिवार रहेको देखिन्छ । यसैगरी क्षेत्रफलको हिसाबले सबै भन्दा सानो वडाको रूपमा वडा नं. ३ भएता पनि वडा नं. ६ मा सबै भन्दा कमजनसंख्या र परिवार रहेको छ । जनघनत्वको हिसाबले वडा नं. ११ सबैभन्दा बढी जनघनत्व रहेको छ।

तालिका नं ४: बेलबारीनगरपालिकाको वडागत घरधुरी र जनसङ्ख्या विवरण

वडा नं.	घरधुरी	जनसङ्ख्या			औषत परिवार	लैङ्गिक अनुपात
		महिला	पुरुष	जम्मा		
१	१७९३	३८८३	३०७६	६९०९	३.८५	८०.२५
२	१६००	३४४४	२९२१	६३६५	३.९८	८४.८१
३	१४२३	३०८४	२६३३	५७१७	४.०२	८५.३८
४	१८३७	३९३९	३२०९	७१४८	३.८९	८१.४७
५	१४०८	३०९४	२७३२	५८२६	४.१४	८८.३०
६	९६७	२०५३	१७४१	३७९४	३.९२	८४.८०
७	११९४	२५८०	२२२१	४८०१	४.०२	८६.०९
८	१६७९	३८३३	३३९३	७२२६	४.३०	८८.५२
९	२०६०	४५९९	३८२५	८४२४	४.०९	८३.१७
१०	१३७८	३०१७	२५८९	५६०६	४.०७	८५.८१
११	१८८५	४२३३	३४४९	७६८२	४.०८	८१.४८
जम्मा	**१७२२४**	**३७७०९**	**३१७८९**	**६९४९८**	**४.०३**	**८४.३०**

स्रोत: बेलबारी नगरपालिका नगर पार्श्वचित्र, २०७५

नगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै १५,२३० अर्थात् २१.९१ प्रतिशत क्षेत्री, दोस्रोमा ७,५८० अर्थात् १०.९१ प्रतिशत राई, तेस्रोमा ब्राह्मण, चौथो र पाँचौमा क्रमश थारु, खवास रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका कुल ६९,४९८ जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी ४९,२६७ जना अर्थात् ७०.८९ प्रतिशतले नेपाली भाषा, ७,३६४ जना अर्थात् १०.६०प्रतिशतले थारु भाषा तेस्रोमा २,८०३ जना अर्थात् ४.०३ प्रतिशत राई भाषा र क्रमश तामाङ्ग, मैथिली, लिम्बू, नेवार, मगर, गुरुङ्ग, भोजपुरी, हिन्दी रहेको छ । अन्यमा नखुलेका विभिन्न मातृभाषाहरू रहेको हुँदा अन्य भाषा प्रयोग गर्नेको संख्या ५.५४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ

२.१.६ साँस्कृतिक अवस्था

बेलबारी नगरपालिकामा हिन्दु सँस्कृतिलाई आफ्नो साँस्कृतिक पहिचानको रुपमा लिएको छ भने मौलिक सँस्कृति र परम्परागत चलनहरु नै यस क्षेत्रको विशेषता रहेको छ । यस नगरपालिकामा क्षेत्री, ब्राम्हण, राई, थारु, खवास, आदि जातिको मिश्रित बसोबास रहेको छ । मुख्य बोलीचालिको भाषा

नेपाली भएता पनि सबै समुदायको आ-आफ्नै खालका भाषाहरु प्रचलनमा रहेका छन् । नगरपालिकामा रहेका कुल ६९,४९८ जनसंख्या मध्ये ५५,६८५ अर्थात् ८०.१२ प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्दछन् । दोस्रोमा किराँत धर्म मान्नेको संख्या ६,५५१ अर्थात् ९.४३ प्रतिशत र तेस्रोमा बौद्ध धर्म मान्नेको संख्या ४,८२५ अर्थात् ६.९४ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा विभिन्न धर्मावलम्बीहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । केही मात्रामा धार्मिक विविधता रहेपनि नगरपालिकामा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको प्रधानता रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । नेपालमा सदियौं देखि रहिआएको धार्मिक सहिष्णुता भने यस नगरपालिकामा कायमै रहेको देखिन्छ ।

२.१.७ आर्थिक अवस्था

नगरपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतयाः कृषि, वन, साना व्यापार व्यवसाय तथा उद्योग, थोक, खुद्रा बजार, होटल, पर्यटन तथा सेवा जस्ता क्षेत्रमा निर्भर भएको देखिन्छ । उपयुक्त हावापानी, माटोको बनोट तथा कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको समथर क्षेत्र भएको हुँदा नगरपालिकामा अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन् । कृषि मील, क्रसर उद्योग, कुखुरा पालन, पशुपालन आदि यस नगरपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू हुन् । यस नगरपालिकाका मानिसहरू क्रमश साना उद्योगहरूको विकास तर्फ लागिरहेका छन् । यस नगरपालिकाका मुख्य आर्थिक आधारहरू व्यापार, नोकरी र वैदेशिक रोजगार समेत रहेको देखिन्छ।

नगरपालिकामा रहेका कुल १७,२२४ परिवारहरू मध्ये आम्दानीको पहिलो प्रमुख स्रोत कृषि हुने परिवारको संख्या ८,०११ अर्थात् ४६.५१ प्रतिशत, दोस्रोमा प्रमुख स्रोत विप्रेषण(वैदेशिक) हुनेको संख्या २,७४९ अर्थात् १५.९६ प्रतिशत, तेस्रोमा प्रमुख स्रोत दैनिक ज्यालादारी हुनेको संख्या २,४८० अर्थात् १४.४० प्रतिशत, क्रमश आम्दानीको प्रमुख स्रोत व्यापार व्यवसाय हुने परिवार संख्या १,७५० अर्थात् १०.१६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ भने उद्योग, सवारी साधन, मेसिन तथा उपकरणहरूको भाडा,ब्याज तथा लाभांश आदि परिवारको आम्दानीको प्रमुख श्रोत भएको परिवार संख्या न्युन रहेको देखिन्छ । तथ्याङ्कबाट अत्यन्त ठूलो संख्यामा रहेका परिवारहरू ४६ प्रतिशतको आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतको रूपमा कृषि रहेको देखिन्छ । ठूलो संख्यामा जनसंख्या कृषिमा आधारित देखिएतापनि आम्दानी र उत्पादनका हिसाबले यस क्षेत्रबाट हुने आम्दानी निकै अपर्याप्तता रहेको छ । त्यसैले सबैभन्दा धैरै घरपरिवार अर्थात् ५,७४२ ले आफ्नो आम्दानी विप्रेषणबाट भएको बताएका छन् भने दोस्रोमा ५,०३८ घरपरिवारले दैनिक ज्यालाबाट, त्यसैगरी तेस्रोमा २,९०४ घरपरिवारले पशुपन्छीबाट आम्दानी गर्ने गरेको बताएका छन् । त्यस पश्चात् चौथो, पाँचौ र छैठौंमा क्रमशः- व्यापार व्यवसायबाट भएको आम्दानी, खेतिबाट प्राप्त भएको आम्दानी र सेवाबाट प्राप्त भएको आम्दानी पर्दछन् । यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने उद्योग र बढी आम्दानी हुने खालका उत्पादनशील क्षेत्रमा

संलग्न परिवारहरूको संख्या न्युन छ भने विप्रेषण तथा ज्याला मजदुरीबाट आम्दानी गर्ने परिवारहरूको संख्या उच्च रहेको छ ।

बेलबारी नगरपालिका नगर पार्श्वचित्र, २०७५ को तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकामा १२,१४९ जना रोजगार, २१,६८९ जना बेरोजगार र थप २४,१५५ जना स्वेच्छिक बेरोजगार रहेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा नगरपालिकामा बेरोजगार हुने र बेरोजगार बस्नेको संख्याका हिसाबले रोजगारीको अवस्था विकराल रहेको छ । १० वर्ष वा सो भन्दा माथिका कुल ५८,०३५ जनामा गरिएको रोजगारी सम्बन्धी प्रश्नमा १२,१४९ अर्थात् २०.९ प्रतिशत जनसंख्या मात्र रोजगार रहेको देखिन्छ ।

नगरपालिकाका कुल १७,२२४ परिवारहरू मध्ये ७,७८५ अर्थात् ४५.२० प्रतिशत परिवारहरू कृषिमा आवद्ध रहेका छन् भने ९,४३९ अर्थात् ५४.८० प्रतिशत घरपरिवारहरू कृषिमा आवद्ध छैनन् । विशेषगरी प्रतिशतका आधारमा सबैभन्दा बढी कृषिमा आवद्ध परिवार वडा नं.५ मा रहेका छन् भने वडा नं. १ मा कृषिमा आवद्ध नरहेका परिवारहरू धेरै रहेका छन् । यी बजार क्षेत्रहरूमा विभिन्न स्थानबाट आई व्यापार, अध्ययन, रोजगार वा नोकरी गर्ने परिवारको संख्या धेरै रहेकाले कृषिमा आवद्ध नरहेको परिवार ७० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको देखिन्छ । कृषिमा संलग्न ७,७८५ परिवारहरूमध्ये ७,६१५ अर्थात् ९७.८ प्रतिशतले अन्न बाली, ३,०७० अर्थात् ३९.४ प्रतिशतले दलहनबाली, ३,५१९ अर्थात् ४५.२ प्रतिशतले तेलहन बाली, ३,७६०अर्थात् ४८.३ प्रतिशतले तरकारी बाली, २,४२३ अर्थात् ३१.१ प्रतिशतले मसला बाली, ५८८ अर्थात् ७.६ प्रतिशतले फलफूल र बाँकिले अन्य बालीउत्पादन गर्ने गरेका छन् । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा परम्परागत रूपमा अन्न बाली भने झण्डै सबै परिवारहरूले लगाउने गरेको देखियो र दोस्रोमा ४८.३ प्रतिशत परिवारहरूले तरकारी बाली लगाउने गरेको देखियो तर फलफूल र तेलहन जस्ता नगदेबालीको खेतीगर्ने परिवारहरू भने तुलनात्मक रूपमा कम देखिन्छन् ।

नगरपालिकाको कुल १७,२२४ परिवारहरू मध्ये पशुपंक्षी पाल्ने परिवारको संख्या १०,५६७ अर्थात् ६१.४ प्रतिशत र नपाल्ने परिवारको संख्या ६,६५७ अर्थात् ३८.६ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट आधा भन्दा बढी परिवारले पशुपंक्षी पाल्ने गरेको तथ्य तथ्याङ्कले देखाउँछ । नगरपालिकामा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा वडा नं. ५ र ६ मा अधिकांश परिवारहरूले पशुपंक्षी पालन गरेको देखिन्छ भने वडा नं. ३ र १ मा पशुपंक्षी पालन गर्ने परिवार संख्या कम देखिन्छ।

२.१.७ सामाजिक अवस्था

शिक्षा: नगरपालिकामा शिक्षा क्षेत्रमा योजनाबद्ध रूपमा शैक्षिक पूर्वाधार एवम् सेवा विस्तार गर्ने प्रयास हुँदै आएको छ । योजना निर्माणमा गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई मानव संशाधन विकासको एक शसक्त माध्यमको रूपमा नीतिगत रूपमा अबलम्बन गरिएको छ ।

तालिका नं ५:   नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी विद्यालय	कुल
बाल विकास केन्द्र	-	३२	२३	५५
आधारभूत विद्यालय	-	२१	१३	३४
मा.वि.	-	११	१७	२८
क्याम्पस	१	०	०	१
वेद विद्याश्रम	०	०	०	०
मदरशा	०	०	०	०
गुम्बा	०	०	०	०
अन्य	-	-	-	-

स्रोत: बेलबारी नगरपालिका नगर पार्श्वचित्र, २०७५

तालिका नं ६: २०७४ सालमा विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरूको विवरण

तह	सरकारी विद्यालय			निजी विद्यालय			कुल जम्मा		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
आधारभूत तह	१४२०	१२१६	२६३६	९१८	११२९	२०४७	२३३८	२३४५	४६८३
माध्यमिक तह	८१५	५२०	१३३५	३९	४८	८७	८५४	५६८	१४२२
कुल जम्मा	५०६४	४२३६	९३००	३६१९	४६१७	८१३६	८६८३	८८५३	१७५३६

स्रोत: बेलबारी नगरपालिका नगर पार्श्वचित्र, २०७५

नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहकाकुल ६४,२९७ जनसंख्या मध्ये पढ्न र लेख्न सक्ने सिपयुक्त ४७,३४६ अर्थात् ७३.६४ प्रतिशत मानिस रहेका छन् भने पढ्न मात्र सक्ने ३६६जना अर्थात् ०.५७प्रतिशत रहेका छन् । पढ्ने र लेख्ने दुवै सिप नभएका अर्थात् निरक्षर जनसंख्या १६,५८५ अर्थात् २५.७९प्रतिशत रहेको छ । यस नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहकाकुल ६४,२९७ जनसंख्यामा २३५२५ पुरुष र २३,८२१ महिला पढ्न र लेख्न सक्ने अर्थात् साक्षर रहेका छन् । लैंगिक रूपमा निरक्षरता विश्लेषण गर्दा कुल १६,५८५ अर्थात् २५.७९ निरक्षर रहेकोमा ११,१७७अर्थात् ३१.७६ प्रतिशत महिला पढ्न र लेख्न नसक्ने अर्थात् निरक्षर रहेका छन् ।

नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समूहका कुल ६४,२९७ जनसंख्यामा ४७,३४६ साक्षर रहेका छन् । साक्षर जनसंख्याहरू मध्ये तहगत शैक्षिक स्थिति हेर्दा कुल साक्षर जनसंख्याको सबैभन्दा धेरै ४४.३४ प्रतिशत अर्थात् २०,९९४ जना कक्षा १ देखि ८ सम्मको शैक्षिक स्तर, ४३.५७प्रतिशत अर्थात् २०,६२७ जना कक्षा ९ देखि १२ सम्म, ३.६३ प्रतिशत अर्थात् १,७१८ जना प्राथमिक शिक्षासम्म अध्ययन गरिरहेका छन् । नगरपालिकामा उच्च शिक्षा अध्ययन गरेका ४.९८ प्रतिशत अर्थात् २,३५७मात्र रहेकाछन् । तुलनात्मक कक्षा ९ देखि १२ सम्ममा पुरुषको भन्दा महिलाहरूको संख्या प्राय सबै शैक्षिक तहहरूमा बढी रहेको देखिन्छ ।

स्वास्थ्य: नगरपालिका भित्र ४ वटा स्वास्थ्य चौकीहरू रहेका छन्। नगरपालिकामा रहेको सामुदायिक अस्पतालमा विशेषज्ञ चिकित्सकहरूको (Medical Officers) संख्यामा कमी रहेको छ । यस नगरपालिकामा पूर्णखोप लगाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा २ वर्ष मुनिका कुल १,८८९ बालबालिकाहरू मध्ये १,२२९ अर्थात् ६५.१ प्रतिशतले पूर्णरूपमा खोप लगाएको देखिन्छ। नगरपालिकामा वितेको १२ महिनामा जन्मेका शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा हेर्दा जम्मा ५६६ शिशु जन्मिएकोमा २.५ के.जी.भन्दा कम तौल भएका शिशुहरूको संख्या ७३ अर्थात् १२.९ प्रतिशत र २.५ के.जी. भन्दा बढी तौल हुनेको संख्या ४९३ अर्थात् ८७.१ प्रतिशत रहेको थियो ।

कुल १०,१६५ महिलालाई पहिलो सन्तान जन्मिदाको उनीहरूको उमेरको बारेमा सोधिएको प्रश्नमा ४१ जना अर्थात् ०.४० प्रतिशत महिला १४ वर्ष भन्दा कम उमेरमा आमा बनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने ३,३४९ जना अर्थात् ३२.९५ प्रतिशत महिलाले १५-१९ वर्षको बिचमा पहिलो सन्तान जन्माएको देखिन्छ । त्यसैगरी ५,१३० जना अर्थात् ५०.४७ प्रतिशत महिला २०-२४ वर्ष उमेरमा, १,३१८ जना अर्थात् १२.९७ प्रतिशत महिला २५-२९ वर्ष उमेरमा र २४९ जना अर्थात् २.४५ प्रतिशत महिला ३०-३४ वर्ष उमेरमा आमा बनेको देखिन्छ भने ३५ वर्ष माथि पहिलो पटक आमा बन्नेको संख्या जम्मा ७८ जना अर्थात् ०.७७ प्रतिशत रहेको छ ।

नगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्या मध्ये दीर्घ रोगका कारण पिडितहरूको संख्या ४,९४४ रहेको छ । यी मध्ये सबैभन्दा बढी बाथ÷हाडजोर्नी समस्यासम्बन्धी समस्या भएका ८५०, दोस्रोमा रक्तचाप सम्बन्धी समस्या हुनेहरू ८४९, तेस्रोमा ग्याष्ट्रिक÷अल्सर हुनेहरू ७९३ रहेका छन् भने मधुमेह, मुटु रोगी, श्वासप्रश्वास सम्बन्धी रोगीहरूको संख्या समेत धैरै रहेको छ ।

खानेपानी: यस नगरपालिकामा रहेका १७,२२४ परिवारहरू मध्ये ट्युबवेल/हातेपम्पबाट पानी पिउने परिवारको संख्या १५,५४१ अर्थात् ९०.२३ प्रतिशत भएकाले सामान्यतया सबैजसो घरपरिवारले ट्युबवेल/हातेपम्पबाट पानी पिउने गर्दछन् भन्दा हुने देखिन्छ । दोस्रोमा धारा तथा पाइपको स्रोतबाट पानी पिउने परिवारको संख्या १,६१८ अर्थात् ९.३९ प्रतिशत रहेका छन् । अन्य श्रोत प्रयोग गर्नेको संख्या नगन्य रहेको छ । पानीको जुनसुकै श्रोत प्रयोग गरेतापनि पिउने पनी पूर्णरूपमा शुद्ध र पिउन योग्य भएको एकिन गर्न शुद्धिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने देखाउँछ । यसो गर्दा पानी जन्य रोगहरूबाट बच्न सकिन्छ । नगरपालिकामा रहेका कुल १७,२२४ परिवारहरू मध्ये १६,६२१ अर्थात् ९६.५० प्रतिशत घर परिवारहरूका पानीको श्रोत आफ्नै घर परिसर भित्र रहेको, ४८४ अर्थात् २.८१ प्रतिशत परिवारहरूले १ देखि १५ मिनेट टाढाको श्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो भने बाँकीले सो भन्दा बढी टाढाको श्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको देखिन्छ ।

२.३ भौतिक सम्पतिको अवस्था

सडक तथा यातायात: नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार नभए पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ। नगरपालिकाको वडा नं १,२,३,४,५, ९ र ११ मा पक्कि सडक पुगेको छ भने बाँकि सबै वडाहरुमा ग्राभेल सडक, कच्ची सडक/मौसमी सडकको निर्माण भैसकेको छ। पक्की तथा कालोपत्रे ४८.५ (कि.मि.) , ग्राभेल सडक २२९.२५ (कि.मि.), कच्ची सडक/मौसमी सडक ६४.५ (कि.मि.), मुल वाटो Trail)/Village Track ०.५४ (कि.मि.)। नगरपालिकामा रहेको १७,२२४ परिवारहरू मध्ये सबै भन्दा बढी ७,८३१ अर्थात् ४५.४७ प्रतिशत परिवारहरूमा १४ देखि २५ फिट चौडाइ भएको सडकको पहुँच छ । दोस्रोमा ५,२७० परिवाहरू अर्थात् ३०.६० प्रतिशत परिवारहरूमा २५ फिट भन्दा बढी चौडा भएको सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ । नगरपालिकामा ३ फिट सम्म चौडाइ भएको सडकको पहुँच भएका घरपरिवारहरू ४६५ अर्थात् २.७० प्रतिशत रहेका छन् ।

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा: बेलवारी नगरपालिकामा विद्युत वा सौर्य उर्जा आयोजनाहरू रहेका छैनन्। ग्राहस्थ उपभोक्ता संख्या १३२८२ रहेको देखिन्छ भने वार्षिक उर्जा खपत ४८६३८१ रहेको देखिन्छ। व्यापारिक उपभोक्ता संख्या ५२ रहेको देखिन्छ भने वार्षिक उर्जा खपत ४३६८१ रहेको देखिन्छ।, सेवामुलक उपभोक्ता संख्या ५२ रहेको देखिन्छ भने वार्षिक उर्जा खपत ५३८२ र अन्यमा उपभोक्ता संख्या ५०१ रहेको देखिन्छ भने वार्षिक उर्जा खपत ६५०८२ रहेको देखिन्छ। घरपरिवारहरूले दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको स्रोतको तथ्याङ्क हेर्दा नगरपालिकाका कुल १७,२२४ घरपरिवार मध्ये १६,४२६ अर्थात् ९५.३७ प्रतिशतले विद्युत, ५०५ अर्थात् २.९३ प्रतिशतले सोलार, २०४ अर्थात् १.१८ प्रतिशतले मट्टितेल र बाँकीले गोबर ग्याँस बल्ने बत्ती, ब्याट्री, मैन बत्ती अन्य इन्धनको प्रयोग गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामीण विद्युतिकरणमा व्यापक विकास भई नगरपालिकामा विद्युतको पहुँच नपुगेको जनसंख्या कम रहेको देखिन्छ भने सेवा नपुगेका क्षेत्रहरूमा त्यसको विसतार हुनु जरूरी छ । नगरपालिकामा रहेका कुल १७,२२४ घरपरिवारहरू मध्ये मिटर जडान भएका घर परिवारको संख्या १३,९३७ अर्थात् ८०.९ प्रतिशत रहेका छन् भने २,५०५ अर्थात् १४.५ प्रतिशत घरपरिवारहरूले विद्युत सेवा उपभोग गरिरहेका तर मिटर जडान नभएका परिवारको रूपमा रहेका छन् । त्यस्तै विद्युत सेवा उपभोग नगरेका परिवार संख्या ७८२ अर्थात् ४.५ प्रतिशत रहेका छन् ।

सञ्चार: सञ्चार प्रणालीको विवेचना गर्दा यस नगरपालिकाको धेरै वडाहरूमा ल्याण्डलाइन, सिडिएमए, एडिएसएल, मोबाइल, आदि सेवा नेपाल टेलिकम, एनसेलजस्ता कम्पनीहरूले उपलब्ध गराएका छन् । बेलवारी नगरपालिकामा सञ्चारको मुख्य स्रोतको रुपमा मोबाईल प्रयोग गर्ने परिवार ९६.९ प्रतिशत रहेको छ भने टि.भी. र रेडियो मात्र प्रयोग गर्ने क्रमश: ५५ प्रतिशत र ७६ प्रतिशत रहेको छ । यस नगरपालिकामा एउटा मात्र स्थानीय वेतना एफ्. एम्. रहेका छ भने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका बीबीसी नेपाली सेवा तथा राष्ट्रिय स्तरका रेडियो नेपाल पनि प्रसारण हुने गरेको पाईन्छ । जुन सुविधाबाट यस नगरपालिकाका वासिन्दाले प्रत्यक्ष लाभ लिइरहेको पाइन्छ । ग्रामीण क्षेत्रहरूमा पातलो र छरिएको

बस्ती भएकोले, केवल नेटवर्कबाट टेलिफोन सेवा पु-याउन प्राविधिक कठिनाइको साथै, बढी खर्चिलो हुने देखिएकोले त्यस्ता स्थानहरूमा वायरलेस प्रणालीबाट सेवा पु-याउएको देखिन्छ ।बेलवारी नगरपालिकामा कान्तिपुर एफ.एम., रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेसनहरू जिल्ला तथा केन्द्रबाट सिधा प्रशारण भएको सुन्न सकिन्छ । नगरपालिकामा नेपाल टेलिकम र एनसेलको 3G Network सेवा उपलब्ध छ । नगरपालिकामा Ncell, NTC आदि कम्पनीहरूले इन्टरनेट सेवा पु-याउँदै आइरहेका छन् भने केही केवल नेटवर्क तथा डिस होमजस्ता माध्यमबाट नगरपालिकाबासीले मनोरन्जनात्मक टि.भी कार्यक्रमहरू हेरिरहेका छन् । नगरपालिकामा अतिरिक्त हुलाक बेलवारी मा ४ कर्मचारी, अतिरिक्त हुलाक कसेनीमा ३ जना कर्मचारी, अतिरिक्त हुलाक बाहुनीमा ४ जना कर्मचारी , अतिरिक्त हुलाक डाँगिहाटमा ३ जना कर्मचारी संख्या रहेको छ।

२.२ मानव संसाधनको अवस्था

नगरपालिकामा निर्वाचन सम्पन्न भई सोही निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू मार्फत नगरपालिकाको कार्य सञ्चालन भईरहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका ११ वटा वडामा निर्वाचित तथा मनोनित सदस्यहरु सहित जम्मा ५७ जना गाउँसभा सदस्यहरु रहेका छन् ।

त्यसैगरी गाउँ कार्यपालिकाको दैनिक कार्यसम्पादनका लागि नगरपालिकाले तय गरेको नगर सभा, गाउँ कार्यपालिका, विषयगत समिति र शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, सूचना अधिकृत, लेखा अधिकृत, ईन्जिनियर, सब-ईन्जिनियर, सब ओभरसियर, कम्प्युटर तथा कार्यालय सहयोगी र वडा कार्यालयहरुमा वडा सचिव तथा सामाजिक परिचालक रहने व्यवस्था गरिएको देखिन्छ । विभिन्न विषयगत क्षमता सहित अधिकृत तथा सहायक कर्मचारी कार्यरत रहेको बेलबारीनगरपालिकाको वेवसाइट अनुसार यस नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारी सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा देखाइको छ ।

तालिका नं ७: नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	कार्यरत शाखा
१.	गणेशराज कार्की	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	प्रशासन
२.	भुपेन्द्र प्रसाद कोइराला	अधिकृत स्तर दशौ	शिक्षा शाखा
३.	महेन्द्र खड्का	सूचना अधिकारी	प्रशासन शाखा
४.	धनमाया राई	लेखा अधिकृत	आर्थिक प्रशासन शाखा
५.	एलिना बस्नेत	अधिकृतस्तर सातौ	शिक्षा शाखा
६.	इ. कुमार पौडेल	सूचना प्रविधि अधिकृत	सूचना प्रविधि शाखा
७.	बालकृष्ण निरौला	इन्जिनियर	शहरी पुर्वधार शाखा
८.	झमक भट्टराई	शाखा अधिकृत योजना	अनुगमन तथा तथ्यांक शाखा
९.	विरेन्द्र गिरी	इन्जिनियर	भूमि व्यवस्थापन तथा भवन नियमन शाखा
१०.	तारा भट्टराई न्यौपाने	शाखा अधिकृ	कानुन तथा विधायन शाखा

क्र.सं.	नाम	पद	कार्यरत शाखा
११.	ईन्द्रमणी कट्टेल	शाखा अधिकृत	उधोग तथा सहकारी शाखा
१२.	सन्तोष बिश्वकर्मा	जनस्वास्थ्य निरीक्षक (अधिकृत छैठौं)	स्वास्थ्य शाखा
१३.	बिनोद दाहाल	रोजगार संयोजक	प्रधानमन्त्रि रोजगार कार्यक्रम
१४.	सीता रेग्मी	सहायकस्तर पाचौं	राजस्व व्यवस्थापन उप-शाखा
१५.	रोसन दाहाल	सहायकस्तर पाचौं	आन्तरीक लेखा परिक्षण उप-शाखा
१६.	विप्लप राजवंशी	सव.इन्जिनियर	शहरी पूर्वाधार विकास शाखा
१७.	बलराम गौतम	ना.सु	लेखापाल
१८.	पुष्पराज अधिकारी	सहायकस्तर पाचौं	८ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
१९.	अभिषेक राई	सहायकस्तर पाचौं	५ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२०.	विवेकचन्द्र कार्की	ना.सु	७ नं वडा कार्यालय, वडा सचिब
२१.	प्रदिप आचार्य	सहायकस्तर पाचौं	४ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२२.	लक्ष्मी प्रसाद भट्टराई	ना.सु	६ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२३.	इन्दिरा भण्डारी	सहायकस्तर पाचौं	९ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२४.	रञ्जना सुबेदी	सहायकस्तर पाचौं	१ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२५.	बाबुराम ढुंगाना	सहायकस्तर पाचौं	११ नं. वडा कार्यालय, वडा सचिब
२६.	लक्ष्मी कुमारी थापा	सहायकस्तर पाचौं	महिला तथा बालबालिका शाखा
२७.	अजित महतरा	सव.इन्जिनियर	शहरी पूर्वाधार विकास शाखा
२८.	दयाराम आचार्य	सव.इन्जिनियर	शहरी पूर्वाधार विकास शाखा
२९.	संजोक राई	सहायकस्तर पाचौं	सहरी बिकाश शाखा
३०.	राजेन्द्र खतिवडा	सहायकस्तर पाचौं	२ नं. वडा कार्यालय, लालभित्ती
३१.	निर्मल रिजाल	सव.इन्जिनियर	भवन नियमन तथा घर नक्शा शाखा
३२.	मदन रायमाझी	एम.आई.यस.आपरेटर	सुचना शाखा
३३.	कृष्ण न्यौपाने	एम.आई.यस.आपरेटर	सामाजिक सुरक्षा तथा पञ्जिकरण ईकाइ
३४.	चतुर्भुज माझी	सहायकस्तर चौथौं	खरीद ईकाइ तथा जिन्सी व्यवस्थापन उपशाखा
३५.	साल्गी भट्टराई	सहायक चौथो	सामान्य प्रशासन शाखा
३६.	केशव प्र. भट्टराई	अ. सव. इन्जिनियर	शहरी पूर्वाधार विकाश
३७.	खगेन्द्र गौतम योजना	स.कम्प्युटर अपरेटर	अनुगमन तथा तथ्यांक शाखा
३८.	विवेक खत्री	सहायकस्तर चौथौं	सूचना प्रविधि शाखा
३९.	यसोदा देवी दुलाल	स.कम्प्युटर अपरेटर	७ नं. वडा कार्यालय, वाहुनी
४०.	शुरेस कार्की	स.कम्प्युटर अपरेटर	उधोग तथा सहकारी शाखा
४१.	राजेन्द्र कुमार खवास	अ. सव. इन्जिनियर	शहरी पुर्वधार शाखा

क्र.सं.	नाम	पद	कार्यरत शाखा
४२.	गुणराज तिम्सिना	अ. सव. इन्जिनियर	भवन नियमन तथा घर नक्शा शाखा
४३.	जिवन राई	क.अपरेटर	११ नं वडा कार्यालय
४४.	रमेश अधिकारी	सहजकर्ता मेड्पा	उद्यम विकास
४५.	राधेश्याम शाह	स.कम्प्युटर अपरेटर	वडा नं ६
४६.	सिता गुरागाई	उद्यम विकास	सहजकर्ता मेड्पा
४७.	वजरंग प्रसाद गुप्ता	सहायक चौथो	
४८.	अट्टीराम राजबंशी	सहायक चौथो	
४९.	डिल्लीराम खुलाल	खरिदार	
५०.	अदित दाहाल	सहायक चौथो	आर्थिक प्रशासन शाखा
५१.	सन्तोष कुमार शाह	सहायक चौथो	भूमि व्यवस्थापन तथा भवन नियमन शाखा
५२.	दिनेश खड्का	स.कम्प्युटर	अपरेटर सचिवालय
५३.	योगेन्द्र गौतम	अ. सव. इन्जिनियर	शहरी पुर्वधार शाखा
५४.	असिम पोख्रेल	खरिदार	कानुन तथा विधायन शाखा
५५.	मुक्तीनाथ गौतम	खरिदार	
५६.	ज्ञानदिप राई	सहायक चौथो	४ नं. वडा कार्यालय, बुधवारे
५७.	केशब ढकाल	स.कम्प्युटर अपरेटर	कानुन तथा विधायन शाखा
५८.	रचना लुइटेल	अमिन	भवन नियमन तथा घर नक्शा शाखा
५९.	लक्ष्मी फुदोङ	क.अपरेटर	
६०.	अभिषेक राई	का.स.	नगर प्रहरी
६१.	चन्डीका धिमाल	का.स.	नगर प्रहरी
६२.	भरत प्रसाद भट्टराई	का.स.	नगर प्रहरी
६३.	इन्दीरा खवास	का.स.	नगर प्रहरी
६४.	राधिका खवास	का.स.	सामान्य प्रशासन शाखा
६५.	जमुना कुमारी खवास	का.स.	
६६.	करुण चौहान (विष्ट)	का.स.	भवन नियमन तथा घर नक्शा शाखा
६७.	डम्वर कुमारी गिरी	का.स.	अर्थिक प्रसाशन शाखा
६८.	रोशन माझी	का.स.	शहरी पूर्वाधार विकास शाखा
६९.	घनश्याम भणडारी	का.स.	
७०.	राम कुमार राजवंशी	का.स	
७१.	निर बहादुर खुलाल	सवारी चालक (हलुका)	
७२.	यादव घिमिरे	का.स. (पाचौँ)	शिक्षा शाखा
७३.	सरोज घिमिरे	सहायक चौथो	राजस्व व्यवस्थापन उप-शाखा
७४.	कपिल प्रसाद पौडेल	खा.पा.स.टे	३ नं. वडा कार्यालय, बेलबारी

क्र.सं.	नाम	पद	कार्यरत शाखा
७५.	नरमाया रोक्का	प्रा.स	शिक्षा शाखा
७६.	सम्झना अर्याल	स.म.वि.नि.	महिला तथा बालबालिका शाखा
७७.	बिशाल सिटौला	कृषि प्राबिधिक	
७८.	अलकचन खवास	खरिदार	
७९.	गंगा गौतम	का.स.	
८०.	सुनिता नेपाल .	का.स	आयुर्वेद
८१.	बिजय चौधरी .	का.स	
८२.	कमल घिमिरे	कविराज निरक्षक	आयुर्वेद
८३.	सन्त बहादुर मगर	सवारी चालक (हलुका)	
८४.	रोष्ना भट्टराई	स.कम्प्युटर अपरेटर	प्रविधिक
८५.	शुसिल सुबेदी	अ. सव. इन्जिनियर	शहरी पुर्वधार विकास शाखा
८६.	सरजुग लाल थारु	बहिदार	राजस्व
८७.	रामबिलास मलिक	का.स.	दर्ता चलानी तथा सोधपुछ
८८.	राधेश्याम शाह	स.कम्प्युटर अपरेटर	६ नं. वडा कार्यालय, सोमबारे
८९.	अमर बहादुर धिमाल	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन तथा पंजीकरण
९०.	राजेन्द्र कुमार थारु	कार्यालय सहयोगी	दर्ता चलानी तथा सोधपुछ
९१.	रामकृष्ण यादब	पशु बिकास अधिकृत	
९२.	हर्क बहादुर धिमाल	का.स.	
९३.	गोबिन्द निरौला	माली (झान्से)	
९४.	लक्ष्मण चौधरी	का.स.	
९५.	सुरजमणी अधिकारी	सहायक चौथो	
९६.	तारादेवी बस्नेत	सचिवालय	
९७.	रन्जु ढकाल	सामाजिक सुरक्षा तथा पंजिकरण	

स्रोत: बेलबारी नगरपालिका होमपेज, २०७९

बेलबारी नगरपालिकाको पार्श्वचित्र, २०७५ अनुसार गाउँ कार्यपालिका, ११ वटा वडा कार्यालयहरु, विषयगत कार्यालयहरु (शिक्षा, स्वास्थ्य), आदिमा स्थायी तथा करार गरि ९७ जना कर्माचारी कार्यरत छन् । बेलबारी नगरपालिकाको संगठनात्मक तथा मानव संशाधन चित्र यस प्रकार रहेको छ:

चित्र नं ५: बेलबारीनगरपालिकाको संगठनात्मक विवरण, २०७५

अनुसूचि २

बेलबारी नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालयको साङ्गठानिक ढाँचा २०७५ (तेश्रो नगरसभाबाट स्वीकृत)

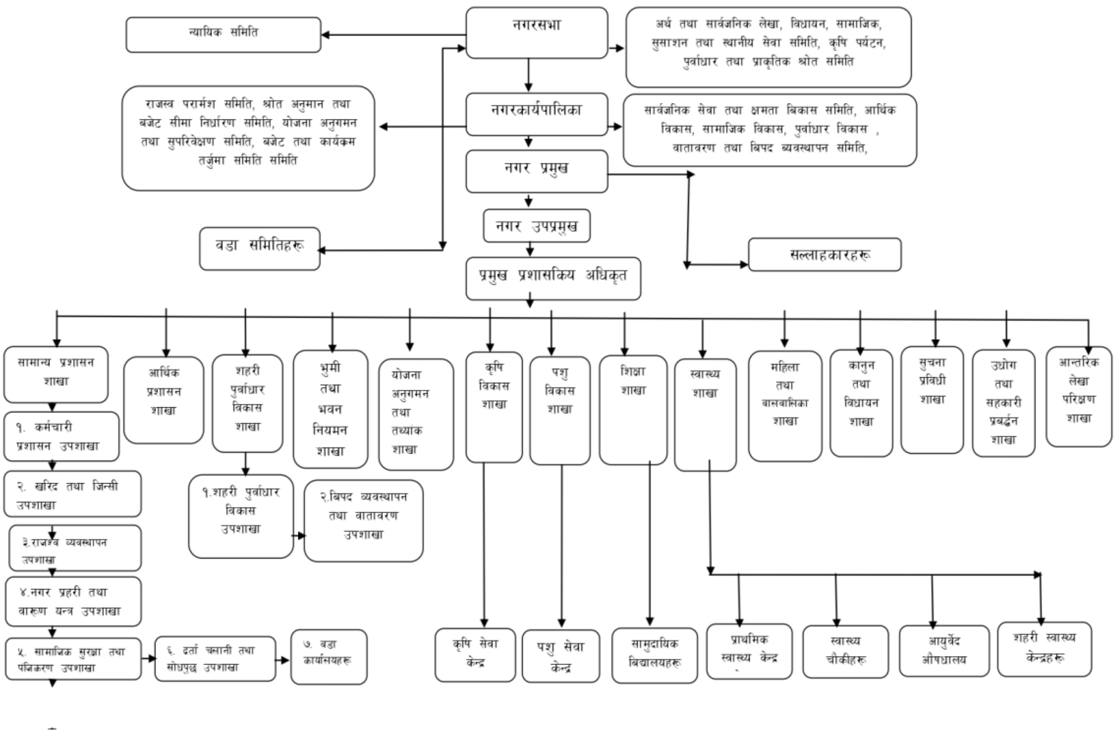

परिच्छेद ३. स्थानीय तहको राजस्व अधिकार तथा आय सम्भाव्यता

स्थानीय तहलाई प्राप्त राजस्व सम्बन्धी अधिकार र सो अधिकार कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाका तर्फबाट गरिएका कानूनी व्यवस्था र नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलन अवस्था, सम्भावना, समस्या तथा चुनौतीहरु शीर्षकगत रुपमा यस परिच्छेदमा विश्लेषण गरिएको छ ।

३.१ राजस्व अधिकार सम्बन्धी संवैधानिक तथा कानुनी व्यवस्था

३.१.१ संवैधानिक व्यवस्था

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ अनुसार स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार अन्तरगत स्थानीय तहहरुले सम्पत्ति कर (घरजग्गा कर), घरबहाल कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सवारी साधन कर, भूमिकर (मालपोत), मनोरञ्जन कर, विज्ञापन कर र व्यवसाय कर उठाउन सक्नेछन् र गैरकर राजस्व अन्तरगत सेवा शुल्क, दस्तुर, पर्यटन शुल्क र दण्ड जरिवाना सङ्कलन गर्न सक्नेछन् । राजस्व अधिकार सम्बन्धी विभिन्न तहहरुको एकल तथा साझा अधिकार सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं ८: तहगत राजस्व अधिकार

सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय	साझा
▪ भन्सार ▪ अन्त:शुल्क ▪ मूल्य अभिवृद्धि कर ▪ संस्थागत आयकर ▪ व्यक्तिगत आयकर ▪ पारिश्रमिक कर ▪ राहधानी कर ▪ भिसा शुल्क ▪ पर्यटन दस्तुर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ घरजग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ मनोरञ्जन कर ▪ विज्ञापन कर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ कृषि आयमा कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सम्पत्ति कर ▪ घर बहाल कर ▪ घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क ▪ सवारी साधन कर ▪ सेवा शुल्क दस्तुर ▪ पर्यटन शुल्क ▪ विज्ञापन कर ▪ व्यवसाय कर ▪ भूमिकर (मालपोत) ▪ मनोरञ्जन कर ▪ मालपोत सङ्कलन ▪ दण्ड जरिवाना	▪ सेवा शुल्क ▪ दस्तुर ▪ दण्ड जरिवाना ▪ प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी ▪ पर्यटन शुल्क

स्रोत: नेपालको संविधान, २०७२

३.१.२ कानुनी व्यवस्था

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा ५४ देखि दफा ६३ सम्म स्थानीय तहको वित्तीय अधिकार सम्बन्धी व्यवस्था रहेको छ । यसमा कर अन्तर्गत प्रत्यक्ष करहरु जस्तै सम्पत्ति कर, भूमिकर (मालपोत), घरजग्गा वहाल कर, वहाल विटौरी शुल्क, पार्किङ्ग शुल्क, जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर, आदि छन् भने अप्रत्यक्ष कर जस्तै व्यवसाय कर जस्ता करहरु रहेका छन् । यसै गरि गैरकर अन्तर्गत गाँऊपालिका वा नगरपालिकाबाट विभिन्न सेवाहरु उपभोग गरे वापतको सेवाशुल्क जस्तैः विभिन्न पर्यटन व्यवसाय शुल्क, स्थानीय तहले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार उपयोग शुल्क, स्थानीय तहले उपलब्ध गराएको कुनै सेवा उपयोग गरे वापत सेवा उपयोगकर्ताहरुबाट असूल गरिने सेवा व्यवस्थापन शुल्क, विभिन्न नियमन सेवा तथा सिफारिस वापत प्राप्त भएको दस्तुर वापतको रकम, नक्सापास दस्तुर र गाँऊपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन तथा प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षणबाट तोकिएको परिमाणमा स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तु विक्री र अन्य सम्पत्ति विक्री सामुदायिक वनको आय र जनसहभागिता वापतको रकम आदि रहेका छन् ।

यसै गरि प्रदेश र स्थानीय तह दुवैले साझेदारीमा सकलन गर्ने घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर रहेको छ । जसको दर प्रदेशले तोक्ने र सङ्कलन स्थानीय तहले गर्ने प्रावधान रहेको छ । हालसम्म सङ्घीय तहबाट स्थानीय तहमा घरजग्गाको लगत स्थानान्तरण भई नसकेको र सङ्घीय सरकार मातहतको जिल्लास्थित मालपोत कार्यालयले नै घरजग्गा कर प्रदेश कानून वमोजिम असूल उपर गरि त्यसको ६० प्रतिशत सम्बन्धित नगरपालिका वा नगरपालिका र ४० प्रतिशत सम्बन्धित प्रदेशमा पठाउने गरेको छ ।

यसरी स्थानीय नगरपालिकामा देहायको चित्रमा देखाए बमोजिमका स्रोतबाट रकम प्राप्त हुने गर्दछ ।

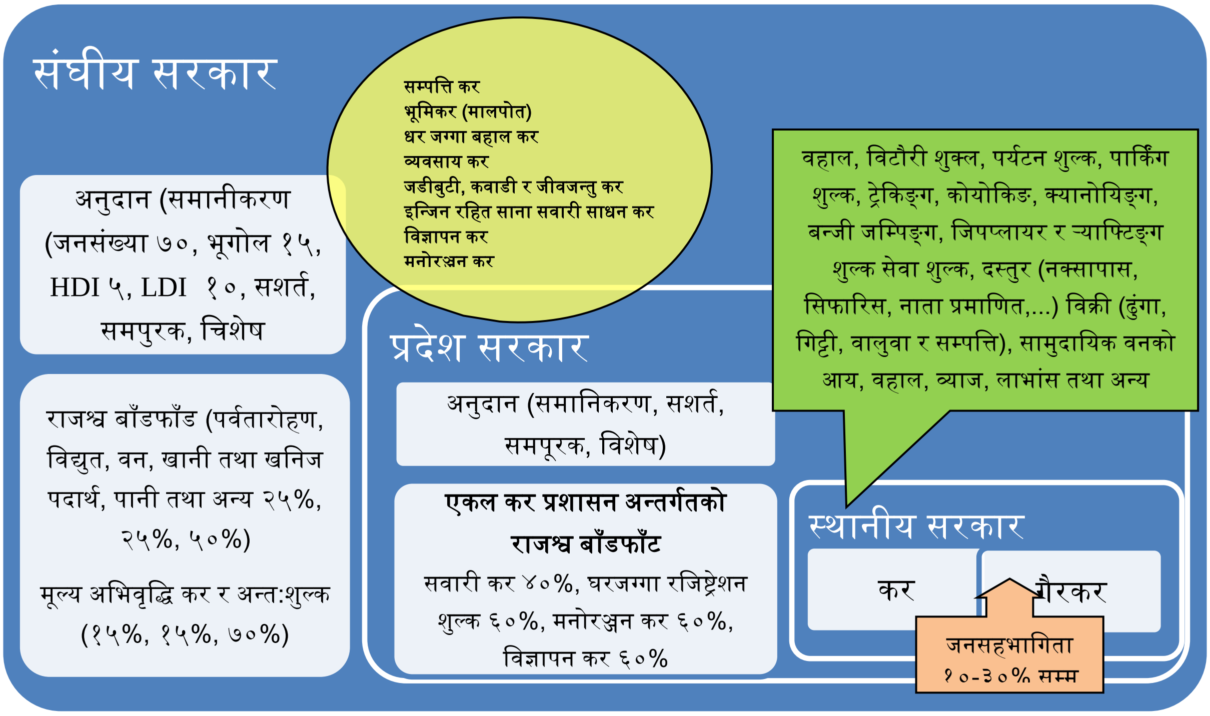

चित्र नं ६ : राजस्व अधिकार सम्बन्धी कानुनी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ ले स्थानीय तहको वित्तीय अधिकारलाई थप स्पष्ट पार्न सङ्घीय, प्रदेश सरकार र स्थानीय तहले परिचालन गर्ने कर र गैर करका शिर्षकहरु निर्धारण गर्नुका अलावा संविधानका अनुसुचीमा एकल अधिकारमा दोहोरो अधिकार क्षेत्रमा परेका र संयुक्त अधिकार क्षेत्रका राजस्वका शिर्षकहरुको सन्दर्भमा प्रदेश र स्थानीय तह बीच एकल कर प्रशासन सम्बन्धमा निम्नानुसारको थप व्यवस्था समेत गरेको छ । शुरुमा राखिएको व्यवस्थामा २०७५ सालको आर्थिक ऐनले थप परिमार्जन समेत गरेको छ । परिमार्जित व्यवस्था देहाय बमोजिम रहेको छ ।

एकल कर प्रशासन सम्बन्धी व्यवस्था *(आर्थिक ऐन २०७५ बाट अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ दफा ५ र ६ मा भएको संसोधन सहित)*

तालिका नं ९ : एकल कर प्रशासन अन्तर्गत उठेको राजस्वलाई स्थानीय र प्रदेश तह बीच बाँडफाँड व्यवस्था

करका क्षेत्रहरु	**दर निर्धारण गर्ने तह**	**सङ्कलन गर्ने तह**	**राजस्व बाँडफाँड (प्रतिशत)**	
			प्रदेश	**स्थानीय तह**
सवारी साधन कर	प्रदेश	प्रदेश	६०	४०
रजिष्ट्रेशन शुल्क	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
मनोरञ्जन कर	प्रदेश	स्थानीय	४०	६०
विज्ञापन कर	स्थानीय	स्थानीय	४०	६०

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ (आर्थिक ऐन २०७५ द्वारा संशोधित) दफा ५ र ६

एकल कोषको व्यवस्थापन देहाय अनुसार हुनेछ :

- यस्तो एकल कर बाँडफाँट प्रयोजनका लागि सङ्कलन गर्ने तहले (प्रदेश र स्थानीय) सङ्कलित रकम विभाज्य कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने हुन्छ ।
- प्रदेश सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्रदेश विभाज्य कोषमा जम्मा गर्ने ।
- प्रदेशले सवारी साधन करबाट उठेको रकम प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले निर्धारण गरेको आधार र ढाँचा बमोजिम प्रदेश सरकारले स्थानीय तहलाई बाँडफाँट गर्ने ।
- प्रदेशले मासिक रुपमा सम्बन्धित स्थानीय सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने ।

स्थानीय तहको आन्तरीक आय

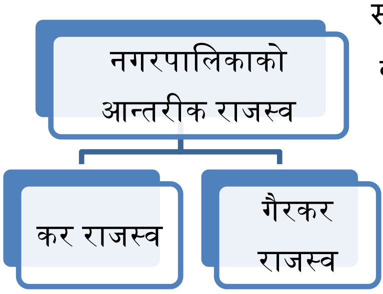

स्थानीय तहको सरकार अर्थात् नगरपालिका तथा नगरपालिकालाई कानूनले कर, सेवाशुल्क, दस्तुर तथा दण्ड जरिवानाबाट राजस्व प्राप्त गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । यी राजस्वका स्रोतहरु सम्बन्धित व्यक्तिले प्रत्यक्ष रुपमा भुक्तानी गर्नुपर्ने किसिमका छन् । यसैले हरेक नागरिकले आफुले तिरेको करको उपयोग स्थानीय सरकारले

कसरी गरेको छ भन्ने विषयमा स्वभाविक रुपमा चासो र सरोकार राख्ने गर्दछ र स्थानीय सरकारले यसको सही उपयोग गर्ने दायित्व निर्वाह गर्नुपर्दछ ।

राजस्व परिचालन चक्र र प्रक्रिया

स्थानीय तहमा राजस्व परिचालनलाई सुदृढ बनाउन देहाय बमोजिमको चक्र अनुसारका विभिन्न खुड्किलाहरु जस्तै क) नीति तथा कार्यविधिहरुको निर्माण र संस्थागत व्यवस्था (यस अन्तर्गत ऐन, कानून कार्यविधिहरुको तर्जुमा, नियमावली निर्णयहरु निर्माण तथा पुराना काम नलाग्न निर्णयहरु खारेजी, करको ढाँचा र दरको निर्धारण तथा सभाबाट अनुमोदन र सशक्त र प्रभावकारी राजस्व शाखाको स्थापना गरि कर्माचारीको व्यवस्था समेत पर्दछन्), ख) करदाताहरुको गणना र दर्ता (राजस्वको नक्साङ्कन, करदाताहरुको पहिचान तथा लगत तयारी, फारामको उपलब्धता र सो फारममा आम्दानीको स्रोतको अभिलेखीकरण),

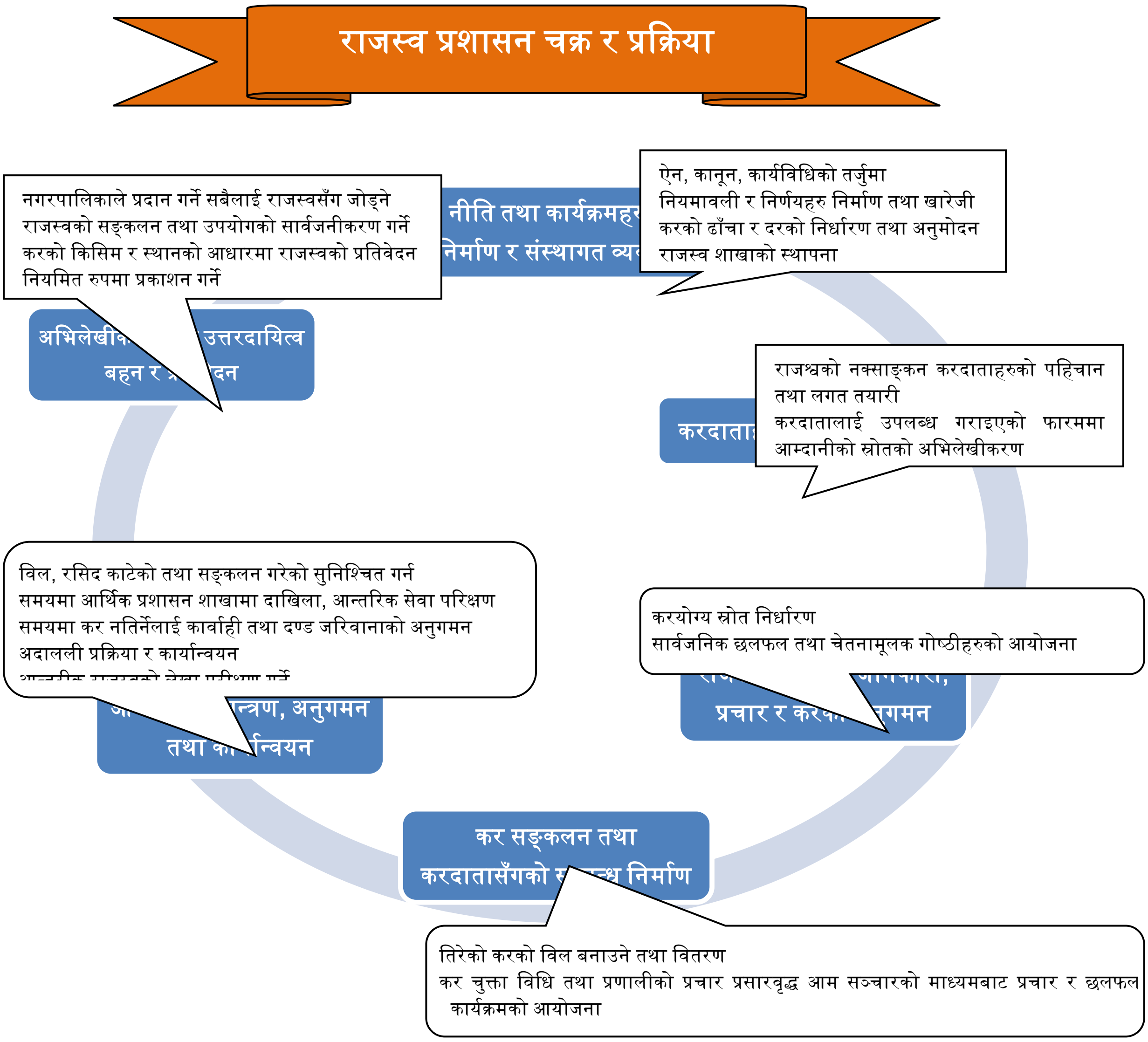

चित्र नं ७: राजस्व प्रशासन चक्र प्रक्रिया

ग) राजस्वको बारेमा जानकारी, प्रचार प्रसार र करको अनुमान (करयोग्य स्रोत निर्धारण र सार्वजनिक छलफल तथा चेतनामूलक गोष्ठीहरुको आयोजना), घ) कर सङ्कलन तथा करदाताहरुसँग सम्बन्ध निर्माण (तिरेको करको बिल बनाई वितरण गर्ने र करचुक्ता विधि प्रणालीको प्रचार प्रसार, आम सञ्चारको माध्यमबाट प्रचार प्रसार र छलफल कार्यक्रमको आयोजान), ङ) कार्यान्वयन तथा अनुगमन, आन्तरिक नियन्त्रण (बिल र रसिद काटेको तथा कर सङ्कलन भएको सुनिश्चित गर्ने, समयमा आर्थिक प्रशासन शाखामा कर रकम दाखिला तथा आम्दानी बाँधिएको सुनिश्चतता र आन्तरिक लेखापरीक्षण, समयमा कर नतिर्ने करदातालाई दण्ड जरिवाना भए नभएको अनुगमन र कानूनी कारवाही, अन्तिम लेखापरीक्षन आदि) र च) अभिलेखीकरण तथा प्रतिवेदन र उत्तरदायित्व वहन (नगरपालिकाको सेवा र राजस्वको आवद्धता, राजस्व सङ्कलन तथा यसको उपयोगको सार्वजनिकीकरण, करको किसिम र स्थानको आधारमा राजस्वको प्रतिवेदन र नियमित रुपमा प्रकाशन गर्ने आदि) आदि पर्दछन् । यो चक्रका प्रत्येक खुड्किलामा नगरपालिकाको राजस्व प्रशासन र अन्य प्रशासकीय व्यवस्था, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा अध्यक्ष र समग्र कार्यपालिकाको सहयोग, समन्वय, सहजीकरण र निगरानी आवश्यक पर्छ ।

नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरु

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिकाको आफ्नो क्षेत्रभित्रको घर र घरजग्गामा सम्पत्ति कर लगाउन सकिने छ । यस बमोजिम सम्पत्ति कर लगाउँदा घर र सो घरले चर्चेको जग्गा सम्पत्ति कर लगाएर बाँकी जग्गा नभएका अन्य जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनु पर्ने छ । स्पष्टिकरण घरले चर्चेको जग्गा भन्नाले घरले ओगटेको क्षेत्रफल बराबरको जग्गा र अधिकतम सो बराबरको थप जग्गा सम्झनु पर्दछ । यसरी सम्पत्ति कर लगाउँदा देहायबमोजिमका विषयलाई आधार लिनुपर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

१. घर र जग्गाको आकार प्रकार र बनौट
२. घर र जग्गाको प्रचलित बजार मूल्य तथा घरको हकमा ह्रास मूल्य
३. घर र जग्गाको व्यापारिक वा आवासीय उपयोगको अवस्था

ख) भूमिकर (मालपोत) सम्बन्धी व्यवस्था : नगरपालिका तथा नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्रको जग्गामा त्यस्तो जग्गाको उपयोगको आधारमा भूमिकर (मालपोत) लगाउने छ । आर्थिक ऐन, २०७५ ले घर र त्यसले चर्चेको निश्चित जग्गामा सम्पत्ति कर लगाएपछि सोभन्दा बढी जग्गामा भूमिकर (मालपोत) लगाउनुपर्ने व्यवस्था छ । तर सम्पत्ति कर लगाएको अवस्थामा भूमिकर (मालपोत) लगाइने छैन ।

ग) व्यवसाय कर: नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पूँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउन सक्ने छ ।

घ) घर जग्गा बहाल कर: नगरपालिकाको क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति, वा संस्थाले भवन, घर, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, कारखाना, जग्गा, पोखरी पुरै वा आंशिक तवरले बहालमा दिएको नगरपालिकाले त्यस्तो बजाल रकममा बहाल कर लगाउन सक्ने छ ।

ङ) सवारी कर: नगरपालिकाले सिमित सवारी साधन (अटोरिक्सा तथा इ-रिक्सा, ठेला गाडा, टाँगा र रिक्साहरुको मात्र दर्ता, नवीकरण तथा वार्षिक सवारी कर सङ्कलन गर्न सक्ने अधिकार पाएको छ । तर यस नगरपालिकाले चालु आ.व.मा सवारी कर निर्धारण गरिएकोले ढुवानी र यातायात एवम् अन्य सवारी साधनहरुको कर सङ्कलन गरिने छ ।

च) विज्ञापन कर: नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचारप्रसार आदिका लागि राख्न दिने साइन वोर्ड, ग्लो वोर्ड, स्टल, आदिमा विज्ञापन कर लगाउन सक्ने व्यवस्था छ ।

छ) गैर करहरु: स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनमा नगरपालिकाले पर्यटन शुल्क अन्तर्गत आफ्नो क्षेत्रभित्र सञ्चालनमा रहेका केवलकार, ट्रेकिङ्ग, कायाकिङ्ग, बञ्जी जम्प, जिपफ्लायर, ऱ्याफ्टिङ्ग, प्याराग्लाइडिङ्ग लगायतका स्थानीय पर्यटन, मनोरञ्जन तथा साहसिक खेलकुद सम्बन्धी सेवा वा व्यवसायमा सेवा शुल्क लगाउने व्यवस्था रहेको छ । यसैगरी नगरपालिकाबाट विभिन्न सिफारिसहरु, इजाजत पत्र तथा नविकरण जस्तै एफएम रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, निजी विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा तालिम, ट्युशन तथा कोचिङ सेन्टर, औषधी पसल, प्लटिङ जस्ता व्यवसायिक संस्थाहरुको दर्ता, नविकरण आदिमा विभिन्न दस्तुर सङ्कलन गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

ज) प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ अनुसार प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट अन्तरगत पर्वतारोहण, विद्युत, वन, खानी तथा खनिज, पानी तथा अन्य प्राकृतिक स्रोतबाट प्राप्त रोयल्टी बाँडफाँट सम्बन्धमा निम्न तालिकामा व्यवस्था गरेको छ ।

तालिका नं १० : प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँट (प्रतिशतमा)

स्रोतहरु	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
पर्वतारोहण	५०	२५	२५
विद्युत	५०	२५	२५
वन	५०	२५	२५
खानी तथा खनिज	५०	२५	२५
पानी तथा अन्य स्रोत	५०	२५	२५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्था ऐन, २०७४ (अनुसुची ४)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले स्थानीय तहले प्राप्त गर्ने २५ प्रतिशतको हिस्साको लागि प्रत्येक स्थानीय तहको प्राकृतिक स्रोतको अवस्थिति तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित परियोजना वा उपयोगबाट प्रभावित क्षेत्र र जनसङ्ख्याको पहिचान गरि स्थानीय तहलाई रकम बाँडफाँट गर्न सिफारिस गरेको छ ।

झ) कर राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार मूल्य अभिवृद्धि कर र आन्तरिक उत्पादनबाट उठेको अन्त शुल्क रकममध्येबाट उठेको रकमलाई सङ्घीय विभाज्य कोषमा राखी सोबाट रकममध्ये सङ्घीय सरकारले ७० प्रतिशत, प्रदेशले १५ प्रतिशत र स्थानीय सरकारले १५ प्रतिशत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

तालिका नं ११ : कर राजस्वको बाँडफाँट सम्बन्धी व्यवस्था

स्रोतहरु	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह
मूल्य अभिवृद्धि कर (भ्याट)	७०	१५	१५
अन्तशुल्क	७०	१५	१५

स्रोत : अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ परिच्छेद ३ (६)

राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ अनुसार विभिन्न तहका सरकारहरुका बीचमा अनुदान सिफारिस गर्दा लिइने आधारहरु, राजस्वको बाँडफाँट गर्दा लिइने आधारहरु र प्राकृतिक स्रोतको परिचालन गर्दा लिइने आधार र मापदण्डहरु तयार गरि कार्यान्वयनका लागि सहजिकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट सम्बन्धी विषयमा सङ्घ र प्रदेश, प्रदेश र प्रदेश, प्रदेश र स्थानीय तह तथा स्थानीय तहहरु बीच उठ्न सक्ने सम्भावित विवादको विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरि त्यसको निवारण गर्न समन्वयात्मक रुपमा काम गर्न राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले सम्बन्धित तहहरुलाई सुझाव दिने संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले प्राकृतिक स्रोतको बाँडफाँट गर्दा सो सँग सम्बन्धित वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्बन्धमा अध्ययन र अनुसन्धान गरि नेपाल सरकारलाई सिफारिस समेत गर्नुपर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको छ ।

हाल राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगले जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या र आश्रित जनसङ्ख्या), क्षेत्रफल, मानव विकास सूचकाङ्क, न्यून विकास सूचकाङ्कको आधारमा प्रदेश तथा स्थानीय तहहरुलाई राजस्व बाँडफाँट गर्ने गरि सिफारिस गरेको छ ।

तालिका नं १२ : राजस्व बाँडफाँटका लागि भएको सिफारिसको आधारहरु (प्रतिशतमा)

सि.नं.	आधारहरु	प्रदेश	स्थानीय तह
१	जनसङ्ख्या (कूल जनसङ्ख्या अनुपात ८०, आश्रित जनसङ्ख्या अनुपात २०)	७०	७०
२	क्षेत्रफल	१५	१५
३	मानव बिकास सूचकाङ्क	५	५
४	न्यून विकास सूचकाङ्क पूर्वाधार सूचकाङ्क (७० प्रतिशत खर्चको आवश्यकता सूचकाङ्क २० प्रतिशत र सामाजिक तथा आर्थिक असमानता सूचकाङ्क १० प्रतिशत)	१०	१०
जम्मा		**१००**	**१००**

नोट: यस सूत्रबाट आएको रकममा ठूलो फरक देखिने र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनको दफा २१ ले प्रदेश तथा स्थानीय तहले आफ्नो प्रशासनिक खर्च आन्तरीक राजस्व तथा राजस्व बाँडफाँटबाट पुऱ्याउनु पर्ने हुनाले वित्त आयोगले प्रत्येक स्थानीय तहलाई न्यूनतम रकम र त्यसमा सुत्र अनुसार रकम बाँडफाँट गर्ने गरेको छ ।

३.२ आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

नगरपालिकालाई प्राप्त कानुनी अधिकारको आधारमा सम्भाव्य आय शिर्षकहरुको परिचालन अवस्थाको विश्लेषण गरिएको छ । यसले बेलवारी नगरपालिकामा सम्भावना भएका आय शिर्षकहरुको सम्भाव्यता, सङ्कलनको अवस्था तथा दरको निर्धारणको अवस्थालाई देखाउँछ ।

तालिका नं १३ : नगरपालिकाको आन्तरिक आय परिचालनको वर्तमान अवस्था

क्र.सं.	आयका शिर्षक	सम्भावना	दर निर्धारण	सङ्कलन
क.	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)	छ	भएको	भएको
२	घर जग्गा कर (सम्पत्ति)	छ	भएको	भएको
३	घर जग्गा वहाल कर	छ	भएको	भएको
४	व्यवसाय कर	छ	भएको	भएको
५	सवारी साधन कर	छ	भएको	नभएको
६	मनोरञ्जन कर	छ	भएको	नभएको
७	विज्ञापन कर	छ	भएको	नभएको
८	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर	छ	भएको	नभएको
ख.	**गैर कर**			
१	वहाल विटौरी शुल्क	छ	भएको	भएको
२	दहत्तर, वहत्तरको विक्री	छ	नभएको	नभएको

३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको विक्रीबाट प्राप्त आय)	छ	नभएको	नभएको
४	नक्सापास दस्तुर	छ	भएको	भएको
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता शुल्क	छ	भएको	भएको
६	पार्किङ्ग शुल्क	छ	भएको	नभएको
७	अस्पताल सञ्चालन	छ	नभएको	नभएको
८	फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	छ	भएको	नभएको
९	स्थानीय खानेपानी महशुल	छ	भएको	नभएको
१०	स्थानीय विद्युत महशुल	छ	भएको	नभएको
११	ट्रेकिंग, कायाकिंग, वन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिंग आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवा शुल्क	छ	भएको	नभएको
१२	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापित गरेका स्थानीय पुर्वाधार तथा सेवामा सेवा शुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायमशाला, पर्यटकीय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)	छ	भएको	नभएको
१३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क (अचल सम्पत्ति)	छ	भएको	नभएको
१४	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म)	छ	भएको	भएको
१५	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, माटो तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क	छ	नभएको	नभएको
१६	वडा कार्यालयमार्फत गरिने सिफारिश तथा प्रमाणित दस्तुर	छ	भएको	भएको
१७	दण्ड जरिवाना	छ	भएको	भएको

तालिका १२ का आधारमा विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाले कर तर्फ ८ वटा शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्ने सम्भावना भएता पनि ४ वटा शिर्षकहरुमा राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ । जसमध्ये नगरपालिकाले शिर्षकहरुको करका दरहरु निर्धारण गरेता पनि चालु आ.व. मा मालपोत कर, सम्पत्ति कर, घर वहाल कर, व्यवसाय कर शिर्षकमार्फत आय सङ्कलन भइरहेको छ । त्यसैगरी गैर कर तर्फ समग्रमा जम्मा १७ वटा शिर्षकहरु मध्ये १३ वटा शिर्षकहरुमा दर निर्धारण गरिएको छ । गैर करबाट शिर्षकहरुबाट आय सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना भएतापनि केही शिर्षकहरुबाट मात्र राजस्व सङ्कलन भइरहेको छ ।

३.३ आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण

बेलवारी नगरपालिकाले नगरसभाबाट आ.व. २०७८/७९ का लागि विभिन्न शिर्षकहरुका लागि कर दर रेट निर्धारण तथा स्वीकृत गरि मिति २०७८/०४/१ गते स्थानीय राजपत्र प्रकाशन गरिसकेको छ । नगरपालिकाको आन्तरिक आय सङ्कलनको प्रमुख क्षेत्र र सम्भावना विश्लेषण छुट्टाछुट्टै निम्न उपशिर्षकहरुमा गरिएको छ ।

३.३.१ स्थानीय कर राजस्व

क. सम्पत्ति कर

हालको अवस्था: बेलवारी नगरपालिकाले सम्पत्ति कर दर निर्धारण गरि करलाई कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । नगरपालिकामा निर्मित घरहरुलाई प्रयोग गरि सबै प्रकारका आर. सि. सि. घर पक्का जोडाई छत ढलान, टिन, टायल, सिमेन्ट जोडाईको आवासीय क्षेत्र, कृषी, ब्यापारिक आदी क्षेत्रमा गरि ११ प्रकारमा वर्गिकरण गरि आ.व. २०७७/७८ मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु ३८लाख ५८ हजार उठेको छ ।

सम्भाव्यता: विद्यमान कानूनी व्यवस्थाले घर र घरले चर्चेको जग्गा र अधिकतम सो जग्गा बराबरको थप जग्गामा मात्र सम्पत्ति कर लाग्ने व्यवस्था रहेको छ । नगरपालिकाको आम्दानि विबरण, २०७८ अनुसार नगरपालिकाले आगामी आ.ब. २०७८/७९ मा यस शिर्षक वाट रु.४० लाख आम्दानी हुने अनुमान गरेको छ भने आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. ४४ लाख, रु. ४८ लाख र रु. ५३ लाख उठने अनुमान गरिएको छ। यस क्षेत्रमा ढलान घरहरुमा लगातार बृद्धि हुदै गएको हुनाले प्रक्षेपण गरिए अनुसार आम्दानि हुने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु:

- सम्पत्ति करको विभिन्न क्याटेगोरीहरु अनुसार तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।
- नगरपालिकामा अधिकांश पक्की घरहरु भएको हुनाले यसलाई पनि समावेश गर्न क्याटेगोरीहरु थप गर्ने ।
- बजार क्षेत्र, आवासीय क्षेत्र मूल सडकमा परेका घरहरुको छुट्टै वर्गीकरण गरि कर निर्धारण गर्ने ।
- नगरपालिका र वडास्तरमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुका लागि सम्पत्ति कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा तालिम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्पत्ति करको सम्बन्धमा नागरिकहरुलाई विभिन्न माध्यमबाट सूचित गर्ने ।
- सम्पत्ति कर सङ्कलनमा वृद्धि गर्न प्रोत्साहनको लागि पुरस्कार तथा छुटको व्यवस्था गर्ने ।

ख. मालपोत (भूमि कर)

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा मालपोतको दर उल्लेख गरि सङ्कलन गरि आएकोमा चालु आ.व.मा अध्यावधिक गरि कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ । परम्परागत विधि अनुसार अब्बल,

दोयम, सीम र चाहार गरि चार समूहमा वर्गीकरण गर्ने गरिएकोमा जग्गाको उपयोगिता अनुसार नगरपालिका आफ्नो आर्थिक ऐन मा आवास क्षेत्र, ब्यापारिक क्षेत्र, कृषी क्षेत्र, उकास क्षेत्र, बगर गरि १३ वटा क्याटेगोरीमा विभाजन गरेको छ । चालु आ.व.मा मालपोत कर सङ्कलन गर्न यसरि बर्गिकरण गरिएका क्षेत्रहरुवाट क्रमशः रु. ४०० देखि रु. १० निरधारण गरेको छ।। गत आ.व. २०७७/७८ मा यस शिर्षक अन्तर्गत रु ३१ लाख १४ हजार सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: जग्गामा करको दर औषतमा रु १०० रहन आँउछ र यस दरवाट बेलबारी नगरपालिकाले आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. ३३ लाख, रु. ३६ लाख र रु. ३९ लाख उठने अनुमान गरेको छ।

सुधारका पक्षहरु: यस नगरपालिकाको आन्तरिक आयको निकै महत्वपूर्ण स्रोत मालपोत (भूमि)कर भएकोले यसलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न नगरपालिकाले निम्न पक्षहरुमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

- मालपोतको लागि जग्गाको किसिम अनुसार अभिलेख राख्ने ।
- परम्परागत विधि अनुसार अब्बल, दोयम, सीम र चाहार भन्दा पनि नगरपालिकाको भू-उपयोग योजना तयार गरि सो प्रतिवेदनमा उल्लेख भएका भू-उपयोगका किसिम अनुसार बजार क्षेत्र, व्यापारिक क्षेत्र, आवासिय क्षेत्र अनुसार मालपोत (भूमि) कर निर्धारण गरि वैज्ञानिक तवरले यसका क्याटेगोरीहरु निर्माण गर्ने ।
- वडा कार्यालयले असुल गर्ने मालपोतको अभिलेख नगरपालिकामा नियमित रुपले आउने व्यवस्था गरि कम्तिमा १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- सम्भव भए मालपोत र सम्पत्ति कर एकै पटक लिने गरि एकीकृत सम्पत्ति कर असुली गर्ने व्यवस्था लागु गर्ने ।

ग. घरजग्गा बहाल कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्दै कोठा भाडा लगाउने घरधनी वा सम्झौता बमोजिम बहालका साथै भवन, पसल, ग्यारेज, गोदाम, टहरा, छप्पर, जग्गा वा पोखरी बापत पाउने वहाल रकमको १० प्रतिशतका दरले असुल गर्ने व्यवस्था गरेको छ । पालिकाका प्राय जसो क्षेत्र ग्रामीण क्षेत्रमा पर्ने भएकोले नगरपालिकाको यसम र अन्य बजारहरुमा सरकारी कार्यालय, बैङ्क तथा अन्य सङ्घसंस्थाहरु भाडामा बस्दै आएको हुनाले संस्थागत रुपमा बहालमा दिइएका घरहरुबाट मात्र यो कर सङ्कलन गर्न सकिने देखिन्छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८ मा रु १८ लाख ६५ हजार सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको केन्द्र लगायत अन्य बजार क्षेत्रमा घर तथा जग्गाहरु बहालमा रहेका छन् । नगरपालिका भित्र भवनहरु संस्थागत प्रयोजनका लागि भाडामा लेनदेन भएका छन् । ती संस्थागत बहालबाट प्रक्षेपणका आधारमा २० लाख सम्म आम्दानी गर्न सकिने देखिन्छ । त्यसैगरी

जग्गा भाडामा लिएर विभिन्न उद्योग व्यवसाय सञ्चालन भएकोमा त्यसबाट वहाल कर आ.ब. २०७८/७९ मा करीब १५ लाख उठने अनुमान ननगरपालिकाले गरेको छ भने आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. १६ लाख, रु. १८ लाख र रु. २० लाख उठने अनुमान गरेको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण तयार पार्दा वहालमा भएका घरजग्गा तथा बहालमा लाग्न सक्ने घरहरुको लगत सङ्कलन गरि अद्यावधिक गर्ने ।
- घर बहालको अभिलेख नगरपालिकामा नियमित रुपले आउने व्यवस्था गरि कम्तिमा १ पटक चेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- घर बहाल कर सङ्कलन निर्देशिका तयार गरि लागु गर्ने ।
- घर बहालको कर समय सापेक्ष अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

घ. व्यवसाय कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र व्यापार, व्यवसाय वा सेवामा पुँजीगत लगानी र आर्थिक कारोबारको आधारमा व्यवसाय कर लगाउने व्यवस्था गरेको छ । व्यवसायीहरुलाई व्यवसायको किसिम र आकारको आधारमा नयाँ व्यवसाय दर्ता गर्न पुजिगत रुपमा ५ लाख सम्मको रु ३,०००, १५ लाख सम्मको ५,०००, १ करोड सम्मकोलाई ७,०००, ५ करोड सम्मलाई १२,५००र ५ करोड माथीकोलाई २० हजार करको दर निर्धारण गरेको छ । त्यसै गरि व्यवसाय नविकरण गर्न रु ५०० तोकिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८ मा रु ५१ लाख सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको केन्द्र लगायत अन्य बजार क्षेत्रमा बिभिन्न ६२ प्रकारका ब्यबसायहरु संचालनमा रहेका छन। नयाँ ब्यबसाय दर्ताका लागि नगरपालिकाले रु. २००० लिने गरेको छ भने नविकरणकालागि रु. १००० थप लिने गरेको छ। आ.ब. २०७८/७९ मा करीब १५ लाख उठने अनुमान ननगरपालिकाले गरेको छ भने आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. ४४ लाख, रु. ४८ लाख र रु. ५३ लाख उठने अनुमान गरेको छ।

सुधारका पक्षहरु: नगरपालिकाको व्यवसाय कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- उद्योग वाणिज्य सङ्घको इकाई मार्फत व्यवसाय करको दरमा सहमति कायम गर्ने ।
- व्यवसायीहरुको तथ्याङ्क अध्यावधिक गरि नगरपालिकामा दर्ता हुने व्यवसायीहरु वृद्धि गर्ने र घुम्ती शिविर मार्फत प्रचार प्रसार गर्ने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा व्यवसाय गर्नको लागि व्यवसाय सञ्चालन इजाजत लिनुपर्ने व्यवस्था अनिवार्य गर्ने ।
- नगरपालिकामा व्यवसायहरूको करको दर पुनरावलोकन गरि आर्थिक ऐनमा उल्लेख गर्ने ।

- व्यवसाय कर सङ्कलन टोली गठन गरि वर्षमा एक पटक व्यवसाय कर सङ्कलन अभियान सञ्चालन गर्ने ।

ङ. विज्ञापन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रका सडक, चोक, सार्वजनिक स्थलमा विज्ञापन, प्रचार-प्रसार आदिका लागि राख्न दिने सामाग्रीमा विज्ञापन कर लगाउन सक्नेछ । सङ्घीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने विज्ञापनमा कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । नगरपालिकाको सार्वजनिक स्थानमा ६ प्रकारका विज्ञापन वा साईन बोर्ड राखे बापत रु. ५० देखि रु. १० सम्म निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८ मा १ लाख ५० हजार रकम सङ्कलन भएको छ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाले हाटबजार तथा अन्य स्थानमा साईनवोर्ड वा टुल व्यानर राखी विज्ञापन गरे बापत आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. १.६५ लाख, रु. १.८१ लाख र रु. २ लाख उठने अनुमान गरेको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- विज्ञापनका सामग्री तथा प्रयोग भएका स्थानका सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- आफ्नो व्यवसायको पहिचानको लागि व्यवसाय स्थलमा साईनबोर्ड, वाल पेन्ट लगायतका विज्ञापन दर निर्धारण गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार विज्ञापन करको दर पूनरावलोकन गर्ने ।
- न्यूनतम सङ्कलन हुन सक्ने रकम यकिन गरि ठेक्का अङ्क निर्धारण गर्ने ।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा विज्ञापन प्रवर्द्धनको वातावरण तयार गर्ने ।

च. जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

हालको अवस्था: नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा यस क्षेत्रभित्र कुनै व्यक्ति वा संस्थाले जडिबुटी, वनकस जस्ता बस्तुको व्यावसायिक कारोबार गरे वापत कर लगाइने र असुल गर्ने गरि कर निर्धारण गरेको छ । यस क्षेत्रमा पाइने जडिवुटीहरुमा खोटो, टिमुर, तेजपात, चिउरी, कुरिलो, अलैंची, चिराईतो, लौठ सल्लो (पात), पाखानवेद, ठूलो ओखती, पदम चाल, जटामसी, काउलो, लोक्ता, अल्लो आदिको निकासी दस्तुर निर्धारण गरिएको छैन । तर नगरपालिकामा कवाडी र जीवजन्तु निकासी कर कायम गरिएको छैन । हालसम्म यस शिर्षक अन्तर्गत कुनै राजस्व सङ्कलन भएको छैन ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तुहरुको विक्री वितरणको तथ्याङ्क उपलब्ध नभएपनि उत्पादन र विक्रीबाट कर बापत सङ्कलन हुन सक्ने सम्भावना रहेको छ । नगरपालिकामा

चौपाया, चखेरु जन्य पदार्थ एवम् अङ्ग र जडिवुटीको विक्रीबाट जडिवुटी, कवाडी र जीवजन्तुबाट कुल कर करीब रु २० लाख राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु: नगरपालिकाको जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु कर सङ्कलन सुधार ल्याउनका लागि निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- नगरपालिका क्षेत्रमा सङ्कलन तथा व्यवसायिक उपयोग हुने जडीवुटी विक्री वितरणको परिमाण सम्बन्धी आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने ।
- कवाडी माल र प्रचलित कानूनले निषेध गरिएको जीवजन्तु बाहेकका अन्य मृत वा मारिएका जीवजन्तुको हाड, सिङ, प्वाँख, छाला, आदिको विक्री वापत कर निर्धारण गरि नगरपालिकाको आयमा वृद्धि गर्न राजस्व सङ्कलन गर्ने ।
- जडिवुटी, कवाडी, जीवजन्तु करसँग सम्वन्धित व्यवसायीहरुको दर्ता र अभिलेखीकरण गर्ने ।
- नगरपालिकामा हुने कवाडी वस्तुको व्यवसायिक कारोवारलाई इजाजत प्रदान गरि वार्षिक ठेक्का मार्फत कर सङ्कलन गर्ने ।
- जडीबुटीको र जीवजन्तुको उपलब्धता पत्ता लगाई कारोबारमा कर सङ्कलन शुरुवात गर्ने ।

३.३.२ गैर कर राजस्व

क. बहाल विटौरी शुल्क

हालको अवस्था : नगरपालिकाले आफुले निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाटबजार, पसल लगायत सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग गरेबापत बहाल विटौरी शुल्क लगाउन पाउने व्यवस्था छ । नगरपालिकाले आर्थिक ऐनमा आफ्नो क्षेत्रभित्र निर्माण, रेखदेख वा सञ्चालन गरेको हाट बजारमा माछा, मासु विक्री, कपडा, जुत्ता तथा अन्य व्यवसाय, तरकारी तथा फलफुल, खाद्यान्न, परम्परागत शिपसँग सम्बन्धित क्षेत्रहरुमा प्रति दिन रु ५ देखि रु १०० सम्म दरले बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरिएको छ । यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८मा रु ६.७४ लाख सङ्कलन भएको छ । तर आगामि वर्ष देखि यसवाट रू. १५ लाख सम्म उठाउने अनुमान गरिएको छ। किनकि यस करलाई एउटा निश्चित प्रणालिमा ढालिएको छ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा हाट बजारहरु पहिचान गरि सार्वजनिक स्थानमा टहरा निर्माण लगायतका आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गरि व्यवस्थित गर्न सकिन्छ । हाट बजार व्यवस्थापनका अलावा सार्वजनिक स्थल, ऐलानी जग्गा वा बाटो छेउमा अस्थायी पसल राख्न दिए बापत बहाल विटौरी शुल्क सङ्कलन गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । बहाल विटौरी कर अन्तर्गत नगरपालिकामा आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. १५ लाख, रु. १६.५० लाख र रु. १८.१५ लाख उठने अनुमान गरेको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिका क्षेत्रभित्र लाग्ने दैनिक तथा साप्ताहिक हाट बजारहरु सार्वजनिक स्थानमा आवश्यक पूर्वाधार निर्माण सहित व्यवस्थित गरि हाट बजारमा विक्री हुने विभिन्न सामाग्रीहरुको कर उठाउन वार्षिक ठेक्का प्रदान गर्ने ।
- हालसम्म दर्ता कायम नभएका ऐलानी जग्गाको अभिलेख राखी बहाल विटौरी शुल्क लिन सक्ने सम्भावनाको अध्ययन गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
- बहाल विटौरी शुल्कको दायराभित्र सार्वजनिक जग्गाको उपयोग र सरकारी जग्गामा बनेका संरचनाको उपयोग बापत लाग्ने शुल्कलाई उल्लेख गर्ने ।
- सङ्कलित विवरणका आधारमा वर्गीकरण गरि बहाल विटौरी शुल्क निर्धारण गरि सोही आधारमा सङ्कलन गर्ने ।

ख. नक्सापास दस्तुर

हालको अवस्था: नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ अनुसार जग्गा प्लटिङका आधारमा र प्रति कठ्ठाका आधारमा नकसा पास दस्तुर लिने ब्यबस्था गरेको छ। जसमा जग्गा प्लटिङ कर्ताहरुबाट आबेदन दस्तुर लिने पनि ब्यबस्था गरेको छ। यस शिर्षक अन्तर्गत गत आ.व. २०७७/७८मा रु ३१.२ लाख सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकाको मापदण्ड अनुसार सडकको समेत पहुँच हुँदै जाँदा यस क्षेत्रमा घरहरु निर्माण हुने क्रम बढ्ने देखिन्छ । पहिले बनेका घरहरुको अभिलेखिकरण तथा नयाँ बन्ने घरको नक्सापास गर्ने गर्दा उल्लेख्य मात्रामा राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । प्रत्येक वर्ष १०० वटा जति नयाँ घर निर्माण तथा यस वर्ष देखि यो दस्तुरमा केहि बृध्दि हुने अभिलेखिकरण हुने आङ्कलन गर्दा अघिल्लो बर्षको भन्दा २०७८/७९ मा थप ५ लाख उठने अनुमान गरिएको छ। आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु३८ लाख, रु. ४२ लाख र रु. ४६ लाख उठने अनुमान गरेको छ। बेलवारी नगरपालिकामा नक्सापास कार्य खासै प्रभावकारी नदेखिएता पनि ऋण लिने कार्य लगायत बाध्यात्मक परिस्थितिमा मात्र नक्सापास गर्न आउने चलन रहेको छ । नक्सापास दस्तुरको दर निर्धारण गरिएता पनि यद्यपि नक्सापास व्यापक रुपले अघि बढेको देखिंदैन ।

सुधारका पक्षहरु: नक्सापास प्रकृयाले आयआर्जन मात्र नभई भवन निर्माण प्रकृयालाई नियमन समेत गर्ने भएकोले यसलाई प्रभावकारी बनाउने तर्फ पहल गर्न जरुरी देखिन्छ ।

- मापदण्ड तथा कार्यविधिहरू अनुसार घरको नक्सापास प्रकृयालाई प्रभावकारी बनाउने ।
- घरको बनोट तथा किसिमका आधारमा दस्तुरको दर समयानुकुल परिमार्जन गर्ने ।
- घर अभिलेखीकरणका लागि सार्वजनिक सूचना जारी गरि बैङ्क तथा वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने ।
- नगरपालिका हुनु भन्दा पहिले निर्माण भएका घरहरुको अभिलेखीकरण गरि नक्सापास गर्न अभिप्रेरित गर्ने ।

ग. व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर (दर्ता तथा अनुमति दस्तुर)

हालको अवस्था : नगरपालिकाले विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, सहकारी, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिम, ट्युसन, कोचिङ, औषधी पसल, प्लटिङ, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा तथा स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग, एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, आदि कार्य गर्नको अनुमति दिन र सो वापत दस्तुर सङ्कलन गर्न सक्छन् । बेलवारी नगरपालिकाले व्यवसायको प्रकृया हेरी विभिन्न क्याटागोरीहरुमा विभाजन गरि दर्ता तथा अनुमति दस्तुर निर्धारण गरिएको छ । जस अनुसार व्यवसाय दर्ता सिफारिस रु २०००, विद्यालय सञ्चालन स्वीकृत कक्षा वृद्धि सिफारिस रु १,०००, नविकरण सिफारिस रु १०००, संस्था दर्ता सिफारिस रु ५००, संस्था दर्ता दस्तुर रु १,०००, सहकारी संस्था दर्ता दस्तुर रु १,०००, रेडियो/एफ.एम. सञ्चालन दस्तुर रु १५,००० र नविकरण दस्तुर रु ५,००० कायम गरिएको छ । यस व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर बापत नगरपालिकाले आ. ब. २०७७/७८ मा रु. ५१.७८ लाख आम्दानि प्राप्त गरेको छ भने आ.ब. २०७८/७९ मा नगरपालिकाले रु. ४० लाख मात्र प्रप्त गर्ने लक्ष्य राखेको छ।

सम्भाव्यता: नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालनमा रहेका स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजत पत्र, सहकारी, विद्यालय आदि अनुमति प्रमाणपत्र दिई नियमित गर्नुपर्ने तथा सञ्चालनमा आउन चाहनेलाई इजाजत दिन सकिन्छ । बेलवारी नगरपालिकामा वार्षिक २०० वटा फर्महरुबाट दर्ता, अनुमति र नविकरण हुन सक्ने अनुमान गर्दा औसत दस्तुर रु १,५०० अनुमान गर्दा वार्षिक १०% का दरले आम्दानिमा हुने बृद्धिलाई अनुमान गर्दा आगामी आ. ब. हरु क्रमश २०७९/८०, २०८०/८१ र २०८१/८२ मा रु. ४४ लाख, रु. ४८ लाख र रु. ५३ लाख उठने अनुमान गरेको छ। रु ३,००,००० आय हुने सम्भावना देखिन्छ ।

सुधारका पक्षहरु:

- दर्ता तथा अनुमतिका लागि निर्देशिका तयार गर्ने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालन भइरहेका र नयाँ व्यवसाय शुरु गर्न चाहनेलाई अनिवार्य व्यवसाय दर्ता, इजाजत तथा नविकरण गर्न जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- दर्ता तथा अनुमति दस्तुरको दर आवश्यकता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

घ. मनोरञ्जन कर

हालको अवस्था: विद्यमान कानुनी व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन व्यवसाय सेवामा मनोरञ्जन कर लगाउन र असुल गर्न सक्नेछ । सङ्घीय कानुन अनुसार यो प्रदेश सरकारसँग बाँडफाँड हुने कर हो । यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र हुने मनोरञ्जन कर लगाई असूल उपर गरिने र यसरी कर सङ्कलन गर्दा अन्तर सरकारी वित्त ऐन, २०७४ बमोजिम स्थानीय तहको विभाज्य कोष मार्फत नगरपालिका सञ्चित कोषमा राजस्व बाडँफाड गर्नुपर्ने उल्लेख गरिएको छ । आर्थिक ऐन अनुसार मनोरञ्जन करमा ५ प्रकारवाट बिभाजन गरिएको छ। नदि ताल जल बिहार, डुङ्गा बोटिङ, माछा मार्ने, केवलकार, पर्यटकिय स्थल सेवा शुल्क दर्तामा रु. २००० र नविकरणमा रु.

१००० मनोरञ्जन कर निर्धारण गरिएको छ । । यस मनोरञ्जन कर दस्तुर बापत नगरपालिकाले आ. ब. २०७७/७८ मा कुनै आम्दानि प्राप्त गरेको छैन।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाले साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनीमा छ। नदि ताल जल बिहार, डुङ्गा बोटिङ, माछा मार्ने, केवलकार, पर्यटकिय स्थल सेवा शुल्क दर्तामा ऐतिहासिक स्थल, पुरातात्विक स्थल एवम् धार्मिक महत्वका स्थलमा पर्यटकहरुबाट प्रवेश शुल्क ५ प्रतिशत तथा जादु, सर्कस, चटक र मेला आयोजना स्थलमा मनोरञ्जन कर बापत प्रति दिन रु ३०० कर गरि मनोरञ्जन करबाट कुल कर करीब रु ७५,००० राजस्व सङ्कलन हुने देखिन्छ । तर अहिले सम्म यस शिर्षकवाट कुनै रकम अम्दानि प्राप्त भएको छैन।

सुधारका पक्षहरु:

- साँस्कृतिक प्रदर्शन हल, नाच घर, दोहोरी सङ्गीत तथा अन्य मनोरञ्जन सामाग्री प्रदर्शनी, ऐतिहासिक स्थल, पुरातात्विक स्थल एवम् धार्मिक महत्वका स्थल प्रवेश शुल्क लिएका स्थलहरु सन्दर्भमा यथार्थ तथ्याङ्क सङ्कलन गर्ने र सलाई पनि मनोरञ्जन करमा समाबेस गर्ने।
- सम्भाव्य स्थानहरुमा शुल्क सङ्कलनको वातावरण तयार गर्ने ।
- सङ्कलित विवरण अनुसार मनोरञ्जन करको दर पूनरावलोकन गर्ने ।

ङ. सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर

हालको अवस्था : नगरपालिकाले विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर दर आर्थिक ऐन २०७८ मार्फत निर्धारण गरि सङ्कलन गर्दै आएको छ । वडाबाट सङ्कलित सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर वडाले नगरपालिकाको आर्थिक प्रशासन शाखामा मासिक रुपमा जम्मा गर्ने गरिएको छ । आर्थिक ऐनले सिफारिस तथा प्रमाणितको दर न्यूनतम रु ५ देखि १५,००० सम्म निर्धारण गरेको छ । उक्त ऐन अनुसार विपन्न/असहाय विद्यार्थी छात्रवृत्ति सिफारिश, अपाङ्गता भएको सिफारिश, सुकुम्वासी सिफारिस, निशुल्क स्वास्थ्य उपचारको सिफारिस, आर्थिक अवस्था कमजोर वा विपन्नता प्रमाणित, कोर्ट फि मिनाहा, बिद्युत जडान, धारा जडान, संस्था दर्ता, सिनेमा हल, मेला सर्कस, रिक्सा ठेला, आदि सिफारिसका लागि दस्तुर नि:शुल्क गरेको छ । गत आ.व.२०७७/७८ मा सिफारिस दस्तुरमा रु. ७७.४७ लाख सङ्कलन भएको छ ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाको कार्यालय तथा ११ वटा वडा कार्यालयबाट वार्षिक करीब ९,००० वटा विभिन्न किसिमका सिफारिश तथा प्रमाणित हुने अनुमान गरिएको छ । वर्तमान दर अनुसार प्रति सिफारिश वा प्रमाणित औसत रु १०० भएमा वार्षिक सिफारिश तथा प्रमाणितबाट रु. ८२ लाख सङ्कलन हुने सम्भावना रहेको देखिन्छ भने त्यसमा १०%का दरले बृध्दि गर्दा आगामि बर्षमा थप रु. ९० लाख र रु. १ करोड अर्को बर्षमा उठने अनुमान गर्न सकिन्छ।

सुधारका पक्षहरु:

- सिफारिश वा प्रमाणित गर्न पूर्व दस्तुर तिरे नतिरेको एकीन गर्ने ।
- दस्तुर नबुझाएसम्म सम्बन्धित अधिकारीले सिफारिस वा प्रमाणित नगर्ने ।
- वडाबाट सङ्कलित दस्तुरहरु शिर्षक सहितको विवरण तयार गर्ने ।
- विभिन्न किसिमका सिफारिस तथा दस्तुरको वर्गिकरण अनुसार दर पुनरावलोकन गरि आवश्कता अनुसार परिमार्जन गर्ने ।

च. सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीबाट प्राप्त हुने आय

हालको अवस्था : हालैको स्थानीय शासन सञ्चालन ऐनको संशोधन पश्चात सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिले वन पैदावरको विक्री बापत प्राप्त गर्ने रकमको दश प्रतिशत सम्बन्धित नगरपालिका तथा नगरपालिकाको सञ्चित कोषमा जम्मा गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । बेलवारी नगरपालिकाको आर्थिक ऐनमा सामुदायिक वनको वन पैदावर विक्रीको लागि दर निर्धारण गर्न बाँकी छ ।

सम्भाव्यता: यस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा ती वनहरुबाट विक्री हुने वन पैदावरको परिमाण सम्बन्धी तथ्याङ्क नभएता पनि यस क्षेत्रमा पाईने काठ र बोक्रा जाति, पात जाति, फूल भुवा जाति, फल र विज जाति, विरुवा जाति, लोहवन जाति, काठबाट बनेका सामाग्रीहरु, काठ तथा फर्निचरहरु, आदि बाट नगरपालिकाले आ. ब. २०७८/७९ मा रु २० लाख सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ।

सुधारका पक्षहरु:

- नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वन तथा वन पैदावर सम्बन्धी अभिलेख सङ्कलन गर्ने ।
- सामुदायिक वन पैदावर विक्री तथा उपभोग्य सम्बन्धीको वार्षिक कार्ययोजना नगरपालिकाले स्वीकृत गर्ने ।
- आय सङ्कलन सम्बन्धी प्रावधान आर्थिक ऐनमा समावेश गर्ने ।

छ. सेवा शुल्क

हालको अवस्था : नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन वा व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार र उपलब्ध गराइएका सेवामा सेवाग्राहीहरुबाट शुल्क लगाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ । सरसफाई शुल्क, विद्युत जडान सिफारिस, धारा जडान सिफारिस, घर जग्गा नामसारी सिफारिस, मोही लगत कट्टा सिफारिस, सर्जमिन सिफारिस दस्तुर, नेपाल सरकारको नाममा बाटो कायम सिफारिस, जग्गा

मुल्याङ्कन प्रमाणित, घर बाटो प्रमाणित, चार किल्ला प्रमाणित, आदिको शुल्क निर्धारण भएको छ । यस सेवा शुल्क वापत नगरपालिकाले आ. ब. २०७७/७८ मा रु. २.३४ लाख आम्दानि प्राप्त गरेको छ।

सम्भाव्यता: आगामी आर्थिक वर्षमा उपरोक्त शिर्षकबाट सहज ढङ्गले रकम प्राप्त गर्न सकिन्छ । हाटबजार, पार्किङ्ग, फोहोरमैला व्यवस्थापन, सडक वत्ती, शौचालय, पार्क, पर्यटकीय स्थल, बसपार्क, आदि लगायतबाट सेवा शुल्क उठाउन सक्ने छ । यस नगरपालिकामा माथि उल्लेखित विभिन्न उपशिर्षकहरुको सेवा शुल्क बापत अन्तिम वर्षमा जम्मा रु १.३३ लाख मात्र सङ्कलन हुन सक्ने अनुमान गरिएको छ ।

ज. विक्री बाट प्राप्त रकम

हालको अवस्था : बेलवारी नगरपालिकामा विक्री बाट प्राप्त रकम आर्थिक ऐन २०७८ मा करको दरमा समावेश गरिएको छ । यस सेवा शुल्क वापत नगरपालिकाले आ. ब. २०७७/७८ मा रु. ४.४५ करोड आम्दानि प्राप्त गरेको छ।

सम्भाव्यता: नगरपालिकाले यस शिर्षकबाट आगामि आ.ब. हरु २०७८/७९, २०७९/८०,२०८०/८१ र २०८१/मा मा क्रमशः रु. २.५० करोड, २.७५ करोड, ३ करोड र ३.३२ करोड आम्दानि प्राप्त हुन सक्ने देखिन्छ।

सुधारका पक्षहरु:

- अध्ययन प्रतिवेदनले एकीन गरेको परिमाणमा ठेक्का लगाई आवश्यक प्रक्रिया मिलाउने ।
- आर्थिक ऐन नियम विपरित कार्य गर्ने ठेकेदारहरुलाई कार्वाही गर्ने र दण्ड जरीवानाको प्रावधान समावेश गर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको उत्खनन निर्वाध रुपमा भइरहेकोले त्यसलाई नगरपालिकाले रोक्नका लागि पहल गर्नुपर्ने ।
- नदिजन्य पदार्थको निकासी गर्न सडक निर्माणमा संलग्न भएका निकायहरुसँग समन्वय गरि सहजीकरण गर्ने ।

परिच्छेद ४. आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता तथा सङ्कलन अवस्था

यस परिच्छेदमा नगरपालिकाले राजस्व परिचालनमा गरेका प्रयासहरु तथा आय सङ्कलननको अवस्थालाई छोटकरिमा व्याख्या गरिएको छ । यसले नगरपालिकाको आय सङ्कलनको लागि संस्थागत क्षमतामा सुधार गर्न गर्नुपर्ने कार्यहरु पहिचान गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

४.१ राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीति

नगरपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि नगरपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा देहाय बमोजिमको ५ सदस्यीय राजस्व परामर्श समिति गठन गरेको छ ।

तालिका नं १४ : राजस्व परामर्श समिति पदाधिकारी तथा जिम्मेवारी

क्र.सं.	पद	जिम्मेवारी
१	नगरपालिका उपप्रमुख	संयोजक
२	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
३	महिला कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
४	कार्यपालिका सदस्य	सदस्य
५	लेखापाल	सदस्य सचिब

नगरपालिकाको बढ्दो खर्च धान्नका लागि र स्थानीय तहको सामर्थ्य वृद्धि गर्नका लागि नगरपालिकाको राजस्व वृद्धि गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । वर्तमान समयमा नेपालको संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र नगरपालिकाको आर्थिक ऐनद्वारा नगरपालिकालाई उपलब्ध वित्तीय अधिकार तथा प्रचलित कानून अनुकुल आन्तरीक आय र राजस्व परिचालनमा सुधार ल्याउनको लागि तत्काल थप तथा योजनावद्ध प्रयास थाल्नुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिकाले प्राप्त स्वायत्त अधिकारको प्रयोग र स्थानीय स्रोत साधनको परिचालन गर्न नगरपालिकाको राजस्व प्रशासन क्षमता सुधार गर्नुपर्ने देखिएको छ । नगरपालिकाले उपयुक्त मानव स्रोतको व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कम्प्युटरीकृत राजस्व अभिलेख तथा सूचना प्रणाली सहित राजस्व परिचालनका लागि सुदृढ राजस्व शाखाको व्यवस्था गर्नुपर्ने देखिन्छ । यसका साथै करको दर तथा दायरा पहिचान एवम् विश्लेषण गरि उपयुक्त नीतिगत व्यवस्था समेत गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । नीतिगत सुधार, राजस्व शाखाको स्तरोन्नति, अनुगमन तथा नियन्त्रण प्रणालीको स्थापना, उत्प्रेरणात्मक विधिहरुको अवलम्बन, नागरिक केन्द्रित राजस्व प्रशासन करदाता शिक्षा जस्ता पक्षहरुलाई सम्वोधन गर्ने गरि राजस्व क्षेत्रमा सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नगरपालिकाको प्रभावकारी राजस्व परिचालनका लागि कार्यपालिका बैठकले नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनको अधिनमा रही आफ्नो कार्यक्षेत्रभित्र परिचालन गर्न सकिने राजस्वका स्रोत, दायरा र दर समेतको विश्लेषण गरि आगामी आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुन सक्ने राजस्वको अनुमान गर्ने प्रयोजनाको लागि नगरपालिका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा राजस्व परामर्श समितिले विभिन्न छलफल तथा बैठकहरु सम्पन्न गरि राजस्वका दरहरु तथा राजस्व सम्बन्धी नीतिगत निर्णयहरु नगर सभा समक्ष पेश गरि पुनसंरचित नगरपालिकाको संवैधानिक व्यवस्थाको आधारमा नगरपालिकाले चालु वर्ष २०७८/७९ को लागि आर्थिक ऐन पारित गरेको छ । राजस्व परामर्श समितिको बैठक बसी आन्तरीक आयको दर प्रस्ताब गरि नगरसभाले आयका शिर्षकगत दायरा तथा उक्त दायराका दरहरु राखी नगरसभा मार्फत आर्थिक ऐन सर्व सहमतिले पारित गरिएको छ । नगरपालिकाले राजस्व तथा कर सङ्कलन कार्यलाई थप प्रभावकारी बनाउनका आगामी आ.व.बाट लागु हुने सबै किसिमको राजस्व तथा कर सङ्कलनको शुरुवात गर्ने नीति लिएको छ । चालु आ.व.२०७७/७८ मा आन्तरिक आयतर्फ जम्मा रु २५.१३ करोड सङ्कलन भएको छ । बेलवारी नगरपालिकामा कर सङ्कलन कार्य अपेक्षा अनुसार कर उठाउन नसकिरहेको अबस्था छ । यसका अतिरिक्त नगरपालिकाले राजस्व परिचालन तथा सुधार सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

नगर सभाले निम्न नीति तथा कार्यक्रमहरु अवलम्बन गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

- आन्तरीक आय वृद्धि गर्ने सम्भावनाका सम्भाव्य सबै क्षेत्रहरुको अध्ययन, पहिचान गरि व्यवस्थित ढङ्गले करको दायरामा ल्याउने । यसका लागि आवश्यक संयन्त्र निर्माण गरि परिचालन गर्ने ।
- नगरपालिकाको आन्तरिक आय अभिबृद्धि गर्न करको दायरालाई बढाउँदै सहभागितामूलक कर नीति अवलम्बन गर्ने ।
- स्थानीय सरकार सञ्चालनको मूल आधार आन्तरिक आय भएकाले गाउँबासी, उद्योग वाणिज्य सङ्घ, टोलसुधार समितिहरु, स्थानीय शैक्षिक संस्थाहरुसँग सहकार्य गरि कर सचेतना तथा अभिबृद्धि कार्यक्रम मार्फत कर अभियानलाई अघि बढाउने ।
- कर र राजस्व प्रशासनलाई चुस्त र दुरुस्त बनाउन सबै वडा कार्यलयको कम्प्युटरहरुमा सफ्टवेयर जडान र इ-कनेक्सनको माध्यमद्वारा नगरपालिकामा जोड्ने ।
- सूचना र प्रविधिको माध्यमबाट नगरपालिकामा सेवाग्राहीको गुनासो सम्बोधन गरिने परिपाटी विकास गर्ने ।
- विगत देखिका अभिलेखहरुलाई कम्प्युरीकृत गरि सुरक्षित राख्ने प्रयत्न गर्ने ।
- लक्षित वर्गलाई व्यवसाय प्रति आकर्षित गर्न महिला र अपाङ्गता भएका ब्यक्तिहरुको नाममा दर्ता भएका व्यवसायहरुलाई तोकिएको व्यवसाय करमा १० प्रतिशत सम्म छुट दिने ।

- घरवहाल कर निर्धारण प्रयोजनार्थ निश्चित मापदण्ड वनाई घर वहाल दर निर्धारण गर्ने । असोज मसान्त सम्म एकमुष्ट वार्षिक वहाल कर वुझाउन आउने घरधनी/व्यवसायीलाई वार्षिक वहाल करको १० प्रतिशत सम्म छुट दिने ।
- करदाता शिक्षा प्रभावकारी बनाउने ।
- करका दर र दायरा वैज्ञानिक आधारमा विश्लेषण गरि विस्तार गर्ने ।
- राजस्व प्रशासन सूचना प्रविधिमा आधारित बनाई सुदृढिकरण गर्ने ।
- कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिहरुको क्षमता विकासका लागि आवश्यक तालिम तथा भ्रमणको ब्यवस्था गर्ने ।
- व्यवसाय कर, घरभाडा कर र जग्गा भाडा कर लगायतका सम्पूर्ण आन्तरीक आयका स्रोतहरु सङ्कलनका लागि तयार पारिएको कर नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- आन्तरिक आयको दिगो अभिवृद्धिका लागि नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका सम्पत्ति बहालमा दिने नीतिलाई प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने ।
- बढी कर तिर्ने व्यक्ति/संस्थालाई कार्यविधि बनाई पुरस्कृत गर्ने ।
- शिर्षकगत राजस्व सङ्कलनलाई व्यवस्थित गर्ने ।
- सबै प्रकारका व्यवसायलाई करको दायरामा ल्याउने ।
- प्राकृतिक तथा नदीजन्य श्रोतको उपयोगलाई करको क्षेत्रभित्र ल्याउने ।
- भवन तथा नक्शा पासलाई अनिवार्य गर्ने ।
- अनुगमन तथा मुल्याङ्कन समयावद्ध तथा वैज्ञानिक बनाउने ।
- नगरपालिका क्षेत्रमा नयाँ घर निर्माण गर्दा भवन निर्माण संहिता २०७२ लाई पूर्ण रुपमा पालना गर्न अभिप्रेरित गर्ने तथा नगरपालिका घोषणा हुनुअघि बनेका घरहरुलाई समेत निर्धारित मापदण्डमा नक्सापास र नियमित गर्ने अभियानलाई निश्चित समयसीमा तोकी कार्यान्वयन गर्ने ।
- नगरपालिकाभित्र रहेका वित्तिय संस्थाहरुको अनुगमन तथा नियमन गरि विषयगत कार्यप्रति उत्तरदायी बनाउने ।

४.२ आय सङ्कलनको संस्थागत क्षमता

जग्गा संरचनामा नगरपालिकाले राजस्व सङ्कलनको लागि आर्थिक प्रशासन उपशाखा अन्तर्गत राजस्व तथा आर्थिक प्रशासन इकाई गठन गरिएको छ । राजस्व सङ्कलनका लागि लेखापाल, आलेप, प्रशासन सहायक चौथो र कार्यलय सहयोगी गरि चार जना कर्मचारीहरु राजस्व तथा आर्थिक प्रशासनमा कार्यरत छन् । नगरपालिकाका खरिद गरिएको सफ्टवेयरमार्फत वडा कार्यालयहरु र नगरपालिकामा राजस्वको सङ्कलन तथा अभिलेखीकरण गरिंदै आएको छ ।

स्थलगत अवलोकन तथा विभिन्न सूचनाका आधारमा हेर्दा हाल नगरपालिकाको राजस्व सङ्कलनको अवस्था देहाय अनुसार रहेको छ ।

- नगरपालिकाका लेखापाल, आलेप र प्रशासन सहायकलाई राजस्व सम्वन्धी जिम्मेवारी दिइएको।
- राजस्व प्रशासनको लागि सफ्टवेयर खरिद भएको र सोही सफ्टवेयर प्रयोग गरि राजस्व सङ्कलन कार्य भइरहेको ।
- वडा कार्यालयहरूबाट मूलतः भूमि कर (मालपोत), सम्पत्ति कर, पञ्जीकरण, सिफारिस दस्तुरहरु र व्यवसाय कर, खानी रोयल्टी, सवारी कर, आदि सङ्कलन गर्ने गरिएको ।
- नगरपालिका कार्यलयबाट घर बहाल कर, बहाल विटौरी कर, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन कर, सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन शुल्क, सरकारी सम्पत्तिको विक्री, न्यायिक दस्तुर, परिक्षा शुल्क, खानी रोयल्टी, अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्कहरु, सिफारिस दस्तुर, नक्शा पास, टेण्डर विक्री जस्ता राजस्व सङ्कलन हुने गरेको छ ।
- वडा कार्यालयहरूले महिनाभर सङ्कलन भएको रकम एकमुष्ठ बैङ्क दाखिला गरि मासिक रुपमा जम्मा गर्ने गरिएको ।
- राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी पाएका कर्मचारीहरुका लागि थप तालिम तथा अभिमुखीकरण गर्न सकिने ।
- हालसम्म राजस्व सङ्कलन तथा त्यसको प्रभावकारीताका लागि अनुगमन तथा मुल्याङ्कन नभएको ।
- राजस्व सङ्कलनमा वडास्तरमा कम्प्युटरबाट विल प्रिन्ट गरि प्रयोग भइरहेको ।
- राजस्व बजेट तथा प्रतिवेदन प्रणाली तोकिएको ढाँचामा भएको ।
- आर्थिक ऐन र यथार्थ सङ्कलन बीचको तालमेल केही सुधार गर्न सकिने ।

४.३ आन्तरिक आय परिचालन

यस नगरपालिकाको कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा क्रमागत रुपमा केही बढ्दो छ । आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, मालपोत (भूमि कर), खानी रोयल्टी, व्यवसाय रजिष्ट्रेशन/कर दस्तुर, घर बहाल कर, बहाल विटौरी कर, घर जग्गा रजिष्ट्रेशन, सिफारिश दस्तुर, तथा अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क यहाँका मुख्य स्रोतका रुपमा रहेको छ । तसर्थ नगरपालिकाको लागि आगामी दिनमा समेत आन्तरिक आयतर्फ सम्पत्ति कर, भूमि कर, व्यवसाय कर, घर बहाल कर, खानी रोयल्टी, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा विक्री कर, सिफारिस र दस्तुर नै मुख्य तथा दिगो क्षेत्र हुन् । नगरपालिकाकाबाट प्राप्त तथ्याङ्क अनुसार नगरपालिकाले विगत आ.व. २०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८ मा सङ्कलन गरेको यथार्थ आय तथा चालु आ.व.का लागि गरिएको अनुमान सम्बन्धी आय विवरण देहाय तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ:

तालिका नं १५ : नगरपालिकाको आय सङ्कलनको अवस्था

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९
१००००	**राजस्व तथा अनुदान**				
क	**आन्तरिक आय**				
११३१३	एकिकृत सम्पत्ति कर (सम्पति कर)	१०९७६४३४.७५	४९३८८८१.१४	३८५८९३६.६६	४००००००.०
११३१४	भमिकर/मालपोत	४९६१२७.०	१२३४७२०.६३	३११४२३९.१०	३००००००.०
११३२१	घर बहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)	५९४१९४.४२	२२७४५२१.८१	१८६५७०९.१९	१५०००००.०
११३२२	वहाल विटौरी कर	७१११४५१.६४	५५१७७००.००	६७४९९८.००	१५०००००.०
११४५२	स्थातिय पुर्बाधार उपयोग शुल्क	२१८९९०१.००	२६००१४४.००	२५६२३०.००	२६०००००.०
११४७२	विज्ञापन कर	१२२२१०.००	०.००	०.००	१५००००.०
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१०४९८६०.००	२८६८५१७.५०	५१७८८६९.५०	४००००००.०
१४६११	सरकारी सम्पत्तिको विक्रिवाट प्राप्त रकम	८८०००.००	०.००	११००.००	५००००.०
१४२६२	विद्युत सेवा शल्क	३०६४१८.७५	१७३७९०.००	०.००	०.०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	११९००.००	३५८०००.००	२३४२६६.००	१०००००.०
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	६१२९६८.००	१०८६००१.००	२१२३३५३.३६	१०००००.०
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२९४९९५.५०	५२४७१०.८४	८४०००.००	३०००००.०
१४२४२	नक्शा पास दस्तुर	७२६९१८७.००	१५६०६४३.००	३१२४७०१.५६	३५०००००.०
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	९१६२८५५.७५	९२२६६५०.७०	७७४७६३२.४४	७५०००००.०
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२१४७५८.००	२४५५०.००	१०६६२९१.००	५००००.०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१२१४४८.०४	४६७३२५.०२	३३३४८२.००	२०००००.०
१४२४९	अन्य दस्तुर	२८४२८८०.४०	१२१७७६४.७४	६१५५३०.१९	५०००००.०
१४५२९	अन्य राजस्व	१२१६७८२८.३९	११५४००८३.००	७९७४६३.५७	१००००००.०
१४१५७	दहत्तर बहत्तर शुल्क	११३३५४४५.००	२९०१३०६३.००	४४५८३६८१.२९	२५००००००.०
११३१५	घर जग्गा रजिष्ट्रेसन	२२४२०५८.००	१९०६१५००.००	२९२९४८५८.००	२५००००००.०
१४१५३	बन क्षेत्रको आय	०.००	०.००	०.००	२००००००.०
१४१९१	फोहोरमैला सेवा शुल्क	०.००	०.००	०.००	१५०००००.०
क) जम्मा		**६९२१०९२१.६४**	**९३६८८५६८.३८**	**१०४९५५३४१.८६**	**८८०५००००.०**
ख) मौजुदा आम्दानी		**६४२५४०६६.००**	**१०४२३००००.००**	**१४६३७४२५६.२५**	**५००००००००.०**

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९
आन्तरिक श्रोतको जम्मा (क+ख)		**१३३४६४९८७.६४**	**१९७९१८५६६.३८**	**२५१३२९५९८.११**	**१३८०५००००.०**
१४५२९	लागत सहभागिता	३०८६७७७२.४१	३३३६४५७०.०५	१८४८०४६१.३६	१५००००००.०
३२१४१	ऋण तथा अनुदान	०.००	०.००	३६८५३३६.००	८००००००.०
गरिव सँग नगरपालिका कोष अल्या		०.००	०.००	१९२५००००.००	१९२५००००.०
जम्मा		**३०८६७७७२.४१**	**३३३६४५७०.०५**	**४१४१५७९७.००**	**११५२५००००.०**
कुल जम्मा		**१६४३३२७६०.०५**	**२३१२८३१३६.४३**	**२९२७४५३९५.००**	**२५२३०००००.०**
ख		**बाह्य आय (संघिय)**			
१३३११	समानिकरण अनुदान	१७०००००००.००	१७८९०००००.००	१७४७०००००.००	१८७७०००००.०
१३३१२	शसर्त अनुदान	२०४५८१५५५.६२	२६२७३३०००.००	३३९९०१२७०.००	३०७२०००००.०
१३३१४	विषेश अनुदान	०.००	१७२८३०००.००	०.००	२०३०००००.०
१३३१६	समपुरक अनुदान	०.००	१०९०००००.००	०.००	१९६०००००.०
१३३१५	सामाजिक सुरक्षा	११५५०८८००.००	१९३८१२०००.००	२१००००००० .००	२७०००००००.०
ख	**बाह्य आय (प्रदेश)**				
१३३११	समानिकरण अनुदान	४४२९०००.००	८०५१०००.००	७९६९०००.००	११०६५०००.०
१३३१२	शसर्त अनुदान	०.००	१०५२००००.००	१९३८०००.००	२८०००००.०
	प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँड	९१५४३६९.८४	७०३७८९९.००	११८४९३२९.५६	१५९३५०००.०
	प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र साझेदारी कार्यक्रम	१५८७५०००.००	२२६१९०००.००	०.००	०.०
१३३१७	प्रदेश विषेस अनुदान	०.००	३००००००.००	०.००	०.०
	प्रदेश निर्वाचन विषेस कार्यक्रम	०.००	६२०८०००.००	०.००	०.०
१३३१४	प्रदेश समपुरक अनुदान	०.००	१५००००००.००	१००००००.००	१००००००० .०
करुणा फाउन्डेसन		०.००	४५००००.००	१८५८५२४.००	२८०००००.०
एकिकृत स्वास्थ्य पुर्वाधार		०.००	०.००	१००००००० .००	९००००००० .०
पर्यटन पुर्वाधार तथा पर्यटन उपज बिकास साझेदारी कार्यक्रम		०.००	०.००	०.००	४५२०००००.०
जिल्ला समन्वय साझेदरी वडा कार्यालय				०.००	१७९०००००.०
बाह्य श्रोतको जम्मा		**६७६१७३४११.८**	**८८३०८२१७४.८**	**९४१८८८०७९.१**	**१२२९९९६०००.०**
कुल जम्मा		**८०९६३८३९९.५१**	**१०८१०००७४१.२१**	**११९३२१७६७७.२**	**१३६७०४६०००.०**

स्रोत: बेलवारी नगरपालिका, राजस्व शाखा, २०७९

यस नगरपालिकाको आय संरचना हेर्दा कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा करिव १६.४८ प्रतिशत भन्दा कम रहेकोमा चालु आ.व. २०७८/७९ मा केही वृद्धि हुने अनुमान गरिएको छ । यद्यपि आन्तरिक स्रोतमा बैङ्क मौज्दात लगायत धरौती रकम समेत एकमुष्ठ रकम राखिएको हुनसक्छ जसको कारण आन्तरिक आयको हिस्सा केही बढ्न गएको हुन सक्छ । नगरपालिकाको समग्र आयको प्रमुख स्रोतको रुपमा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने राजस्व वाँडफाँड र अनुदान बापतको रकम रहेको देखिन्छ । नगरपालिकाको समग्र आयको सारांश देहाय बमोजिम रहेको छ :

४.४ राजस्व परिचालनमा रहेका सवालहरु

नगरपालिकाको स्थानीय आन्तरीक आय परिचालनमा नयाँ व्यवस्था अनुसारको क्षमता विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ । आन्तरीक आय परिचालनमा देखिएका सवालहरुलाई सम्वोधन गर्न निम्न कार्यहरु गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

४.४.१ राजस्व प्रशासनका लागि उपयुक्त संगठन निर्माण

राजस्व परिचालन क्षमता सुधार तथा राजस्वको स्रोत र आधारहरु वृद्धि गर्न नगरपालिकामा राजस्व तथा आर्थिक प्रशासन इकाईका कर्मचारीको क्षमता अभिवृद्धि गर्नु पहिलो कार्यको रुपमा देखिन्छ । नगरपालिकाको नयाँ क्षेत्र तथा परिवर्तित राजस्व अधिकारको आधारमा नगरपालिकाले भौतिक सुविधा, उपयुक्त मानव संसाधन व्यवस्था, क्षमता विकास तालिम, कार्यविधि, सूचना तथा अभिलेख प्रणालीको आवश्यकता देखिन्छ । त्यसका अतिरिक्त वडाहरुबाट समेत तोकिएका शिर्षकहरुमा आय सङ्कलन गर्न क्षमता विकास गरि आवश्यक स्रोत तथा साधन उपलब्ध गराउन आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

४.४.२ आर्थिक ऐनमा सुधार

नगरपालिकाले आर्थिक ऐन तर्जुमा गरि स्वीकृत गरेको छ तर सो ऐनलाई अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ वमोजिम सुधार गरि व्यवहारिक तथा वस्तुपरक बनाउनुपर्ने देखिन्छ । नगरपालिकाको आर्थिक ऐन, २०७८ मा निर्धारण गरिएको कर तथा गैर करहरुको दर वैज्ञानिक तवरले निर्धारण गर्नुका साथै खानी रोयल्टी लगायत हाल सङ्कलन भईरहेको राजस्वका शिर्षक छुटेको देखिन्छ । यस्तै, परिवर्तित व्यवस्था अनुसार सबै जग्गा जमीनमा सम्पत्ति कर लगाउन नपाइने भएकाले सम्पत्ति कर लगाउन आर्थिक ऐनलाई सोही अनुसार परिमार्जन गर्नुपर्नेछ । नगरपालिकाको धेरै क्षेत्रहरु ग्रामिण भेगमा पर्दछन् । त्यसैले गाँउ, बजार तथा रणनीतिक सडक आसपासको क्षेत्रमा जमीनको मूल्य र उपयोगितामा व्यापक अन्तर हुने भएकोले जमीनको उत्पादन, उपयोगिता र सडक पहुँचको आधारमा कर लिने प्रणालीको विकास हुन सकेमा कर पनि बढी सङ्कलन हुने र बढी वैज्ञानिक समेत हुने देखिन्छ । ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, आदिको उत्खनन, सङ्कलन तथा विक्रीको लागि प्रारम्भिक प्रतिवेदन तयार भईसकेको हुनाले सो को कर र साथै नयाँ सम्भावना भएका करका किसिमहरुको पहिचान तथा उपयुक्त करको निर्धारण गरि आर्थिक ऐनमा समावेश गरिनुपर्ने देखिन्छ ।

४.४.३ आन्तरिक आय परिचालन नीति तथा कार्यविधि

नगरपालिकाले आय परिचालन सम्बन्धी नीति तथा मुख्य आय शीर्षकहरुबाट आय सङ्कलन गर्न स्पष्ट कार्यविधि तयार गरि वडा समितिहरूलाई समेत उपलब्ध गराउनु पर्दछ । यसमा आय सङ्कलन गर्ने तरिका, प्रतिवेदन बुझाउने ढाँचा, नगद दाखिला सम्बन्धी व्यवस्था, अनुगमन जस्ता विषवस्तु पर्दछन् ।

४.४.४ राजस्वका दर निर्धारण तथा प्रचार प्रसार

नगरपालिकाले हालको कानुनी व्यवस्था अनुसार राजस्व सङ्कलनका लागि दर निर्धारण गरिएको भएतापनि त्यसको प्रचार प्रसारको कमी रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी करदातालाई आफूले तिर्नुपर्ने कर रकम र शिर्षक सम्वन्धी जानकारी उपलब्ध गराउन कर शिक्षा कार्यक्रम तथा जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । साथै करदाताहरुले समयमा राजस्व नतिरेमा दण्ड जरिवाना लाग्ने विषयमा पनि प्रचार प्रसार गर्नु पर्दछ ।

४.४.५ तथ्याङ्कमा आधारित अभिलेख

नगरपालिकालमा आन्तरिक आयको अधिकतम परिचालनका लागि यसका आधारहरूको अभिलेख अद्यावधिक हुनु जरुरी छ । नगरपालिकालाई प्राप्त राजस्वका अधिकारसँग सम्बन्धित व्यक्तिगत सम्पत्तिहरू, व्यापार व्यवसायहरू, सेवा सुविधाहरू आदिको अभिलेख तयारी तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यक रहेको छ । अद्यावधिक अभिलेख बिना राजस्व सम्बन्धी नीति निर्धारण, प्रक्षेपण, असुली व्यवस्थाको अनुगमन प्रभावकारी हुन सक्दैन ।

४.४.६ समन्वय संयन्त्र

राजस्व परिचालन नीति निर्माण, शुल्क तथा दस्तुरको दर निर्धारण, राजस्व सङ्कलन विधि निर्धारण जस्ता कार्यमा आन्तरिक तथा वाह्य निकायहरूसँग समन्वय अपरिहार्य हुन्छ । यसका लागि राजस्वका आधार निर्धारण तथा दरहरूमा परिमार्जनका लागि राजस्व परामर्श समितिको भूमिकालाई सक्रिय तथा प्रभावकारी बनाउनु पर्दछ । आय सङ्कलनमा वडा समितिको भूमिकालाई स्पष्ट व्याख्या गरि वडा र राजस्व शाखाबीच निरन्तर समन्वय हुन जरुरी देखिन्छ । त्यसैगरी राजस्व बाँडफाँट सम्बन्धमा केन्द्र, प्रदेश तथा अन्य स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्न आवश्यक पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन जनप्रतिनिधीहरुले नियमित अनुगमन र छलफल गर्नुपर्दछ । साथै स्थानीय करदाता केन्द्रित समुदायहरुसँग छलफल गरि नयाँ करका शिर्षकहरु कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्दछ ।

४.४.७ चुहावट नियन्त्रण, पारदर्शिता र जवाफदेहिता

आयको सङ्कलन अवस्थाको अनुगमन गरि राजस्व चुहावट भएको पाइएमा त्यसलाई नियन्त्रण गर्न तत्काल आवश्यक कार्य गर्नु पर्दछ । नगरपालिकाले आय व्ययको विवरण आवधिक रूपमा प्रकाशमा ल्याउनु, करदातासँग निन्तर सम्वाद गर्नु, सूचना प्रविधि तथा सामाजिक मिडियामार्फत् राजस्व र करबाट प्राप्त आयलाई के के शिर्षकमा खर्च गरियो भन्ने विवरणबारे जनता तथा सरोकारवालालाई जानकारी गराउनु यस दिशातर्फको केही सकारात्मक प्रसासहरू हुन सक्दछन् ।

परिच्छेद ५. राजस्व सुधार कार्ययोजना

यस परिच्छेदमा प्राथमिक तथा द्‌वितीय स्रोतबाट सङ्कलित सूचना विश्लेषण तथा अन्तर्क्रियाबाट तयार गरिएको बेलवारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना प्रस्तुत गरिएको छ ।

५.१ राजस्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको लागि लिने रणनीति, कार्यनीति र कार्ययोजनाहरु देहाय बमोजिम रहेका छन् ।

५.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

साविकका ६ वटा गाउँ विकास समितिहरु मिलाएर गठन गरिएको यस नगरपालिकामा विद्‌यमान कानून प्रदत्त केही राजस्व अधिकारहरु हालसम्म प्रयोगमा ल्याउन सकिएको देखिंदैन । अर्कोतर्फ नगरपालिकाले तर्जुमा गरि जारी गरेका कानूनहरु समेतमा सामन्य सुधार तथा परिमार्जनको गुन्जायस रहेको देखिएकोले नगरपालिकाले यसतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । यी तथ्यहरुलाई समेत दृष्टिगत गरि आन्तरीक राजस्व परिचालन सम्बन्धमा देहाय अनुसार रणनीतिहरु अवलम्वन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

१. राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरि आवश्यक परे करको दर घटाई आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।
२. राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरि व्यवस्थित बनाउने ।
३. राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज, करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।
४. समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्‌धि गरिने ।

तालिका नं १६ : राजस्व सुधार कार्ययोजनाको रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
राजस्व सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थामा सुधार गरि आन्तरीक आयको दायरा फराकिलो बनाउने ।	▪ नगरपालिकामा राजस्वसँग सम्बन्धित आवश्यक ऐन तथा नियमहरु तर्जुमाका साथै तर्जुमा भईसकेका ऐन नियमलाई सुधार गरि अझ बढी व्यवहारिक तथा वैज्ञानिक बनाउँदै लगिने छ । ▪ कर तथा सेवा शुल्कलाई सम्बन्धित करदाता एवम् विषय क्षेत्रसँग आवद्‌ध गराउँदै लगानी गरिनेछ । ▪ कर, शुल्क, सेवा शुल्क आदिको दर तथा दायरा निर्धारण गर्दा निजी क्षेत्र तथा सरोकारवालाहरुसँग परामर्श गर्ने पद्‌धतिको संस्थागत विकास गरिने छ । ▪ करको भार बहन क्षमता समेतका आधारमा कर नीतिलाई विवेकसम्मत र प्रगतिशिल बनाइने छ । ▪ राजस्व स्रोतका दायराको यकिन तथ्याङ्क सङ्कलन गरि सम्भाव्यताका आधारमा समय सापेक्ष रुपमा करदाताहरुको सङ्ख्या बढाउँदै लगिने छ । ▪ राजस्वको स्रोत वृद्‌धि गर्ने पूँजी लगानीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिने छ

	। ▪ सम्पत्ति मूल्याङ्कन सम्बन्धी सिफारिसलाई निश्चित आधार र मापदण्डमा आवद्ध गरि एकरुपता कायम गरिने छ । ▪ आन्तरीक राजस्वका विभिन्न स्रोतहरुबारे सम्भावना अध्ययन, पहिचान, स्रोतहरुको यकिन तथ्याङ्क, सूचना सङ्कलन गर्न कार्यदलहरु बनाई वडागत रुपमा परिचालन गरिने छ । करका स्रोत अनुसारका तथ्याङ्क हरेक वर्ष आवधिक गरिने छ । ▪ नगरपालिकामा पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न पूर्वाधारहरुको विकास गर्नुका साथै पर्यटन विकासमा यस नगरपालिकामा रहेका ऐतिहासिक धरोहर तथा वस्तीको संरक्षण तथा विकास गर्न निजी क्षेत्रसँग साझेदारीको पहल गरिने छ । ▪ पूर्वाधार उपयोग दस्तुर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर जस्ता स्रोत परिचालन गर्न दर निर्धारण गर्दा समेत छिमेकी पालिका र अन्य करदातासँग छलफल तथा परामर्श गरिने छ । ▪ नियमित एवम् बढी कर तिर्ने करदातालाई सम्मान गरिने छ । ▪ समयमा कर तिर्ने करदातालाई प्रोत्साहन तथा बक्यौता राख्ने करदातालाई जरिवाना लगाइने छ ।
राजस्व प्रशासनको संस्थागत सुदृढीकरण गरि व्यवस्थित बनाउने ।	▪ नगरपालिकाको समग्र राजस्व परिचालन सम्बन्धी नीतिहरुलाई कार्यान्वयन गर्न राजस्व शाखाको सुदृढीकरण गरि क्षमतावृद्धि गरिने छ ▪ नगरपालिकाको राजस्व शाखामा स्वीकृत संगठन संरचना अनुसारको दरबन्दी पूर्ति गरिने छ । ▪ राजस्व परामर्श समिति, राजस्व शाखा र वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ । ▪ राजस्व शाखाका लागि खरिद गरिएको आवश्यक उपकरण सफ्टवेयर क्रमश वडा कार्यालयहरुसँग सूचना सञ्जालमा जोड्दै लगिने छ । स्थानीय करबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी गराउने करदाता शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम समुदाय/टोल एवम् वडास्तरमा सञ्चालन गरिने छ । ▪ प्रादेशिक तथा जिल्लाका स्थानीय तह स्तरमा राजस्व परिचालन बारे ज्ञान सीप, अनुभव आदान-प्रदान गरिने छ । ▪ राजस्व सम्बन्धी आन्तरीक नियन्त्रणको व्यवस्थाको लागि राजस्व रसिद नियन्त्रण खाता राखिने छ र प्रत्येक वडाबाट मासिक रुपमा स्रोत खुल्ने गरि राजस्वको प्रतिवेदन लिने प्रणाली अवलम्वन गरिने छ ।
राजस्व प्रणालीलाई सरल, सहज करदातामैत्री, पारदर्शी र समावेशी बनाउने ।	▪ कर सङ्कलनमा यथासम्भव निजी क्षेत्र, उपभोक्ता समिति एवम् सहकारी संस्थासँग सहकार्य गरिने छ । ▪ कर प्रशासनलाई पारदर्शी गराउन कर सम्बन्धी सूचनाहरुमा नागरिकहरुको पहुँच पुर्‍याईने छ । कर/राजस्व सूचना जानकारी अर्धवार्षिक एवम् वार्षिक प्रतिवेदन नगरपालिकाको वेभसाईटमा राखिने छ । साथै यस्तो सूचनाहरु

	नगरपालिका तथा वडा कार्यालयको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने व्यवस्था मिलाईने छ । ▪ करदाता शिक्षा, कर सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिने। ▪ महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा गरिब तथा कमजोर आर्थिक अवस्थाका स्थानीय व्यवसायी तथा घरमूलीहरुलाई करमा विशेष छुटको व्यवस्था मिलाईने छ ।
समन्वय र सहकार्यको अभिवृद्धि गरिने छ ।	▪ पर्यटन शुल्क तथा प्राकृतिक स्रोतमा आधारित करका सम्बन्धमा छिमेकी पालिकाहरुसँग समेत समन्वय तथा सहकार्य गरिने छ । ▪ बाझिएका नीतिगत व्यवस्था संशोधनका लागि आवश्यक समन्वय गरिने छ । ▪ राजस्वसँग सम्बन्धित विषय प्रदेश सरकार तथा जिल्ला सम्न्वय समितिसँग नियमित अन्तर्क्रिया गरिने छ । यसैगरी जिल्लाका अन्य छिमेकी स्थानीय तहहरुसँग समन्वय बैठक आयोजना गरि राजस्व सङ्कलनका सवालहरुबारे छलफल गरि समाधान गरिने छ । ▪ राजस्व प्रशासनलाई प्रभावकारी बनाउन प्रदेश सरकार तथा जिल्ला समन्वय समितिसँगको सहकार्य तथा समन्वयमा जोड दिइने छ ।

५.१.२ राजस्व सुधार कार्ययोजना

नगरपालिकाको सूचना तथा तथ्याङ्क अध्ययन र गाउँस्तरीय अन्तरक्रियाका आधारमा तयार गरिएको बेलवारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार योजना देहाय बमोजिम रहेको छ ।

तालिका नं १७ : राजस्व सुधार कार्ययोजना

सुधारका क्षेत्रहरु	सुधार गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरु	समयावधी	जिम्मेवारी
क. कर तथा गैर कर राजस्व			
सम्पत्ति कर	▪ सम्पत्ति कर कार्यान्वयन गर्ने कार्यविधि तयार गर्ने । ▪ मूल्याङ्कन समिति गठन गरि घरजग्गा मूल्याङ्कनको तौरतरिका र दर निर्धारण गर्ने । ▪ करदाताको सम्पत्ति मूल्याङ्कनमा चित्त नबुझ्ने करदाताको उजुरी दिने र यसको छिनोफानो गर्न नगरपालिकाको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा उजुरी सुनुवाई समिति गठन गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व शाखा
	▪ मूल्याङ्कन अनुसारको करदाताको लगत तयार गरि कम्प्यूटर सफ्टवेयरमा सबै घरजग्गा धनीहरुको लगत तयार गर्ने ।	२०७९ कार्तिक मसान्तसम्म	राजस्व शाखा
	▪ लगत अनुसार प्रत्येक घरधनीहरुलाई सम्पत्ति करको विल छपाई गरि वडामार्फत घर घरमा	२०७९ फाल्गुण मसान्तसम्म	राजस्व शाखा

	पठाउने ।		
पूर्वाधार उपयोग शुल्क	▪ पूर्वाधार उपयोग (सवारी वार्षिक/पटके) महशुल दर निर्धारण गर्ने र उपयुक्त तवरले शुल्क उठाउने । ▪ साझा सडकमा शुल्क लगाउन छिमेकी स्थानीय तहसँग समन्वय गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	नगरसभा नगरपालिका
	▪ खानेपानी महशुल दर निर्धारण गर्ने । ▪ सिंचाई महशुल दर निर्धारण गर्ने । ▪ महशुल सङ्कलन गर्ने ।	२०७९असार मसान्तसम्म	नगरसभा
घर जग्गा वहाल कर	▪ वडागत रुपमा घर बहालमा लगाउने घरधनीहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ घरधनीहरुसँग अन्तरक्रिया गर्ने । ▪ घरजग्गा बहाल कर समकलन आरम्भ गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	राजस्व परामर्श समिति राजस्व शाखा
बहाल विटौरी शुल्क	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा उपयोग बारेको विविरण तयार गर्ने । ▪ सार्वजनिक जग्गाहरुको पहिचान गरि नापनक्सा अध्यावधिक गर्ने । ▪ बहाल विटौरी करको दर निर्धारण गर्ने ।	२०७९ असार मसान्तसम्म	कार्यपालिका राजस्व परामर्श समिति
	▪ सार्वजनिक जग्गाहरुमा बसपार्क, कृषि हाटबजार, शौचालय निर्माण गरि बहालमा लगाउने ।	आ.व. २०७९/८० देखि	ननगर कार्यपालिका
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ महिला पुरुष स्वामित्व छुट्टिने गरि घरजग्गाको अभिलेख राख्ने । ▪ प्रदेश सरकारबाट महशुल दर निर्धारण भए बमोजिम घर जग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर उठाउने/ मालपोत कार्यालयबाट प्राप्त गर्ने ।	२०७९ श्रावण देखि	नगर कार्यपालिका
प्राकृतिक स्रोत विक्री	▪ जडिवुटीको पहिचान तथा उपदेयताबारे पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुलाई तालिम प्रदान गर्ने । ▪ प्राकृतिक स्रोतहरुको विक्री मूल्य निर्धारण गर्ने, सङ्कलन गर्ने ।	२०७९	नगरपालिका र सम्बन्धित शाखा
	▪ ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा उत्खनन्/सङ्कलन गर्ने प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण गर्ने ।	२०७९	नगरपालिका, वडा कार्यालय, प्राविधिक शाखा
व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	▪ वडागत रुपमा दर्ता गर्नुपर्ने सङ्घसंस्थाहरुको विवरण सङ्कलन गर्ने । ▪ वर्गिकरण अनुसार व्यवसाय दर्ता तथा नविकरण दस्तुर सङ्कलन गर्ने ।	तत्कालै	नगरपालिका, वडा कार्यालय, राजस्व शाखा
अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन	▪ घरजग्गा मूल्याङ्कन र अचल सम्पत्ति मूल्याङ्कन अभिलेखलाई एकरुपता कायम गर्ने ।	तत्कालै	वडा कार्यालय

शुल्क			
पर्यटन सेवा शुल्क	▪ धार्मिक एवम् पर्यटकीय स्थलहरुको प्रवेश शुल्क निर्धारण गर्ने । ▪ पर्यटकीय सेवाहरुको व्यवस्थापन गरि शुल्क लगाउने ।	२०७९ पौष मसान्तसम्म	नगर कार्यपालिका, योजना शाखा
नक्सा पास दस्तुर	▪ नक्सापास सम्बन्धमा जनचेतना जगाउने । ▪ आवश्यक दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्ने । ▪ नक्सा पास कार्य अनिवार्य गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र प्राविधिक शाखा
पानी मुहान दर्ता शुल्क	▪ पानी मुहान दर्ता गर्ने बारे सरोकारवालाहरुलाई जानकारी गराउने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय
सामुदायिक वनबाट भएको आम्दानीबाट तोकिएको प्रतिशत स्थानीय विकासका लागि समन्वय गर्ने ।	▪ सामुदायिक वनबाट वार्षिक रुपमा विक्रीयोग्य हुने काठजन्य तथा गैर काठ, जडिवुटीको आँकडा सहितको कार्ययोजना माग गर्ने । ▪ सामुदायिक वनबाट स्थानीय विकासमा गर्ने लगानी बारेमा समन्वय गर्ने ।	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	नगरपालिका तथा राजस्व शाखा
ख. आयआर्जन हुने पूँजीगत लगानीका क्षेत्र			
पूर्वाधार निर्माण गर्ने	▪ सडकहरुलाई कालोपत्रे गर्ने । ▪ होमस्टेहरुको विकास गर्ने ।	निरन्तर	नगरपालिका र प्राविधिक शाखा
महत्वपूर्ण धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरुको विकास, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन	▪ क्रमश नगरपालिकामा रहेका धार्मिक तथा परयटकीय स्थलहरुको प्रवर्द्धनका लागि पर्यटकीय प्याकेजको रुपमा विकास गर्ने ।	निरन्तर	नगर कार्यपालिका र निजी क्षेत्र
ग. मानवीय क्षमता विकास तथा राजस्व प्रशासन			
मानवीय क्षमता विकास	▪ प्रस्तावित संगठनात्मक ढाँचा अनुरुप राजस्व शाखाको दरबन्दी परिपूर्ति गर्ने र सोही बमोजिम राजस्व सङ्कलनको जिम्मेवारी उक्त शाखालाई दिने । ▪ नगरपालिकाका राजस्व अधिकारका क्षेत्रमा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारीहरुलाई अभिमुखीकरण	नियमित	नगरपालिका

	गर्ने । ▪ राजस्व परामर्श समितिका पदाधिकारीहरुलाई असल अभ्यासबारे जानकारी दिने कार्यक्रम आयोजना गर्ने । ▪ नगरपालिका तथा वडा कार्यालयका कर्मचारीहरुलाई कर तथा राजस्व प्रशासन र अभिलेख र सफ्टवेयर बारे तालिम प्रदान गर्ने । ▪ व्यवसायीहरुलाई कर सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने ▪ निर्धारित समय भन्दा ढिलो कर तिर्नेलाई जरिवाना तथा समयमा तिर्नेलाई प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्ने		
तथ्याङ्क तथा सूचना व्यवस्थापन	▪ सबै किसिमका (घरजग्गा कर, व्यवसाय कर, बहाल विटौरी कर, घर बहाल कर) करदाताहरुको तथ्याङ्क सूचना सङ्कलन गर्ने । ▪ करदाताको व्यक्तिगत फाईल (विवरण) तयार गर्ने। ▪ महशुलयोग्य पूर्वाधारहरु (सडक, सिंचाई, विद्युत, खानेपानी, बसपार्क, आदि) को अभिलेख तयार गर्ने	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	वडा कार्यालय, राजस्व शाखा, प्राविधिक शाखा
राजस्व सङ्कलन तथा अभिलेक	▪ करदाताको विवरण सबै वडा तथा नगरपालिका कार्यालयको सोही सफ्षवेयरमा ईन्ट्री गर्ने । ▪ राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर तथा कम्प्युटरकृत प्रणालीमार्फत सेवा दिने	२०७९ चैत्र मसान्तसम्म	नगर कार्यपालिका र वडा कार्यालय
सूचना तथा पारदर्शिता	▪ स्थानीय सञ्चार माध्यमबाट करदाताहरुलाई कर तिर्न प्रोत्साहित गर्ने सम्बन्धी सूचना सम्प्रेषण गर्ने ▪ नगरपालिका र वडामा करको दररेट सहित नागरिक वडापत्र राख्ने । ▪ कर तथा राजस्व असुलीका लागि घरदैलो कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । ▪ राजस्व सङ्कलनको विविरण त्रैमासिक एवम् अर्ध वार्षिक रुपमा प्रकाशन गर्ने ।	नियमित	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, वडा सचिवहरु
अनुगमन	▪ अनुगमन गरि छुटेका करदातालाई करको दायरामा ल्याँउने । ▪ कर चुहावत नियन्त्रण गर्ने ।	प्रत्येक ३ महिनामा	कार्यपालिका तथा वडा कार्यालयहरु
करदाता तथा कर्मचारी प्रोत्साहन कार्यक्रम	▪ कर्मचारीलाई राजस्व असुलीको आधारमा कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरि प्रोत्साहन गर्ने । ▪ करदातालाई सम्मान (बढी कर तिर्नेलाई)	वार्षिक रुपमा (नगर सभा गर्ने दिनमा)	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
राजस्व प्रशासनको प्रभावकारिता बन्दोबस्ती	▪ नगरपालिकामा राजस्व शाखाको लागि कार्यकक्ष, कम्प्युटर, प्रिन्टर, विद्युत व्याकअप सहितको सुविधा उपलब्ध गराउने ।	तत्कालै	नगरकार्यपालिका, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद ६. आगामी तीन वर्षको आय प्रक्षेपण

यस परिच्छेदमा आगामी ३ आर्थिक वर्षहरुका लागि नगरपालिकाको राजस्व प्रक्षेपण गरिएको छ । महालेखा परीक्षकले स्वीकृत गरेको एकीकृत आर्थिक सङ्केत तथा वर्गीकरण र व्याख्या, २०७४ को आधारमा आय प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको राजस्व अधिकार, हालको आय सङ्कलन अवस्था तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन पश्चात आय सङ्कलनमा पार्ने प्रभाव समेतलाई मध्यनजर गर्दै आगामी ३ वर्षको आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यस प्रक्षेपणले नगरपालिकाको आय बजेट तर्जुमा गर्न सहयोग पुग्नेछ ।

६.१ राजस्व सुधार कार्ययोजनाका आधारमा राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयन भई आगामी ३ वर्ष (आ.व. २०७९/८०-२०८१/८२)को लागि आय प्रक्षेपण गरिएको छ । यो आय अनुमान राजस्व सुधार योजनामा प्रस्ताव गरिएका क्रियाकलापहरूको आधारमा गरिएको छ । धेरैजसो शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण प्राप्त तथ्याङ्कमा आधारित छ भने भविष्यमा आयका आधारको दायरा बढ्न गई सोबाट हुने योगदानलाई समेत मध्यनजर गरिएको छ । त्यसैगरी केही शीर्षकहरूको आय प्रक्षेपण गर्दा विगतको आय सङ्कलनको वृद्धिदरलाई आधार मानिएको छ ।

तालिका नं १८: आगामी ३ वर्षका लागि राजस्व प्रक्षेपण आधार

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	कुल संभाब्य आय २०७८/७९	आगामी आ.व.२०७९/८० को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
१	एकिकृत सम्पत्ति कर (सम्पति कर)	४०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	४४,००,०००
२	भमिकर/मालपोत	३०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३३,००,०००
३	घर बहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)	१५,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ७५% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	१६,५०,०००
४	वहाल विटौरी कर	५०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	५५,००,०००
५	स्थातिय पुर्बाधार उपयोग शुल्क	२६,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ८०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	२८,६०,०००
६	विज्ञापन कर	१,५०,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१,६५,०००
७	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	४०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	४४,००,०००
८	सरकारी सम्पत्तिको विक्रिवाट प्राप्त रकम	५०,०००.०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	५५,०००

क्र.स.	राजस्व शिर्षक	कुल संभाब्य आय २०७८/७९	आगामी आ.व.२०७९/८० को लागि प्रक्षेपण	
			प्रक्षेपणको आधार	प्रक्षेपित रकम
९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	१,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१,१०,०००
१०	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	१,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ७०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	१,१०,०००
११	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	३,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	३,३०,०००
१२	नक्शा पास दस्तुर	३५,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	३८,५०,०००
१३	सिफारिस दस्तुर	७५,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १५% ले बढ्दै जाने	८२,५०,०००
१४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	५०,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	५५,०००
१५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२,००,०००.०	फाराम, पुस्तक, नक्सा जस्ता सामग्रीहरुको बिक्रीबाट आ.ब. २०७८/७९ मा रु १ लाख सङ्कलन हुने र त्यसपछि बार्षिक १५% बृद्धि हुँदै जाने अनुमान	२२०,०००
१६	अन्य दस्तुर	५,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ९०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	५,५०,०००
१७	अन्य राजस्व	१०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	११,००,०००
१८	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो विक्रि शुल्क	२,५०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको १००% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२,७५,००,०००
१९	घर जग्गा रजिष्ट्रेसन	२,५०,००,०००.०	कुल सम्भावनाको ६०% र त्यसपछिका आ.व.मा १०% ले बढ्दै जाने	२,७५,००,०००
		संघिय		
२०	समानिकरण अनुदान	१८७७००००००.०	आ.ब. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	२०६४७०००००
२१	शसर्त अनुदान	३०७२००००००.०		३३७९२०००००
२२	विषेश अनुदान	२०३०००००.०		२२३३००००
२३	समपुरक अनुदान	१९६०००००.०		२१५६००००
२४	सामाजिक सुरक्षा	२७००००००००.०		२९७०००००००
		प्रदेश		
२५	समानिकरण अनुदान	११०६५०००.०	आ.ब. २०७८/७९ का लागि प्राप्त सिलिङ्ग र त्यसपछि क्रमश ५% का दरले बृद्धि हुँदै जाने	१२१७१५००
२६	शसर्त अनुदान	२८०००००.०		३०८००००
२७	प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँड	१५९३५०००.०		१७५२८५००

६.२ आगामी तीन आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

आय शीर्षकको सम्भाव्य आधार तथा राजस्व सुधार कार्ययोजनाको कार्यान्वयनलाई आधार मानेर नगरपालिकाको आगामी तीन वर्षको प्रक्षेपित आयको विवरण तयार गरिएको छ । प्रक्षेपणको लागि राजस्व सङ्केत वर्तमानमा सिफारिश गरिएको लेखा कोडको आधारमा गरिएको छ । माथिका अध्यायहरूमा प्रस्ताव गरिए अनुसार ऐनले देय बमोजिम करका दायरा विस्तार गर्न सकेको खण्डमा निम्न तालिकामा दिए अनुसार नगरपालिकाको आय वृद्धि हुने देखिन्छ ।

तालिका नं १९ : आगामी ३ आर्थिक वर्षको राजस्व प्रक्षेपण

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण		
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान							
क	आन्तरिक आय							
११३१३	एकिकृत सम्पत्ति कर (सम्पति कर)	१०९७६४३४.७५	४९३८८८१.१४	३८५८९३६.६६	४००००००.०	४४०००००.०	४८४००००.०	५३२४०००.०
११३१४	भमिकर/मालपोत	४९६१२७.०	१२३४७२०.६३	३११४२३९.१०	३००००००.०	३३०००००.०	३६३००००.०	३९९३०००.०
११३२१	घर बहाल कर (घरजग्गा वहाल कर)	५९४१९४.४२	२२७४५२१.८१	१८६५७०९.१९	१५०००००.०	१६५००००.०	१८१५०००.०	१९९६५००.०
११३२२	वहाल विटौरी कर	७१११४५१.६४	५५१७७००.००	६७४९९८.००	१५०००००.०	१६५००००.०	१८१५०००.०	१९९६५००.०
११४५२	स्थातिय पुर्बाधार उपयोग शुल्क	२१८९९०१.००	२६००१४४.००	२५६२३०.००	२६०००००.०	२८६००००.०	३१४६०००	३४६०६००
११४७२	विज्ञापन कर	१२२२१०.००	०.००	०.००	१५००००.०	१६५०००.०	१८१५००	१९९६५०
१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१०४९८६०.००	२८६८५१७.५०	५१७८८६९.५०	४००००००.०	४४०००००.०	४८४००००	५३२४०००
१४६११	सरकारी सम्पत्तिको विक्रिवाट प्राप्त रकम	८८०००.००	०.००	११००.००	५००००.०	५५०००.०	६०५००	६६५५०
१४२६२	विद्युत सेवा शल्क	३०६४१८.७५	१७३७९०.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा विक्री	११९००.००	३५८०००.००	२३४२६६.००	१०००००.०	११००००	१२१०००	१३३१००
१४३११	न्यायिक दण्ड जरिवाना र जफत	६१२९६८.००	१०८६००१.००	२१२३३५३.३६	१०००००.०	११००००	१२१०००	१३३१००
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	२९४९९५.५०	५२४७१०.८४	८४०००.००	३०००००.०	३३००००	३६३०००	३९९३००
१४२४२	नक्शा पास दस्तुर	७२६९१८७.००	१५६०६४३.००	३१२४७०१.५६	३५०००००.०	३८५००००	४२३५०००	४६५८५००
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	९१६२८५५.७५	९२२६६५०.७०	७७४७६३२.४४	७५०००००.०	८२५००००	९०७५०००	९९८२५००
१४२४४	ब्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	२१४७५८.००	२४५५०.००	१०६६२९१.००	५००००.०	५५०००	६०५००	६६५५०
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	१२१४४८.०४	४६७३२५.०२	३३३४८२.००	२०००००.०	२२००००	२४२०००	२६६२००
१४२४९	अन्य दस्तुर	२८४२८८०.४०	१२१७७६४.७४	६१५५३०.१९	५०००००.०	५५००००	६०५०००	६६५५००
१४५२९	अन्य राजस्व	१२१६७८२८.३९	११५४००८३.००	७९७४६३.५७	१००००००.०	११०००००	१२१००००	१३३१०००
१४१५७	ढुंगा गिट्टी वालुवा माटो विक्रि शुल्क	११३३५४४५.००	२९०१३०६३.००	४४५८३६८१.२९	२५००००००.०	२७५०००००	३०२५००००	३३२७५०००

राजस्व संकेत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण		
		२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
११३१५	घर जग्गा रजिष्ट्रेसन	२२४२०५८.००	१९०६१५००.००	२९२९४८५८.००	२५००००००.०	२७५०००००	३०२५००००	३३२७५०००
१४१५३	बन क्षेत्रको आय	०.००	०.००	०.००	२००००००.०	२२०००००	२४२००००	२६६२०००
१४१९१	फोहोरमैला सेवा शुल्क	०.००	०.००	०.००	१५०००००.०	१६५००००	१८१५०००	१९९६५००
क) जम्मा		**६९२१०९२१.६४**	**९३६८८५६८.३८**	**१०४९५५३४१.८६**	**८८०५००००.०**	**९६८५५०००.०**	**१०६५४०५००**	**११७१९४५५०**
ख) मौजुदा आम्दानी		**६४२५४०६६.००**	**१०४२३००००.००**	**१४६३७४२५६.२५**	**५०००००००.०**	**५५०००००००.०**	**६०५०००००**	**६६५५००००**
आन्तरिक श्रोतको जम्मा (क+ख)		**१३३४६४९८७.६४**	**१९७९१८५६६.३८**	**२५१३२९५९८.११**	**१३८०५००००.०**	**१५१८५५०००.०**	**१६७०४०५००**	**१८३७४४५५०**
१४५२९	लागत सहभागिता	३०८६७७७२.४१	३३३६४५७०.०५	१८४८०४६१.३६	१५००००००.०	१६५०००००	१८१५००००	१९९६५०००
३२१४१	ऋणतथा अनुदान	०.००	०.००	३६८५३३६.००	८००००००.०	८८००००००	९६८०००००	१०६४८००००
गरिव सँग नगरपालिका कोष अल्या		०.००	०.००	१९२५००००.००	१९२५००००.०	२११७५०००	२३२९२५००	२५६२१७५०
जम्मा		**३०८६७७७२.४१**	**३३३६४५७०.०५**	**४१४१५७९७.००**	**११४२५००००.०**	**१२५६७५०००**	**१३८२४२५००**	**१५२०६६७५०**
कुल जम्मा		**१६४३३२७६०.०५**	**२३१२८३१३६.४३**	**२९२७४५३९५.००**	**२५२३०००००.०**	**२७७५३००००**	**३०५०८३०००**	**३३५८११३००**
ख		**बाह्य आय (संघिय)**						
१३३११	समानिकरण अनुदान	१७००००००.००	१७८९०००००.००	१७४७०००००.००	१८७७०००००.०	२०६४७००००	२२७११७००	२४९८२८७००
१३३१२	शसर्त अनुदान	२०४५८१५५५.६२	२६२७३३०००.००	३३९९०१२७०.००	३०७२०००००.०	३३७९२००००	३७१७१२००	४०८८८३२००
१३३१४	विषेश अनुदान	०.००	१७२८३०००.००	०.००	२०३०००००.०	२२३३००००	२४५६३०००	२७०१९३००
१३३१६	समपुरक अनुदान	०.००	१०९०००००.००	०.००	१९६०००००.०	२१५६००००	२३७१६०००	२६०८७६००
१३३१५	सामाजिक सुरक्षा	११५५०८८००.००	१९३८१२०००.००	२१००००००.००	२७००००००.०	२९७००००००	३२६७००००	३५९३७००००
ख		**बाह्य आय (प्रदेश)**						
१३३११	समानिकरण अनुदान	४४२९०००.००	८०५१०००.००	७९६९०००.००	११०६५०००.०	१२१७१५००	१३३८८६५०	१४७२७५१५
१३३१२	शसर्त अनुदान	०.००	१०५२००००.००	१९३८०००.००	२८०००००.०	३०८००००	३३८८०००	३७२६८००
प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँड		९१५४३६९.८४	७०३७८९९.००	११८४९३२९.५६	१५९३५०००.०	१७५२८५००	१९२८१३५०	२१२०९४८५
प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र साझेदारी कार्यक्रम		१५८७५०००.००	२२६१९०००.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
१३३१७	प्रदेश विषेस अनुदान	०.००	३००००००.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
	प्रदेश निर्वाचन विषेस कार्यक्रम	०.००	६२०८०००.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
१३३१४	प्रदेश समपुरक अनुदान	०.००	१५००००००.००	१००००००.००	१०००००००.०	०.०	०.०	०.०
करुणा फाउन्डेसन		०.००	४५००००.००	१८५८५२४.००	२८०००००.०	३०८००००	३३८८०००	३७२६८००
एकिकृत स्वास्थ्य पुर्वाधार		०.००	०.००	१००००००.००	९००००००.०	९९००००००	१०८९०००००	११९७९००००
पर्यटन पुर्वाधार तथा पर्यटन उपज बिकास साझेदारी कार्यक्रम		०.००	०.००	०.००	४५२०००००	४९७२००००	५४६९२०००	६०१६१२००
जिल्ला समन्वय साझेदरी वडा कार्यालय				०.००	१७९०००००	१९६९००००	२१६५९०००	२३८२४९००
बाह्य श्रोतको जम्मा		**६७६१७३४११.८**	**८८३०८२१७४.८**	**९४१८८८०७९.१**	**१२२९९९६०००**	**१२१६३२०६००**	**१३३७९५२६६०**	**१४७१७४७९२६**
कुल जम्मा		**८०९६३८३९९.५१**	**१०८१०००७४१.२१**	**११९३२१७६७७.२**	**१३६७०४६०००**	**१३७८०७५६००**	**१५०४९९३१६०**	**१६५५४९२४७६**

स्रोत: बेलवारी नगरपालिका, राजस्व शाखा, २०७९

परिच्छेद ७. अपेक्षित नतिजा

यस परिच्छेदमा बेलवारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अपेक्षित नतिजा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.१ अपेक्षित नतिजा

प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजनाको उचित कार्यान्वयनबाट नगरपालिकाको हालको आन्तरिक राजस्वमा आ.व.२०७५/७६ को यथार्थ रकम रु १३,३४,६४,९८७.६४ को तुलनामा प्रस्तुत कार्ययोजनाको अन्त्यमा रु १८,२४,१३,५५० हुने अपेक्षा गरिएको छ । यस नगरपालिकाको अघिल्लो परिच्छेदमा प्रक्षेपित आन्तरिक आय र सङ्घीय सरकारबाट हुने वितीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त हुन सक्ने आय समेत गरि कूल आय संक्षेपमा देहायको तालिका बमोजिम हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

तालिका नं २० : नगरपालिकाको अपेक्षित आय संक्षेपमा

राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण		
	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
आन्तरिक श्रोतको जम्मा	**१३३४६४९८७.६४**	**१९७९१८५६६.३८**	**२५१३२९५९८.११**	**१३८०५००००.०**	**१५१८५५०००.०**	**१६७०४०५००**	**१८३७४४५५०**
लागत सहभागिता	३०८६७७७२.४१	३३३६४५७०.०५	१८४८०४६१.३६	१५००००००.०	१६५०००००	१८१५००००	१९९६५०००
ऋणतथा अनुदान	०.००	०.००	३६८५३३६.००	८००००००.०	८८०००००	९६८००००	१०६४८०००
गरिव सँग नगरपालिका कोष अल्या	०.००	०.००	१९२५००००.००	१९२५००००.०	२११७५०००	२३२९२५००	२५६२१७५०
जम्मा	**३०८६७७७२.४१**	**३३३६४५७०.०५**	**४१४१५७९७.००**	**११४२५००००.०**	**१२५६७५०००**	**१३८२४२५००**	**१५२०६६७५०**
कुल जम्मा	**१६४३३२७६०.०५**	**२३१२८३१३६.४३**	**२९२७४५३९५.००**	**२५२३००००००.०**	**२७७५३००००**	**३०५०८३०००**	**३३५८११३००**
बाह्य आय (संघिय)							
समानिकरण अनुदान	१७००००००.००	१७८९०००००.००	१७४७०००००.००	१८७७०००००.०	२०६४७००००	२२७११७००	२४९८२८७००
शसर्त अनुदान	२०४५८१५५५.६२	२६२७३३०००.००	३३९९०१२७०.००	३०७२०००००.०	३३७९२००००	३७१७१२००	४०८८८३२००
विषेश अनुदान	०.००	१७२८३०००.००	०.००	२०३०००००.०	२२३३००००	२४५६३०००	२७०१९३००
समपुरक अनुदान	०.००	१०९०००००.००	०.००	१९६०००००.०	२१५६००००	२३७१६०००	२६०८७६००
सामाजिक सुरक्षा	११५५०८८००.००	१९३८१२०००.००	२१००००००० .००	२७०००००००.०	२९७००००००	३२६७००००	३५९३७००००
बाह्य आय (प्रदेश)							
समानिकरण अनुदान	४४२९०००.००	८०५१०००.००	७९६९०००.००	११०६५०००.०	१२१७१५००	१३३८८६५०	१४७२७५१५
शसर्त अनुदान	०.००	१०५२००००.००	१९३८०००.००	२८०००००.०	३०८००००	३३८८०००	३७२६८००
प्रदेश सरकार राजस्व बाँडफाँड	९१५४३६९.८४	७०३७८९९.००	११८४९३२९.५६	१५९३५०००.०	१७५२८५००	१९२८१३५०	२१२०९४८५
प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र साझेदारी कार्यक्रम	१५८७५०००.००	२२६१९०००.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
प्रदेश विषेस अनुदान	०.००	३०००००० .००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
प्रदेश निर्वाचन विषेस कार्यक्रम	०.००	६२०८०००.००	०.००	०.०	०.०	०.०	०.०
प्रदेश समपुरक अनुदान	०.००	१५००००००.००	१००००००.००	१००००००० .०	०.०	०.०	०.०

राजस्व शिर्षक	यथार्थ	यथार्थ	यथार्थ	प्रस्तावित आय	प्रक्षेपण		
	२०७५/७६	२०७६/७७	२०७७/७८	२०७८/०७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
करुणा फाउन्डेसन	०.००	४५००००.००	१८५८५२४.००	२८०००००.०	३०८००००	३३८८०००	३७२६८००
एकिकृत स्वास्थ्य पुर्वाधार	०.००	०.००	१०००००००.००	९००००००.०	९९००००००	१०८९०००००	११९७९००००
पर्यटन पुर्वाधार तथा पर्यटन उपज बिकास साझेदारी कार्यक्रम	०.००	०.००	०.००	४५२००००००	४९७२००००	५४६९२०००	६०१६१२००
जिल्ला समन्वय साझेदरी वडा कार्यालय			०.००	१७९००००००	१९६९००००	२१६५९०००	२३८२४९००
बाह्य श्रोतको जम्मा	**६७६१७३४११.८**	**८८३०८२१७४.८**	**९४१८८८०७९.१**	**१२२९९९६०००**	**१२१६३२०६००**	**१३३७९५२६६०**	**१४७१७४७९२६**
कुल जम्मा	**८०९६३८३९९.५१**	**१०८१०००७४१.२१**	**११९३२१७६७७.२**	**१३६७०४६०००**	**१३७८०७५६००**	**१५०४९९३१६०**	**१६५५४९२४७६**

स्रोत: बेलवारी नगरपालिका, राजस्व शाखा, २०७९

यसरी नगरपालिकाले यस कार्ययोजनाको अन्तिम आ.व.मा आफ्नो कुल आयमध्ये आन्तरिक राजस्वको हिस्सा गत आ.व.को यथार्थ आय चालु आ.व.को १६.४८ प्रतिशतबाट कमि भएर १०.०९ प्रतिशत हुने अपेक्षा गरिएको छ । नगरपालिकासँग भएका स्रोत साधन परिचालनमा जोड दिएर स्थानीय विकासका लागि उल्लेख्य स्रोत स्थानीयस्तरबाटै जुटाउँदै अगाडी बढ्ने दिशामा प्रस्तुत कार्ययोजना महत्वपूर्ण माध्यम हुन सक्दछ । पालिकाको राजस्व सुधारको लागि नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान गरि करको दायरामा समावेश गरिनुपर्दछ । नगरपालिकाको वार्षिक योजना तर्जुमाका लागि आन्तरिक स्रोत अनुमान गर्ने मार्गदर्शनका रुपमा यसले सहयोग पुग्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

उल्लेख गरिए अनुसार प्रक्षेपित आय हासिल गर्नका लागि नगरपालिकाले वर्तमान संरचना तथा व्यवस्थापन प्रणालीमा परिवर्तन गर्न आवश्यक देखिन्छ । यस सन्दर्भमा सुधारका लागि सुझाइएका कदमहरु निम्नानुसार छन् :

- राजस्व असुलीको अनुगमन कार्यमा राजस्व परामर्श समितिलाई थप क्रियाशील बनाउने ।
- आर्थिक ऐन संसोधन गरि सङ्घीय कानुन अनुकुलन र थप वस्तुपरक बनाउने ।
- आय अनुमान र आय प्रतिवेदनका लागि तोकिएको ढाँचा व्यवहारमा ल्याउने ।
- सम्पत्ति कर र मालपोत वा भूमिकर असुली व्यवस्था ब्यवस्थित गरि कम्प्यूटरिकृत अभिलेख तयार गर्ने ।
- कर तथा गैर कर सङ्कलन सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रमहरुको आयोजना गर्ने । राजस्व सुधारको लागि स्थानीय तहमा २ दिने तालिम सञ्चालनका अलावा करदातालाई शिक्षा प्रदान गर्न आवश्यक छ ।
- स्थानीयबासीले कर तिर्न सक्ने क्षमताको आधारमा करको दर निर्धारण गरि करको दायरा बढाउने ।
- कर चुहावट नियन्त्रण गर्ने कार्यलाई प्रबावकारी बनाउने ।
- कर प्रशासनलाई सूचना प्रविधि प्रणालीमा रुपान्तरण गर्ने ।
- स्थानीय तहको राजस्व परिचालनमा अन्तरपालिका स्तरीय समन्वय भएमा राजस्व सुधार कार्यक्रम प्रभावकारी हुने देखिन्छ ।

परिच्छेद ८. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

यस परिच्छेदमा बेलवारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कनबारे चर्चा गरिएको छ ।

८.१ अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

कुनै पनि योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात मात्रै योजनाले सार्थकता पाउने गर्दछ । कार्यान्वयनमा प्रभावकारिताका लागि अन्य कुराको अतिरिक्त यसको अनुगमनको लागि भरपर्दो विधि र संयन्त्र निर्माण हुन आवश्यक भए जस्तै राजस्व सुधार कार्ययोजनामा समावेश भएका कृयाकलापहरुको कार्यान्वयन सुनिश्चितताका लागि पनि यसको नियमित र भरपर्दो अनुगमनको व्यवस्था गरिनु जरुरी हुन्छ । राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमनमा मुख्य रुपमा राजस्व शाखा/ महाशाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति तथा कार्यपालिकाको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ ।

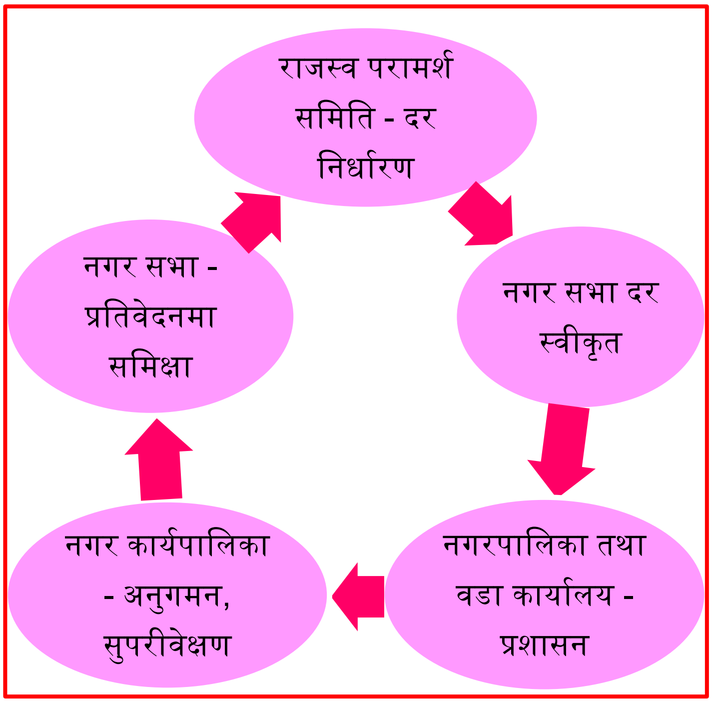

चित्र नं ८: राजस्व सुधार कार्ययोजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

अनुगमनबाट नगरपलिकाको राजस्व सम्बन्धी नीति र योजनाको उचित रुपमा कार्यान्वय भए नभएको, राजस्व असुलीको प्रवृत्ति लक्ष्य अनुरुप भए नभएको, राजस्व प्रशासनमा कुनै समस्या भए नभएको, सुधारका लागि गरिएका निर्णय कार्यान्वयन भए नभएको, अभिलेख दुरुस्त राखे नराखेको, निर्धारित अवधिमा राजस्व कोषमा दाखिला गरे नगरेको आदि कुराहरु नियमित रुपमा अनुगमन गरि अद्यावधिक सूचना प्राप्त गर्ने र आवश्यकता अनुसार निर्णय, निर्देशन तथा नगरपालिकामा सिफारिस लगायतको कार्यबाट मात्र स्वीकृत आर्थिक ऐनको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न सहयोग पुग्दछ । प्रस्तुत राजस्व सुधार कार्ययोजना र सो बमोजिम सङ्कलित राजस्वको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि निम्न बमोजिम अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्न उपयुक्त हुने देखिन्छ ।

तालिकानं २१ : अनुगमन योजना

अनुगमन गर्ने क्षेत्र	अनुगमन गर्ने निकाय	अनुगमन गर्ने समय	अनुगमन गर्ने तरिका
राजस्व असुली	राजस्व शाखा प्रमुख	दैनिक, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगति अनुगमन गर्ने ।
राजस्व प्रशासन	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य तथा प्रगतिको तुलना गर्ने ।
राजस्व सुधार योजना	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ नतिजामूलक अनुगमन खाका अनुसार लक्ष्य र प्रगतिको तुलना गर्ने ।
समन्वय तथा सहकार्य	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ स्थलगत अनुगमन गर्ने । ▪ समन्वय र सहजिकरण गर्ने । ▪ मार्गदर्शन तथा निर्देशन दिने ।
राजस्व नीति	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगर सभा	चौमासिक र वार्षिक	▪ चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
राजस्व प्रतिवेदन	राजस्व शाखा, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, राजस्व परामर्श समिति, कार्यपालिका, नगर सभा, लेखापरीक्षक	मासिक, चौमासिक र वार्षिक	▪ मासिक, चौमासिक तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति सम्बन्धी तुलनात्मक विश्लेषण गरि आवश्यक रणनीति सिफारिस, सुझाव तथा निर्देशन र पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
समीक्षा	उपाध्यक्ष	चौमासिक र वार्षिक	▪ लक्ष्य र उपलब्धी सहित सिकाइको प्रस्तुति र सुधारको पृष्ठपोषण प्राप्त गरि आगामी मार्गचित्र तयार गर्ने ।

राजस्वका स्रोत अनुसार अनुगमन गर्दा हेर्नुपर्ने कराहरुको सूची तयार गरि अनुगमन गर्दा प्रभावकारी हुन्छ । साथै अनुगमनको प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यलाई अनिवार्य गरिनु पर्दछ । नगरपालिकाले संस्थागत स्वमूल्याङ्कन गर्दा यस कार्ययोजनाका सम्बन्धित विषयमा आधार लिन सकिन्छ ।

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: तथ्याङ्क सङ्कलन सूची

१. नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय तथा हालको अवस्था

संक्षिप्त परिचय

- नामाकरण
- घरधुरी तथा जनसङ्ख्या
- क्षेत्रफल तथा वडा विभाजन
- प्रसिद्ध स्थलहरु

मुख्य पूर्वाधारको अवस्था

- सडक, बाटो, पुल
- बिजुली
- खानेपानी तथा सिंचाई
- सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरु
- फोहरमैला व्यवस्थापन (फोहरको परिमाण र व्यवस्थापनको अवस्था)

आर्थिक अवस्था

- उद्योग, व्यवसाय तथा कलकारखाना
- मुख्य व्यापारिक केन्द्रहरु
- प्राकृतिक तथा पर्यटकीय सम्पदा

२. नगरपालिकाको संगठन तथा राजस्व प्रशासन

हालको संगठन संरचना

- कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	पद	स्वीकृत दरबन्दी	पदपुर्ति	
			स्थायी	करार
१				
२				
३				
४				
५				

६				
७				
८				

भौतिक सुविधाहरु

- कार्यालयका भवनहरु
- सवारी साधन
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर

राजस्व शाखा तथा राजस्व प्रशासन

- राजस्व शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरुको विवरण

क्र.सं.	नाम	पद	जिम्मेवारी
१			
२			
३			
४			
५			

- कार्यकक्ष तथा कार्य स्थलको पर्याप्तता
- फर्निचर, कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य भौतिक सुविधाहरु
- राजस्व सम्बन्धी डाटा बेस, राजस्व प्रशासनमा सफ्टवेयर र त्यसको प्रयोग
- कम्प्यूटर विलिङ्ग प्रणालीको प्रयोग

३. नगरपालिका/नगरपालिकाको आय (आन्तरिक तथा वाह्य) सम्बन्धी विवरण

- विगत तीन आर्थिक वर्षहरु (२०७५/७६, २०७६/७७ र २०७७/७८) को यथार्थ आय विवरण
- चालु आर्थिक वर्षको (२०७८/७९) को अनुमानित/बजेट विवरण र गत महिनाको मसान्तसम्मको यथार्थ विवरण
- चालु आर्थिक वर्षका लागि नगर सभाले पारित गरेको कर, शुल्क तथा दस्तुरका दरहरु

अन्य दस्तावेज तथा सूचनाहरु

- निर्वाचित पदाधिकारीहरुको विवरण
- नगर सभाले पारित गरेको आर्थिक ऐन

- राजस्वसँग सम्बन्धित अन्य नीति तथा कार्यक्रमहरु
- नगरपालिकाको बस्तुस्थिति विवरण (Profile)
- राजस्व परिचालनका लागि भएका प्रभावकारी प्रयासहरु

तथ्याङ्क सङ्कलन फाराम

१. नगरपालिकाका आय स्रोतहरु तथा हालको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीवुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन			

	तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक, बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफ.एम. रेडियो सञ्चालन, 'घ' वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

२. नगरपालिकाको स्वामित्व वा भोगचलनमा रहेका जग्गा र भवन

क्र.सं.	**जग्गा रहेको स्थान**	**कि.नं.**	**क्षेत्रफल**	**हालको उपयोग**	**भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)**
क	**स्वामित्व रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					
ख	**भोगचलनमा रहेको जग्गा**				
१					
२					
३					

३. नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका भवन तथा औजारहरु

क्र.सं.	**भवन रहेको स्थान**	**भवनको विवरण**	**हालको उपयोग**	**भाडा वा बहाल रकम (यदि भएमा)**

१	**भवन**			
२	**मेसिन औजार**			

४. करमा आधारित सूचनाहरु

क) सम्पत्ति कर सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

ख) भवन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरको वर्गीकरण	अनुमानित सङ्ख्या	बहालमा भएको सङ्ख्या	औषत बहाल दर
१	व्यापरिक प्रयोजनका लागि निर्मित भवन/घरहरु (नोट: व्यापारिक कम्प्लेक्स, पार्टी प्यालेस, अस्पताल, कोल्ड स्टोर, नीजि विद्यालय तथा क्याम्पस, आदि)			
२	औद्योगिक प्रयोजनका भवन/घरहरु			
३	आवासिय भवन/घरहरु			
३.१	कच्ची घरहरु (कच्ची जोडाई तथा छाना)			
३.२	अर्ध कच्ची घरहरु (माटोको जोडाई र कंक्रिट वा स्टिलको छाना भएको)			
३.३	पिलर सिस्टम नभएको पक्की घर (Without RCC Frame Structure)			
३.४	पिलर सिस्टम भएको पक्की घर (With RCC Frame Structure)			
जम्मा				

ग) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

जग्गा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	**जग्गाको किसिम**	**अनुमानित क्षेत्रफल**	**औषत मुल्याङ्कन दर (मालपोत कार्यालयको आधारमा)**	**कैफियत**
१	शहरी क्षेत्र			
२	आवासीय क्षेत्र			
३	कृषि क्षेत्र			
४	वन तथा अन्य क्षेत्र			
जम्मा				

घ) मालपोत (भूमी कर) सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	**सवारी साधन**	**अनुमानित सङ्ख्या**	**कैफियत**
१	अटो रिक्सा, ईरिक्सा		
२	ठेलागाडा, टाँगा, रिक्सा		
जम्मा			

ङ) व्यापार व्यवसाय सम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा दर्ता भएका जम्मा करदाता सङ्ख्या

गत आ.व.मा कर तिर्ने करदाता सङ्ख्या

सङ्कलित रकम

क्र.सं.	**व्यापार व्यवसायको विवरण**	**साना लगानी**	**मझौला लगानी**	**ठूला लगानी**	**कैफियत**
१	उद्योग				
२	वित्तीय संस्था (बैंक, विकास बैंक, सहकारी विमा, आदि)				
३	व्यापारिक भवन, मल, निजी अस्पताल, संस्थागत कलेज				

	विद्यालय				
४	डिलर तथा थोक विक्रेता				
५	अन्य व्यवसाय				

च) प्राकृतिक स्रोतजन्य बस्तु विक्री

क्र.स.	उत्पादन/उत्खनन स्थल	सम्पतिको किसिम	कुल उत्खनन योग्य परिमाण	विक्री मूल्य	सम्भाव्य निकासी परिमाण
१		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		वालुवा			
		दहत्तर बहत्तर			
		अन्य			
२		ढुङ्गा			
		गिट्टी			
		स्लेट			
		वालुवा			
		दहत्तर बहत्तर			
		अन्य			
		जम्मा			

छ) जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर

क्र.सं.	वस्तुहरु	ईकाई	कुल सङ्कलन परिणाम	अनुमानित मुल्य
क	**जडिवुटी जन्य वस्तुहरु**			
ख	**कवाडी जन्य वस्तुहरु**			
ग	**जीवजन्तुको हाड, सिंङ, खुर, प्वाँख**			

ज) बहाल विटौरी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	सम्पत्तिहरु	ईकाई	परिमाण	दर
क	भवन तथा कोठाहरु			
ख	मेसिनहरु			

ग	सार्वजनिक सम्पत्ति			

झ) नगरपालिकाले निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरेका सेवा

क्र.सं.	सेवाहरु	उपलब्ध गराईएको स्थान वा क्षेत्र	ईकाई र परिमाण	सेवा शुल्कको सम्भावना के छ ?	हालको अवस्था (आय)
१	फोहरमैला व्यवस्थापन				
२	स्थानीय खानेपानी				
३	विजुली				
४	धारा				
५	अतिथि गृह				
६	धर्मशाला				
७	पुस्तकालय				
८	सभागृह				
९	ढल निकास				
१०	सडक वत्ति				
११	सार्वजनिक शौचालय				
१२	पार्क				
१३	पौडी पोखरी				
१४	व्यायमशाला				
१५	पर्यटकीय स्थल				
१६	हाट बजार				
१७	पशु बधशाला				
१८	शवदाह गृह				
१९	बसपार्क				
२०	अन्य पार्किङ्ग क्षेत्र				
२१	सिफारिश तथा प्रमाणित				
२२	दर्ता, अनुमति, नविकरण दस्तुर				
२३	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क				
२४	नक्सापास				
जम्मा					

अनुसूची २: विषयगत विश्लेषणको नमूना फाराम

१. राजस्व परिचालन संस्थागत तथा नीति विश्लेषण

नीति निर्धारणका क्षेत्रहरु	हालको अवस्था	नीतिगत सुधारको लागि सुझावहरु
क) संगठनात्मक व्यवस्था		
राजस्व शाखाको व्यवस्था संगठन संरचना छ छैन?		
राजस्व शाखामा कुन तहका कति दरबन्दी छन् ? र हालको पदपूर्तिको अवस्था कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाले गर्ने कामका लागि कार्यविवरण छ कि छैन ?		
कर्मचारीहरुलाई उनीहरुको जिम्मेवारी स्पष्ट र लिखित रुपमा दिईएको छ छैन?		
कर्मचारीहरुलाई आवश्यक पर्ने स्थान, फर्निचर, यातायात साधन, कम्प्युटर, मसलन्द आदिको व्यवस्था कस्तो छ?		
सूचना प्रविधिको प्रयोगको अवस्था कस्तो छ? (सफ्टवेयर, एस.एम.एस., ईमेल, टेलिफोन, आदि)		
कर्मचारीको राजस्व परिचालन सम्बन्धी क्षमता विकासको लागि के गरिएको छ ?		
राजस्व परिचालनका लागि वडालाई दिईएको जिम्मेवारी के छ ?		
ख) राजस्व प्रशासन सञ्चालनको अवस्था		
करदाताहरुको नाम तथा कर लाग्ने आधारको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ? कर अभिलेख आवश्यक पर्ने स्रोतहरु - सम्पत्ति, व्यवसाय, सवारी साधन, विज्ञापन, बहाल, आदि		
नगरपालिकाको स्वामित्वमा रहेका स्थायी सम्पत्तिहरुको विवरण तथा सो को परिचालन कस्तो छ?		
कर निर्धारणको लागि सम्पत्ति वा आय वा खर्च वा कारोवारको मूल्याङ्कन कतिको सहि रुपमा भएको छ ? मूल्याङ्कन अनुसार कर निर्धारण भएको छ छैन?		
चुहावट हुन सक्ने सम्भावनाहरु के के छन् र तिनको नियन्त्रणको लागि कस्तो नीति लिईएको छ?		
व्यवस्थाको वर्खिलाप गरेमा दण्डको व्यवस्था कस्तो छ?		
समयमा तिर्नेलाई छुट र ढिलो बुझाएमा जरिवाना लाग्ने		

व्यवस्था सबै आय स्रोतहरुमा कसरि लागु गरिएको छ?		
करदाताहरुलाई उनीहरुले तिर्नुपर्ने कर रकम बारे अग्रिम जानकारी गराउने व्यवस्था के छ र कतिको प्रभावकारी छ?		
नगरपालिकाले निर्धारण गरेको कर तथा शुल्कमा चित्त नबुझेमा गुनासो वा उजुरी गर्नसक्ने व्यवस्था के कस्तो छ ?		
राजस्व शाखाको कार्य प्रकृया, चुहावत नियन्त्रणको प्रयास, लक्ष्य तथा असुली अवस्थाको अनुगमनको व्यवस्था के छ?		
सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणाको कार्यान्वयनको अवस्था कस्तो छ?		
ग) सूचना तथा समन्वयको अवस्था		
करदाताहरुलाई कर तथा शुल्क सम्बन्धी जानकारी दिन के कस्तो कार्य गरिएको छ? (शिक्षामूलक कार्यक्रम, प्रचार प्रसार, होर्डिङ वोर्ड, वेभ साईट, आदि)		
करको दर निर्धारण तथा समिक्षामा सरोकार पक्षहरुको सहभागिता कस्तो छ?		
राजस्व परामर्श समिति तथा अन्य समितिहरुको प्रभावकारिता कस्तो छ ? (बैठक सङ्ख्या, निर्णयहरु आदि)		
राजस्व असुलीमा सरोकार पक्षहरुको सकारात्मक सहभागिताको अवस्था कस्तो छ?		
राजस्व शाखालाई अन्य शाखा तथा निकायबाट प्राप्त सहयोग कस्तो छ?		
आयका स्रोतहरुको अभिलेख व्यवस्था कस्तो छ?		
नगरपालिकाको आयको आय विवरण सार्वजनिक हुने गरेको छ छैन?		
आयको आलेप तथा मलेप हुने गरेको छ छैन? छ भने आएका बेरुजुहरु कसरी सम्बोधन भएका छन्?		

निश्कर्ष: नगरपालिकाको राजस्व परिचालनको अवस्थामा सुधार ल्याउनको लागि लिन सक्ने नीतिगत व्यवस्था

क.

ख.

ग.

२. स्थानीय तहलाई प्राप्त आन्तरिक राजस्व अधिकार र परिचालनको अवस्था

क्र. सं.	आयका प्रकार	सम्भावनाको विवरण	सङ्कलन भएको/ नभएको	दर निर्धारणको अवस्था
क	**कर तर्फ**			
१	भूमि कर (मालपोत)			
२	सम्पत्ति कर			
३	सवारी कर (टाँगा, रिक्सा, अटोरिक्सा, ईरिक्सा)			
४	घर जग्गा बहाल कर			
५	व्यवसाय कर			
६	जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर			
७	विज्ञापन कर			
८	मनोरञ्जन कर			
ख	**अन्य राजस्व**			
१	स्लेट, ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा एवम् माटोजन्य वस्तुको विक्री			
२	काठ, दाउरा, जराजुरी, दहत्तर, बहत्तर विक्री			
३	वन पैदावर (सामुदायिक वनको) विक्रीबाट प्राप्त आय			
४	नक्सापास दस्तुर			
५	व्यक्तिगत घटना दर्ता विलम्ब शुल्क			
६	वहाल विटौरी शुल्क			
७	पार्किङ्ग शुल्क			
८	अस्पताल सञ्चालन शुल्क			
९	फोहरमैला व्यवस्थपन शुल्क			
१०	स्थानीय खानेपानी शुल्क			
११	स्थानीय विद्युत महशुल			
१२	केवलकार, ट्रेकिंग, कायाकिङ्ग, बन्जीजम्प, जीपफ्लायर, पाराग्लाईडिङ्ग, आदि मनोरञ्जन तथा साहसी खेलकुद सम्बन्धी सेवा तथा व्यवसायमा सेवाशुल्क			
१३	निर्माण, सञ्चालन र व्यवस्थापन गरेका स्थानीय पूर्वाधार तथा सेवामा सेवाशुल्क (खानेपानी, विजुली, धारा, अतिथि गृह, धर्मशाला, पुस्तकालय, सभागृह, ढल निकास, सडक बत्ति, शौचालय, पार्क, पौडी पोखरी, व्यायामशाला, पर्यटकिय स्थल, हाटबजार, पशु वधशाला, शवदाह गृह, धोविघाट, सडक,			

	बसपार्क, पुल, आदि)			
१४	मूल्याङ्कन सेवा शुल्क			
१५	दर्ता, अनुमति तथा नवीकरण दस्तुर (एफएम रेडियो सञ्चालन, घ वर्गको निर्माण इजाजतपत्र, विद्यालय स्थापना, स्थानीय स्तरका व्यापारिक फर्म, आदि)			
१६	ढुङ्गा, गिट्टी, वालुवा, नुन, माटो, खरीढुङ्गा, स्लेट जस्ता वस्तुको सर्वेक्षण, उत्खनन तथा उपयोग शुल्क			
१७	वडा कार्यालय मार्फत गरिने सिफारिस तथा प्रमाणित दस्तुर			
१८	दण्ड जरिवाना			

माथि उल्लेखित बाहेक कुनै थप आन्तरिक राजस्व उठाएको भएमा सो को विवरण:

क.

ख.

ग.

आन्तरिक आय उठाउन सक्ने तर हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु तथा सो को परिचालन गर्ने उपाय:

सम्भाव्य भए पनि हालसम्म नउठाएका आय शिर्षकहरु	लागु नहुनुको कारण	परिचालन गर्ने उपाय

कर तथा शुल्कको दरमा देखिएका कमी कमजोरी तथा सुधारको उपाय

दर रेट निर्धारणमा कमी कमजोरी देखिएका आय शिर्षकहरु	कारण	सुधार गर्ने उपाय

अनुसूची ३: वस्तुगत विश्लेषणको नमूना फाराम

आय शिर्षकहरु	आवश्यक सूचना	सूचनाको सम्भाव्य स्रोतहरु
भूमि कर (मालपोत)	जग्गाको क्षेत्रफल तथा उपयोग	मालपोत कार्यालय
सम्पत्ति कर	सम्पत्ति धनी तथा निजको नाममा रहेका जग्गा तथा संरचना	स्थानीय तह, मालपोत कार्यालय, सर्भेक्षणहरु
व्यवसाय कर	उद्योग व्यवसायका सङ्ख्या प्रकृति सहित	स्थानीय तह, घरेलु तथा साना उद्योग कार्यालय, व्यवसायिक सङ्घ संगठनहरु
सवारी कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सवारी साधनहरु	यातायात व्यवस्था कार्यालय
बहाल विटौरी शुल्क	भाडामा दिएको जग्गाको क्षेत्रफल र भाडा दर	स्थानीय तह
घर जग्गा बहाल कर	भाडामा दिईएका घरहरु तथा प्रचलित दर	कर कार्यालय, जनगणना तथा सर्वेक्षणहरु
विज्ञापन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका विज्ञापन पाटीहरु	स्थानीय तह
मनोरञ्जन कर	गाउँ क्षेत्रमा रहेका सिनेमा हलहरु	स्थानीय तह
सवारी पार्किङ शुल्क	पार्किङ क्षेत्रको क्षेत्रफल तथा सवारी प्रवेश सङ्ख्या	स्थानीय तह तथा स्थलगत सर्वेक्षण
खानेपानी महशुल	धारा सङ्ख्या तथा पानीको उपयोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
विद्युत महशुल	मिटर सङ्ख्या तथा विजुलीको उपभोग	वितरण परिमाण, मिटर रिडिङ
फोहरमैला व्यवस्थापन शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	नगरपालिका, सेवा प्रदायक
ढल निकास सेवा शुल्क	सेवा लिनेको सङ्ख्या	नगरपालिका, सेवा प्रदायक
हाटबजार सेवा शुल्क	हाटबजार क्षेत्रको क्षेत्रफल	स्थलगत सर्भेक्षण
पशु वधशाला सेवा शुल्क	औषत पशु वध सङ्ख्या	स्थलगत सर्भेक्षण
सार्वजनिक संरचना मर्मत सम्भार शुल्क	प्रत्यक्ष सेवा लिनेको सङ्ख्या	स्थानीय तह
भाडा तथा बहाल	भाडा बहालमा दिएको पसल, घर तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
मेसिन तथा औजार भाडा	भाडामा दिएको मेसिन तथा औजार र प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
ताल, पोखरी तथा जग्गा भाडा	ताल, पोखरी तथा जग्गाहरुको सङ्ख्या तथा क्षेत्रफल तथा प्रचलित भाडा	स्थानीय तह
प्राकृतिक स्रोत	निस्काशन परिणाम	EIA प्रतिवेदन, स्थलगत सर्भेक्षण

कुल आय सम्भाव्यता पहिचान (शिर्षकगत रुपमा विश्लेषण गर्ने)

विवरण	**सङ्ख्या**	**औषत कर वा शुल्कको दर**	**सम्भाव्य रकम**
ठूला			
मझौला			
साना			
कुल आय सम्भाव्यता			

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान

विवरण	**रकम**
कुल आय सम्भाव्यता	
खुद आय सम्भाव्यता: करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	

खुद आय सम्भाव्यता पहिचान (आय ठेक्का)

विवरण	**रकम**
कुल आय सम्भाव्यता	
करको दायरामा ल्याउन सकिने (कुल सम्भाव्यताको ... प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको ओभरहेड खर्च (आयको १५ प्रतिशतले हुने रकम)	
घटाउने, ठेकेदारको नाफा (आयको १० प्रतिशत)	
खुद आय सम्भाव्यता (प्रारम्भिक ठेक्का अङ्क)	

निश्कर्ष:

सम्भाव्यता पहिचान पछि आय सङ्कलनमा ठूलो खाडल (GAP) देखिएका आय शिर्षकहरु	**खाडल ठूलो हुनुको कारण**	**समाधानका उपायहरु**

अनुसूची ४: आय प्रक्षेपणको ढाँचा

राजस्व सङ्केत	राजस्व शिर्षक	यथार्थ	अनुमान	प्रक्षेपण		
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
१००००	राजस्व तथा अनुदान					
११०००	स्थानीय कर					
११३००	सम्पत्ति कर					
११३१४	भूमि कर (मालपोत)					
११३२१	घर बहाल कर					
११३२२	बहाल विटौरी कर					
११३५१	व्यवसाय कर					
११४५१	सवारी साधन कर					
११४७०	मनोरञ्जन कर					
११४७२	विज्ञापन कर					
११६१३	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर					
११६१४	रेडियो, एफ.एम. सञ्चालन दस्तुर					
११६२१	चालक अनुपति पत्र, सवारी दर्ता किताव सम्बन्धी दस्तुर					
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर					
११६९१	जडीवुटी, कवाडी जीवजन्तु कर					
१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय					
१४२१२	सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१३	अन्य विक्रीबाट प्राप्त रकम					
१४२१७	खानेपानी, नहर तथा कुलो उपयोग वापतको शुल्क					
१४२१८	विद्युत सेवा शुल्क					
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क					
१४२२१	न्यायिक दस्तुर					
१४२२४	परीक्षा शुल्क					
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क					
१४२४१	पार्किङ्ग शुल्क					
१४२४२	नक्शा पास दस्तुर					
१४२४३	सिफारिस दस्तुर					

१४२४४	व्यक्तिगत घटना दस्तुर					
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर					
१४२४६	मुल्याङ्कन दस्तुर					
१४२४९	अन्य दस्तुर					
१४३११	न्यायिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड, जरिवाना र जफत					
१४५३१	सरकारी सम्पत्ति विक्रीबाट प्राप्त आय					
१४४००	**वस्तु तथा सेवामा आधारित कर**					
१४४११	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने मु.अ.क.					
१४४२१	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने अन्त: शुल्क					
१४४५६	वाँडफाँट भई प्राप्त हुने सवारी कर					
१४१७०	**राजस्व वाँडफाँडबाट प्राप्त आय**					
१४१७१	वन रोयल्टी					
१४१७२	खानी रोयल्टी					
१४१७३	जलस्रोत रोयल्टी					
१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी					
१४१७५	पदमार्ग रोयल्टी					
१३३१०	**अन्तरसरकारी अनुदान**					
१३३११	समानीकरण अनुदान					
१३३१२	शसर्त अनुदान					
१३३१३	विशेष अनुदान					
१३३१४	समपुरक अनुदान					
१३३१५	अन्य अनुदान					
१३३२०	**अन्तरसरकारी पुँजिगत अनुदान**					
१३३२१	शसर्त पुँजिगत अनुदान					
१३३२२	विशेष पुँजिगत अनुदान					
१३१००	**द्विपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३१११	द्विपक्षीय वैदेशिक चालू अनुदान					
१३१२१	द्विपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान					
१३२००	**वहुपक्षीय वैदेशिक अनुदान**					
१३२१०	**वहुपक्षीय वैदेशिक चालु अनुदान**					
११२११	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					

११२११	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त चालु अनुदान					
१३२२०	**वहुपक्षीय वैदेशिक पुँजिगत अनुदान**					
११२२१	अन्तरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
११२२१	गैरसरकारी अन्तराष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त पुँजिगत अनुदान					
३३१००	**आन्तरीक दायित्व**					
३३१९०	**खुद आन्तरिक ऋण**					
३३१९१	अन्य आन्तरिक सरकारबाट प्राप्त ऋण					
३३१९३	अन्य सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त ऋण					
३३२००	**वाह्य वित्तिय दायित्व**					
३३२४१	वैदेशिक ऋणको प्राप्ति					
	जम्मा राजस्व, अनुदान तथा दायित्व					

नगरपालिका/नगरपालिकाको आय संरचनाको सारांश

क्र.सं.	**राजस्व शिर्षक**	**यथार्थ आय**	**प्रस्तावित आय**	**प्रक्षेपित आय (आगामी ३ आ.व.को)**		
		२०७७/७८	**२०७८/७९**	**२०७९/८०**	**२०८०/८१**	**२०८१/८२**
१	आन्तरिक आय					
२	सङ्घीय राजस्व वाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
३	प्रदेश राजस्व वाँडफाँटबाट प्राप्त आय					
४	अनुदान					
५	दायित्व					
६	जनसहभागिता					
	कुल आय					
कुल आयमा आन्तरिक आयको हिस्सा (प्रतिशतमा)						

अनुसूची ५: माईन्युट

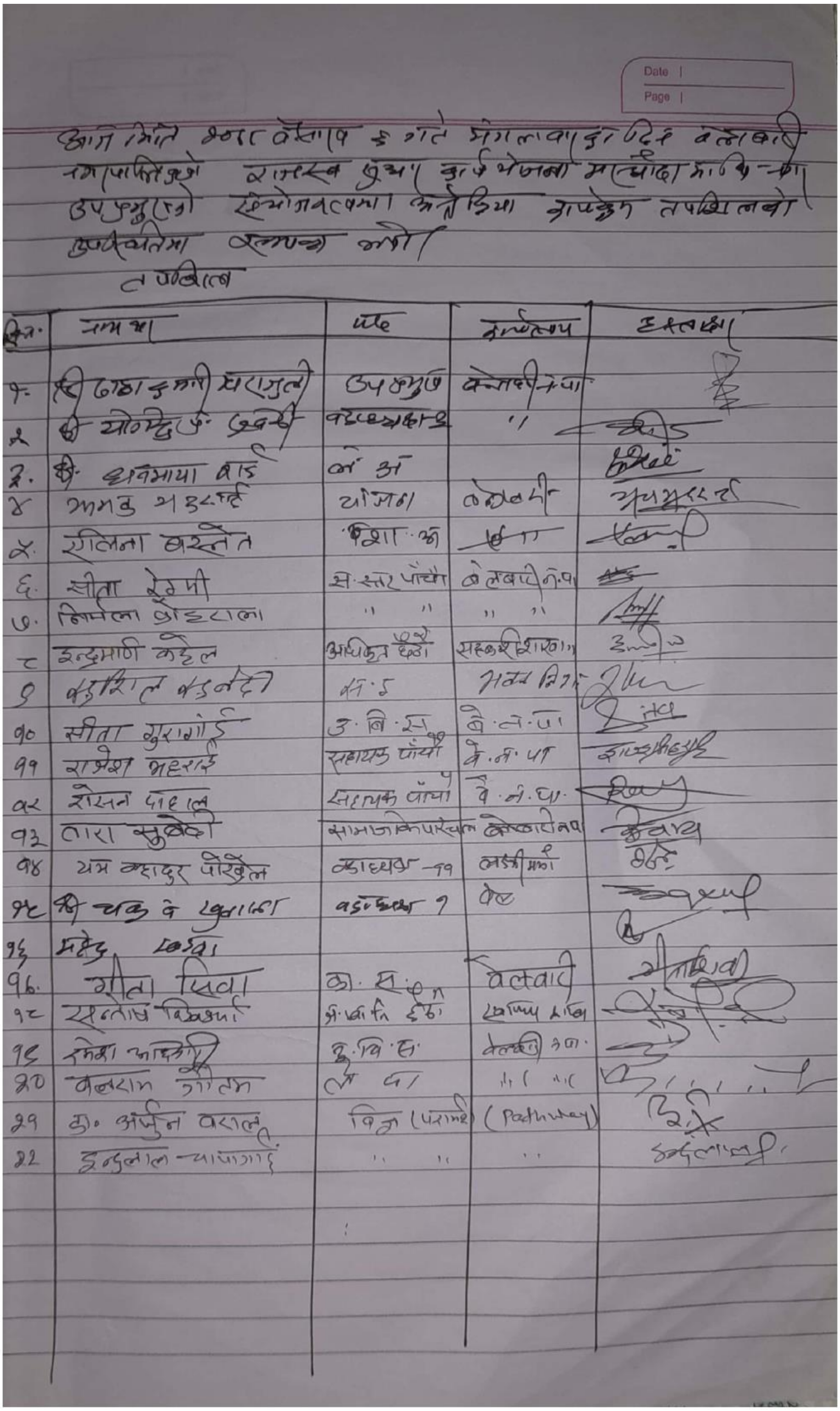

Date |
Page |

आज मिति २०७९ वैशाख ३ गते मंगलवारका दिन बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा माथिको उपयुक्तता सम्बन्धमा कार्यक्रम [illegible] तपसिलको उपस्थितिमा सम्पन्न भयो।

तपसिल

क्र.	नाम थर	पद	कार्यालय	हस्ताक्षर
१.	श्री [illegible] कुमारी घिमिरे	उपप्रमुख	बेलबारी न.पा.	
२	श्री योगेन्द्र [illegible]	[illegible]	"	
३.	श्री [illegible]माया [illegible]	[illegible]		
४	[illegible]	योजना	बेलबारी	
५.	रोलिना बस्नेत	शिक्षा [illegible]	"	
६.	सीता [illegible]	स.स्तर पाँचौं	बेलबारी न.पा.	
७.	निर्मला [illegible]	" "	" "	
८	इन्द्रमणि [illegible]	अधिकृत छैठौं	सहकारी शाखा	
९	[illegible]	[illegible]	भवन निर्माण	
१०	सीता गुरागाँई	उ.वि.स.	बे.न.पा.	
११	रामेश भट्टराई	सहायक पाँचौं	बे.न.पा.	
१२	रोसन दाहाल	सहायक पाँचौं	बे.न.पा.	
१३	तारा [illegible]	सामाजिक परिचालक	[illegible]	
१४	यम बहादुर पोखरेल	[illegible]-११	[illegible]	
१५	श्री [illegible]	[illegible]	[illegible]	
१६	[illegible]			
१७.	गीता सिवा	का.स.	बेलबारी	
१८	सन्तोष विश्वकर्मा	[illegible]	[illegible]	
१९	[illegible] अधिकारी	कृ.वि.स.	बेलबारी न.पा.	
२०	बलराम गौतम	[illegible]	" "	
२१	डा. अर्जुन बराल	विज्ञ (परामर्श)	(Pathway)	
२२	इन्दुलाल [illegible]	" "	"	

Scanned with CamScanner

Date |
Page |

प्रस्ताव नं. १ : प्रतिवेदन माथिको छलफल तथा सुझाव सम्बन्धमा

निर्णय नं. १ : मस्यौदा प्रतिवेदन माथि छलफल हुँदा बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा माथिको छलफलबाट आएका सुझाव तथा प्रतिवेदन अध्ययन गरि ७ (सात) दिन भित्रमा सुझाव दिई अन्तिम प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने निर्णय गरियो।

Scanned with CamScanner

Date |
Page |

आज मिति २०७८ बैशाख ८ गते बिहिवारका दिन बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्य योजना मस्यौदा माथि नगर उपप्रमुखको संयोजकत्वमा तपसिल-को उपस्थितिमा छलफल भयो ।

उपस्थिति –

नामथर	पद	हस्ताक्षर
श्री तिला पोख्रेल	उपप्रमुख	[illegible]
श्री संजय दाहाल	सूचना प्र. अधिकृत	[illegible]
श्री रामकृष्ण निरौला	सामाजिक विकास शाखा प्रमुख	[illegible]
श्री जेनो राई	लेखापाल	[illegible]
श्री पदम ब. कुमाल	(योजना प्रमुख)	
श्री मन कुमार लिम्बू	अ.स.ई.	[illegible]
श्री पुनम भुजेल	अ.स.ई.	[illegible]
श्री सीता देवी कार्की	" "	[illegible]
श्री बिनोद पाण्डे	सब-ई	[illegible]
श्री रमेश खड्का	कम्प्युटर अपरेटर	[illegible]
श्री रोशन [illegible]	अधि. संघ	[illegible]
श्री डा. अर्जुन बराल	विज्ञ	[illegible]
श्री इन्द्रलाल चापागाईं	विज्ञ	[illegible]

Scanned with CamScanner

Date |

Page |

प्रस्ताव नं. १ :- राजश्व मस्यौदा प्रतिवेदन सम्बन्धमा

निर्णय नं. १ :- राजश्व सुधार कार्ययोजना मस्यौदा प्रतिवेदन माथिको छलफलमा मस्यौदा प्रतिवेदन अध्ययन गरि ७(सात) दिन भित्रमा आवश्यक सुझाव भएमा नगरपालिकाको राजश्व परामर्श समिति ले दिएका सुझावहरूलाई समावेश गरी अन्तिम प्रतिवेदन बुझाउने निर्णय गरियो।

Scanned with CamScanner

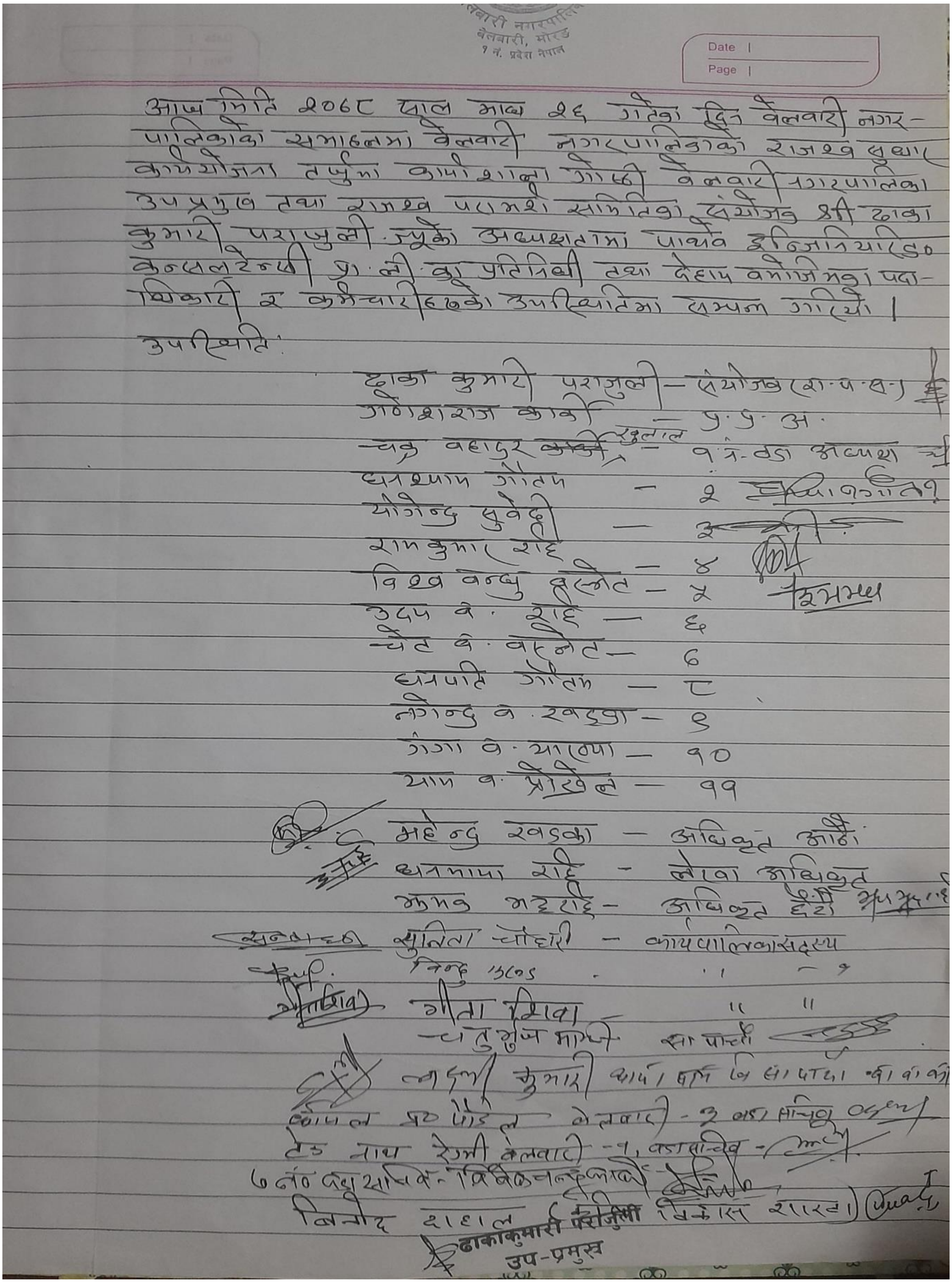

आज मिति २०७८ साल माघ २६ गतेका दिन बेलबारी नगरपालिकाको सभाहलमा बेलबारी नगरपालिकाको राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा कार्यशाला गोष्ठी बेलबारी नगरपालिका उपप्रमुख तथा राजस्व परामर्श समितिको संयोजक श्री ढाका कुमारी पराजुली ज्यूको अध्यक्षतामा पाथवे इन्जिनियरिङ्ग कन्सल्टेन्सी प्रा. ली. का प्रतिनिधी तथा देहाय बमोजिमका पदाधिकारी र कर्मचारीहरुको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति:

ढाका कुमारी पराजुली – संयोजक (रा.प.स.)
गणेशराज कार्की – प्र.प्र. अ.
चक्र बहादुर कार्की – १ नं. वडा अध्यक्ष
धनश्याम गौतम – २
योगेन्द्र सुवेदी – ३
रामकुमार राई – ४
विश्व बन्धु बस्नेत – ५
उदय ब. राई – ६
चेत ब. बस्नेत – ७
धनपति गौतम – ८
नगेन्द्र ब. खड्का – ९
गंगा ब. याख्या – १०
याम ब. पोख्रेल – ११

महेन्द्र खड्का – अधिकृत आठौं
धनमाया राई – लेखा अधिकृत
मदन भट्टराई – अधिकृत छैठौं
सुनिता चौधरी – कार्यपालिका सदस्य
[illegible] – " "
गीता रिमाल " "
चतुर्भुज मा[illegible] सा पार्टी
[illegible] कुमारी [illegible]
[illegible] पौडेल बेलबारी – ३ वडा सचिव
[illegible] नाथ रेग्मी बेलबारी – १, वडा सचिव
७ नं वडा सचिव – [illegible]
विनोद दाहाल [illegible]

ढाकाकुमारी पराजुली
उप-प्रमुख

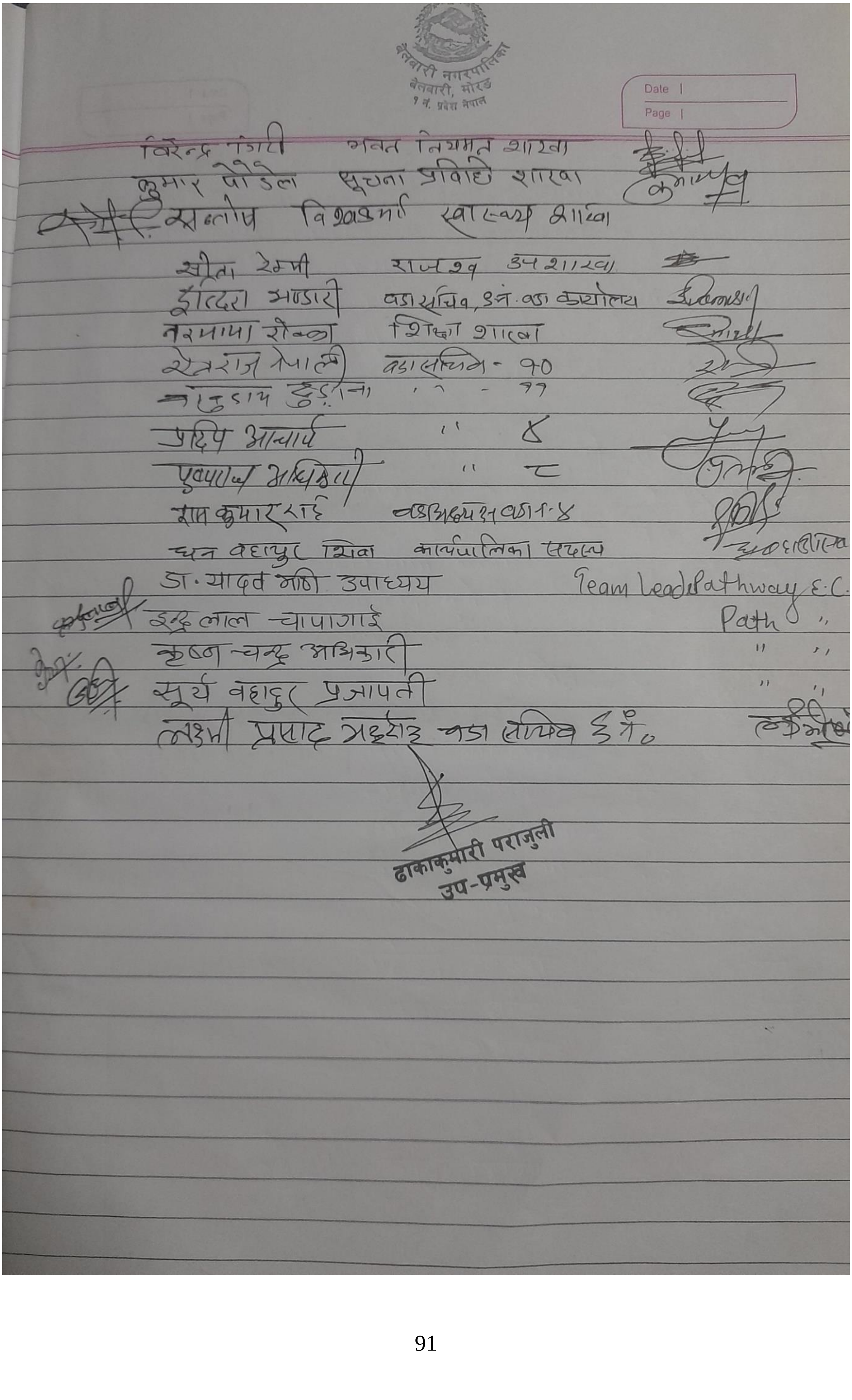
बेलबारी नगरपालिका
बेलबारी, मोरङ
१ नं. प्रदेश नेपाल
विरेन्द्र नगरी भवन नियमन शाखा
कुमार पौडेल सूचना प्रविधि शाखा
सन्तोष विश्वकर्मा स्वास्थ्य शाखा
सीता रेग्मी राजश्व उपशाखा
इन्दिरा भण्डारी वडासचिव, ३नं. वडा कार्यालय
नरमाया रोक्का शिक्षा शाखा
क्षेत्रराज नेपाली वडासचिव - १०
भानुराम ढुंगाना " - ११
प्रदिप आचार्य " ४
पुष्पराज अधिकारी " ८
राम कुमार राई वडाअध्यक्ष वडा-४
धन बहादुर शिवा कार्यपालिका सदस्य
डा. यादव मणि उपाध्याय Team Lead Pathway E.C.
इन्द्रलाल चापागाई Path "
कृष्ण चन्द्र अधिकारी " "
सूर्य बहादुर प्रजापती " "
लक्ष्मी प्रसाद वडा सचिव ६ नं.
ढाकाकुमारी पराजुली
उप-प्रमुख

बेलबारी नगरपालिका
बेलबारी, मोरङ
१ नं. प्रदेश नेपाल

Date |
Page |

प्रस्तावहरु:-
१. अभिमुखिकरण गोष्ठी संन्चालन बारे।
२. कार्ययोजना र सुचना संकलन सम्बन्धमा।

निर्णयहरु:
निर्णय नं. १
प्रस्ताव नं. १ मा छलफल गर्दा बेलबारी नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजना अभिमुखिकरण गोष्ठीमा राजश्व सुधार परामर्श समिति, वडा अध्यक्षहरु, शाखा प्रमुखहरु लगायत सरोकारवालाहरुसंगको उपस्थितिमा छलफल गरि राजश्व सुधारको उद्देश्य, विधि, औचित्यबारे सहभागीहरुलाई रुपमा सम्पन्न गरियो।

निर्णय २
प्रस्ताव नं. २ माथि छलफल गर्दा बेलबारी नगरपालिकाको राजश्व सुधार कार्ययोजनाको सुचना संकलन गर्न वडागत रुपमा वडा समितिसँग छलफल गर्ने तथा शाखा प्रमुखहरुसँग छलफल गर्ने र संकलित सुचनालाई मस्यौदा प्रतिवेदनमा समावेश गर्ने निर्णय गरियो।

ढाकाकुमारी पराजुली
उप-प्रमुख

अनुसूची ६: फोटो